

Vasile Timur CHIȘ
Simona Alina SIMION
Mihai HOTEA
Ion M. BOTOȘ

Românii maramureșeni din Transcarpatia, Ucraina

Presă Universitară Clujeană

Vasile Timur CHIȘ | Simona Alina SIMION | Mihai HOTEA | Ion M. BOTOȘ

ROMÂNII MARAMUREȘENI DIN TRANSCARPATIA, UCRAINA

Proiect finanțat de Departamentul pentru Români de Pretutindeni
Această carte a fost realizată cu sprijinul Departamentului pentru Români de Pretutindeni

<https://dprp.gov.ro/web/>

Conținutul acestei publicații nu reprezintă poziția oficială a Departamentului
pentru Români de Pretutindeni.

Parteneri în cadrul proiectului:

Asociația Centrul de Ecologie și Turism Maramureș (C.E.T.M.)

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI
BABEȘ-BOLYAI TUDORĂVIȚEȘTI
BABEȘ-BOLYAI UNIVERSITY
TRIAUFVET 34-38, CLUJ-NAPOCA

Facultatea de Geografie, Universitatea Babeș-Bolyai
Cluj-Napoca Extensia Sighetu Marmației

Muzeul Maramureșan Sighetu Marmației

**Vasile Timur CHIȘ
Simona Alina SIMION
Mihai HOTEA
Ion M. BOTOȘ**

Românii maramureșeni din Transcarpatia, Ucraina

**Presă Universitară Clujeană
2026**

ISBN 978-606-37-2966-9

© 2026 Autorii volumului. Toate drepturile rezervate. Reproducerea integrală sau parțială a textului, prin orice mijloace, fără acordul autorilor, este interzisă și se pedepsește conform legii.

Universitatea Babeș-Bolyai
Presă Universitară Clujeană
Director: Codruța Săcelean
Str. B.P. Hasdeu nr. 51
400371 Cluj-Napoca, România
Tel.: (+40) 744 687 884
E-mail: editura@ubbcluj.ro
editura.ubbcluj.ro | biblioteca.ubbcluj.ro

Comunitatea de români din Transcarpatia

Transcarpatia, cunoscută și sub denumirea de „*Zakarpattia*” (ucraineană: Закарпаття) sau, în forma sa administrativă oficială, „*Zakarpats'ka oblast*”, constituie cea mai vestică unitate administrativ-teritorială a Ucrainei. Etimologia denumirii reflectă poziția sa geografică distinctă, regiunea reprezentând singura parte a teritoriului ucrainean situată la vest de lanțul carpatic, fapt care îi conferă un grad ridicat de izolare naturală. Această particularitate a determinat consacrarea expresiei tradiționale „*Țara de dincolo de Carpați*”, utilizată atât în literatura istorică, cât și în cea geografică. (1).

Se învecinează la nord-est cu regiunile Lviv și Ivano-Frankivsk, la sud cu România, la sud-vest cu Ungaria, la vest cu Slovacia, iar la nord cu Polonia. Teritoriul său acoperă o suprafață de aproximativ 12.777 km², reprezentând o zonă de contact complexă între spațiile central-european și est-european, cu o semnificație geografică, istorică și culturală deosebită. (7).

Fig. 1. Transcarpatia. Localizare geografică (prelucrare după Google Earth)

Analiza reliefului evidențiază existența a trei trepte morfologice majore reflectând diversitatea altitudinală și condițiile naturale specifice regiunii.

Prima treaptă este reprezentată de zona montană, predominantă în teritoriu, caracterizată printr-un relief puternic fragmentat, alcătuit din șiruri paralele de munți cu altitudini medii cuprinse între 1200 și 1800 m. Punctul culminant al regiunii, cu altitudinea cea mai mare din Ucraina, îl constituie Vârful Hoverla (Hovârla), situat în Masivul Cernahora, care se înalță la 2061 m. Prezența unor suprafețe întinse acoperite cu păduri de conifere (brad, molid) și foioase (în special fag) a determinat consacrarea denumirii de „*Carpații Păduroși*” pentru această zonă. (2, 6).

Cea de-a doua treaptă este reprezentată de zona subcarpatică, cu altitudini medii între 400 și 800 m. Această regiune se evidențiază prin condiții naturale favorabile pentru viticultură și pomicultură, podgoriile din apropierea orașului Muncaci fiind un exemplu elocvent. De asemenea, zona subcarpatică găzduiește numeroase izvoare minerale, rezultat al proceselor postvulcanice (2, 6).

Zona joasă cuprinde Câmpia Transcarpatică, care corespunde părții estice a Câmpiei Tisei în Ucraina. Această regiune se remarcă prin soluri fertile, reprezentând o zonă deosebit de importantă pentru agricultură (2, 6).

Din perspectivă hidrografică, regiunea Transcarpatiei este drenată în principal de râul Tisa, ale cărui afluenți își au izvoarele în Munții Carpați și curg predominant către sud și sud-vest. Printre cei mai importanți afluenți se numără Latorița, Borjava, Uj și Tereblia. Regiunea dispune de un număr redus de lacuri, majoritatea de dimensiuni mici, cel mai mare dintre acestea fiind Lacul Synevyr. (6).

Din punct de vedere administrativ, în urma reformei teritoriale din 2020, regiunea Transcarpatia este structurată în șase raioane: Ujgorod, Muncaci, Bereg, Hust, Teceu și Rahău, fiecare având reședința administrativă în orașul omonim. Reședința centrală a regiunii este orașul Ujgorod. Această reorganizare a urmărit eficientizarea administrării teritoriale și consolidarea centrelor urbane regionale, care funcționează drept poli principali de dezvoltare economică, socială și culturală. (3, 7).

Fig. 2. Organizarea administrativă a Transcarpatiei (Raioane) (3)

La ultimul recensământ, cel din 2001, populația regiunii Transcarpatia era de 1.254.866 locuitori (10) și s-a menținut relativ constantă pe parcursul ultimilor cinci decenii. Această stabilitate demografică se datorează în parte unui echilibru între natalitate, mortalitate și migrație. Regiunea se distinge printr-o diversitate etnică remarcabilă, fiind locuită de ucraineni, maghiari, ruși și români, alături de comunități mai mici de germani, polonezi, belaruși, evrei, bulgari, armeni, greci, slovaci și romi. Această moștenire etnică variată reflectă evoluțiile istorice complexe ale Transcarpatiei, care a aparținut de-a lungul timpului Regatului Ungariei, Voievodatului Transilvaniei, Cehoslovaciei și Uniunii Sovietice. Diversitatea populației are impact asupra culturii, limbii și practicilor sociale din regiune, consolidând identitatea sa multiculturală.

Potrivit datelor recensământului din 2001, comunitatea românească din Transcarpatia număra 32.210 persoane ceea ce reprezintă 2,56 % din populația Transcarpatiei. Distribuția populației românești pe raioane indică un număr de 30.912 (95,97%) locuitori în raionul Teceu, 863 (2,67%) în raionul Rahău, 334 (1,06%) în raionul Ujgorod, 68 (0,21%) în raionul Muncaci, 21 (0,06%) în raionul Bereg și 12 (0,03%) în raionul Hust (10).

În pofida izolării socioculturale, politice și geografice, comunitățile românești din Transcarpatia au păstrat și transmis elementele definiției ale identității lor culturale. Continuitatea se reflectă în mod special în limbaj, prin conservarea unui bogat fond de arhaisme, reprezentând un tezaur al patrimoniului spiritual românesc.

Comunitatea Teritorială Solotvino

Comunitatea românească din Transcarpatia, preponderent de origine maramureșeană, este concentrată în Raionul Teceu, în cadrul Comunității Teritoriale Slatina (Solotvino), situată în sud-estul regiunii, pe malul drept al râului Tisa, în imediata vecinătate a municipiului Sighetu Marmăției (județul Maramureș, România).

Această unitate administrativ-teritorială are o populație de 35.058 de locuitori, dintre care 30.654 (87,43%) sunt români, 2.187 (6,23%) maghiari, 1.586 (4,52%) ucraineni, 383 (1,09%) ruși, 78 (0,22%) germani, 69 (0,19%) moldoveni, 17 (0,04%) polonezi, 10 (0,02%) beloruși, 4 (0,01%) evrei, 3 bulgari, 2 armeni și despre 59 (0,28%) locuitori, nu sunt informații. (10).

Comunitatea este alcătuită din orașul Slatina, cinci comune — Biserica Albă, Strâmtura, Apșa de Jos, Apșa de Mijloc, Topcino — cinci sate — Dobric, Podișor, Bouțu Mic, Bouțu Mare, Cărbunești — și două cătune — Băscău și Peștere.

Comunitatea românească din Transcarpatia se înscrie în categoria populațiilor autohtone cu vechime istorică atestată, a căror prezență continuă în regiune precede formarea granițelor politice moderne. În urma modificărilor succesive ale frontierelor, această populație a rămas în afara statului român, păstrând însă elemente definiției ale identității sale etnice și culturale, ce probează continuitatea românească în spațiul transcarpatic.

În prezent, comunitățile românești din Transcarpatia sunt recunoscute oficial ca minoritate națională și își mențin tradițiile, limba și identitatea culturală în cadrul statului ucrainean. Comunitatea Slatina (Solotvino) constituie un reper geocultural esențial, ilustrând continuitatea și prezența durabilă a populației românești transfrontaliere.

Bibliografie:

1. Jordan, P., Klemenčić, M. (2003), *Transcarpathia—Bridgehead or Periphery?* Eurasian Geography and Economics, No. 7, pp. 497-513.
2. Pereltsvaig, Asya, (2014), *The Rusyn Issue in Zakarpattia (Transcarpathia)*, languagesoftheworld
3. Petakh, P., Kamyshnyi, O. (2025). *Serogroup Distribution of Leptospira Among Humans and Rodents in Zakarpattia Oblast, Ukraine (2018–2023)*. Microorganisms, 13(3), 614. <https://doi.org/10.3390/microorganisms13030614>
4. https://gisuvecon.com/main/int_report_exmpl/
5. <https://www.kyivpost.com/post/8942>
6. https://fr.wikipedia.org/wiki/Oblast_de_Transcarpatie
7. <https://mapy.com/en/zakladni?source=osm&id=1082198426&x=23.0757623&y=48.6327336&z=10>
8. http://db.ukrcensus.gov.ua/Mult/Dialog/statfile1_c_files/pasport_en.files/pasport/21_en.htm#0306
9. http://db.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/ukr/publ_new1/2022/zb_nasel%20_2021.pdf
10. <https://socialdata.org.ua/projects/mova-2001/>
11. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/64/2022>

Slatina (Солотвино, Solotvino, Solotvyno)

Localizare geografică

Localitatea Slatina (în ucraineană Солотвино, Solotvino, Solotvyno) este situată în sud-vestul Ucrainei, pe malul drept al râului Tisa, la granița cu România. Din punct de vedere geomorfologic, așezarea se dezvoltă pe prima și a doua terasă a Tisei, fapt ce îi conferă un relief de șes terasat, favorabil locuirii și activităților economice.

Slatina are statut urban și constituie centrul administrativ al Comunității Teritoriale Slatina (Solotvino), parte a Raionului Teceu, Regiunea Transcarpatia (Zacarpattia). Această unitate administrativ-teritorială include localități românești din zonă: Slatina, Așșa de Jos, Topcino, Strâmtura, Așșa de Mijloc și Biserica Albă, ceea ce îi conferă un rol de pol administrativ și etno-cultural pentru comunitatea românească din Transcarpatia.

Din punct de vedere al vecinătăților geografice, Slatina se învecinează la nord și nord-est cu Așșa de Mijloc (Seredne Vodyane, Середнє Водяне), la est cu Biserica Albă (Bila Tserkva, Біла Церква), la sud cu municipiul Sighetu Marmației (România), la sud-vest și vest cu Sarasău (România) iar la nord-vest cu Așșa de Jos (Nižnea Așșa, Нижня Апша).

Din punct de vedere al accesibilității, Slatina este străbătută de drumul regional HO9 Tyachiv–Slatina–Rakhiv, care facilitează legătura cu alte localități transcarpatice. Accesul transfrontalier cu România se realizează prin punctul de trecere a frontierei Sighetu Marmației–Solotvino, unul dintre cele mai importante culoare de legătură rutieră și comercială între cele două state.

Poziția geografică a Slatinei, la contactul direct cu granița românească și în proximitatea unui culoar hidrografic major, îi conferă o semnificație strategică, economică și culturală în cadrul regiunii transcarpatice.

Originea numelui localității

Denumirea localității Slatina este strâns legată de particularitățile naturale ale arealului, în special de prezența izvoarelor de apă sărată și a zăcămintelor de sare aflate pe teritoriul său. Etimologic, toponimul derivă din substantivul feminin „*slatină*”, cu sensul de „*izvor de apă (minerală) sărată*” (23).

Această denumire reflectă o realitate geografică și economică de lungă durată, exploatarea sării constituind una dintre activitățile definitorii pentru istoria și dezvoltarea localității.

Tipologia spațială a localității

Din punct de vedere morfologic, vatra localității prezintă o structură de tip adunat, cu o concentrare mai pronunțată a construcțiilor în zonele centrale. Din perspectivă fizico-geografică, așezarea este situată în cadrul miciei Depresiuni Sighetu Marmației – Teceu, spațiu depresionar de contact, dezvoltat pe Valea Tisei.

Istoricul numelui localității

Până în anul 1941, localitatea Slatina este consemnată în diverse documente oficiale și reprezentări cartografice sub multiple denumiri, ceea ce reflectă evoluțiile istorico-administrative și influențele lingvistice și politico-teritoriale specifice regiunii. Astfel, în sursele documentare sunt atestate următoarele forme: 1360 - *Zlatina, Zlathyna* (16); 1405 - *Zlatina* (16); 1409 - *Zlathina* (14), 1412 - *Zlathyna* (16); 1414 - *Szlatina* (16); 1720 - *Slatina* (16); 1725 - *Szlatina* (16), 1773 - *Szlatina, Szlatyina, Szolotvina* (16); 1828 - *Szlatina* (16); 1851 - *Szlatina* (16); 1828 - *Szlatina* (16); 1870 - *Falu Szlatina* (18); 1782-1785 - *Szlatina* (17); 1819-1869 *Szlatina* (19); 1882, 1889 - *Falu-Szlatina* (16); 1913 - *Faluszlatina* (16); 1925 - *Selo Solotvina, Solotvina-Selo* (16); 1930 - *Slatina Selo* (16); 1941 - *Faluszlatina* (22).

Localitatea Ocna Slatina își are originile în secolul al XVIII-lea, când a fost întemeiată ca așezare minieră. În decursul timpului, atât în documentele oficiale, cât și pe hărțile epocii, localitatea este consemnată sub diverse denumiri, reflectând atât influențele lingvistice, cât și schimbările administrative: 1780–1781 - *Szlatinai-Akna*; 1782–1785 - *Salz Gruben* (16); 1808 - *Szlatina-Akna, Kostel-Solotwinsky* (16); 1819–1869 - *Szlatina Akna* (19); 1838, 1869–1887 - *Akna-Szlatina* (16, 20); 1870, 1889 - *Akna Szlatina* (16); 1913 - *Aknaszlatina* (16); 1925 - *Marmaroš Solotvina, Akna Slatina* (16); 1930 - *Doly Slatinské* (16); 1941 - *Aknaszlatina* (22).

Un moment semnificativ în evoluția istorică a localității s-a produs în anul 1941, când prin unirea a două așezări distincte Slatina și Ocna Slatina, a luat naștere localitatea actuală. După anul 1945, aceasta este cunoscută sub numele de Solotvina (Slatina). Ulterior, în documente și pe hărți se regăsesc următoarele variante: 1983 - Солотвина, Солотвина (Solotvina) și 1995 Солотвино (Solotvyno, Solotvino).

Caracterul multietnic al așezării a favorizat circulația mai multor denumiri, utilizate în funcție de comunitatea lingvistică. Astfel, în limba ucraineană localitatea poartă numele Солотвино (Solotvyno, Solotvino), în limba maghiară este cunoscută ca Aknaszlatina, iar în limba română ca Slatina.

Date despre istoricul localității

Până la sfârșitul Primului Război Mondial, satul Slatina a avut un caracter eminent rural, fiind integrat în structura administrativă a Comitatului Maramureș și, ulterior, a Regiunii Transcarpatia. În imediata vecinătate, Ocna Slatina s-a constituit ca o comunitate minieră distinctă, întemeiată la mijlocul secolului al XVIII-lea, odată cu inițierea exploatarea subterană a zăcămintelor de sare.

În anul 1941, cele două entități – Slatina și Ocna Slatina – au fost reunite administrativ, formând o singură localitate. După anul 1945, procesul de dezvoltare a cunoscut o dinamică constantă, atingând un apogeu între anii 1950 și 2013, perioadă în care exploatarea sării a fost intensificată și organizată la scară industrială. Închiderea minei, survenită în 2013, a determinat reorientarea economică a comunității, turismul balnear și recreativ, bazat pe lacurile sărate și izvoarele minerale, devenind noul motor al dezvoltării locale. La momentul actual, stațiunea Slatina se afirmă ca pol turistic, dispunând de numeroase pensiuni și bazine cu apă sărată.

Centrul urbanistic al localității reflectă un caracter cosmopolit, rezultat din suprapunerea mai multor straturi istorice și arhitecturale: de la edificii moderne, precum sediul primăriei, până la clădiri din perioada dualistă austro-ungară, prăvălii evreiești, imobile interbelice și construcții datând din perioada sovietică.

Mărturii arheologice privind exploatarea sării în regiune datează încă din epoca bronzului târziu, fiind identificate atât pe teritoriul așa-numitului „*Maramureș de nord*”, cât și la „*Solotvino–Ocna Slatina*”. De asemenea, pe teritoriul Slatinei a fost descoperit un atelier metalurgic, indiciu al unei activități economice complexe și diversificate încă din preistorie (4, p. 6).

Primele atestări arheologice ale unei locuiri dacice în zona Slatinei datează din secolele IV–III î.Hr., când, pe promontoriul cunoscut sub numele de „*Cetățuia*”, a fost întemeiată o așezare fortificată. Amplasată pe cea de-a doua terasă a râului Tisa, în imediata apropiere a zăcămintelor de sare, cetatea reprezenta un punct strategic deosebit de important. Cercetările arheologice desfășurate în anul 1953 de către P. P. Șova, cercetător al Muzeului din Ujgorod (Ujhorod), au confirmat existența acestei fortificații. Cetatea avea o suprafață de aproximativ 65 × 60 m și era fortificată pe latura estică, unde s-a păstrat un șanț de apărare cu o lungime de circa 60 m și o adâncime de până la 7 m. Celelalte trei laturi nu au fost întărite, datorită protecției naturale oferite de pantele abrupte și de diferența de nivel de aproximativ 32 m. Așezarea a continuat să fie utilizată și în secolele I î.Hr. – I d.Hr., având rolul de a controla atât Valea Tisei, cât și bogatele resurse de sare din zonă (13, p. 14–15; 4, p. 6).

Deși nu există documente scrise în legătură cu exploatarea sării în epocile străvechi, aceasta a existat cu siguranță. Conform opiniei lui Ioan Mihalyi, care citează lucrarea „*Tentamen eruitionis*” salinele din Maramureș, inclusiv cea din Slatina, au fost în funcțiune de la mijlocul secolului al II-lea e.n. **(3, p. 12)**

Activitatea de exploatare a sării în perioada romană este confirmată de descoperirea, în salinele de la Slatina, a unui dinar de aur emis în timpul împăratului Marcian (450 d.Hr.), fapt ce demonstrează că resursele de sare au fost valorificate și în epoca romană **(15, p. 9)**.

Prima atestare documentară a localității Slatina datează din 20 martie 1360. În această zi, regele Ludovic I al Ungariei „*conferă româmului maramureșean Draguș, fiul lui Ghiula și fiilor săi Giula și Ladislau, sub titlul de donație nouă, moșiile românești Slatina, Bedeu, Copăcești, Desești, Hărnicești și sat Șugatag cu veniturile lor pentru serviciile credincioase arătate mai ales în restaurarea Țării Moldovei*”. **(4, p. 6)**

La 5 iulie 1368, regele Ludovic emite o poruncă adresată lui „*Ștefan, preotului Miroslav și Dragomir, fiii lui Giula*”, prin care dispune ca, „*până se va cerceta cauza lor de către comitele Maramureșului, magistrul Symon, să lase în posesia fratelui Dragoș, credinciosului curții regești, moșia Slatina cu alte cinci moșii, care au fost conferite acestuia și fiilor săi*” **(15, p. 40)**.

Ulterior, în 1407, nobilul Ioan Stan solicită verificarea mejdelor posesiunilor sale din satul Slatina **(7, p. 276)**.

În anul 1409, într-o poruncă a regelui Sigismund al Ungariei, către Conventul de la Lelesz, apar mai mulți oameni de încredere, printre care era și „*Danch de Slatina*”. **(3, p. 12)**

În 1419, „*Micle*” este introdus în averea satelor „*Slatina, Hódpatákfalva, Desești, Kópacsfalva, Hărnicești și Șugatag, fără ca să se împotrivească cineva*”, de către subprefecții județului și cei patru pretori **(15, p. 59)**.

La 26 martie 1431, Conventul de la Lelesz transcrie, la cererea lui Petru Gherheș, nepot de soră al lui Dragoș, actele privitoare la „*moșiile Slatina, Breb, Copaciu, Desești, Șugatag, care încă din 1364 erau ale bunicului său*” **(15, p. 64)**.

În data de 26 mai 1435 „*Miclea, fiul lui Ladislau și nepotul lui Dragoș din Giulești, restituie lui Petre Gherheș, nepotul după mamă a aceluiași Dragoș din Giulești, părțile ce i se cuvin din moșiile Slatina, Breb, Desești, Șugatag, Giulești, Valea Mare*”. **(15, p. 65)**

În data de 10 Aprilie 1442 la Sighet comitele sării, „*Jacob Delbene, adeverea vânzarea de către Negrea și Petru, fiii lui Stan, zis Fekete de Slatina a unei sesii, împreună cu toate utilitățile și apartenențele, în valoare de 10 florini de aur situată în Slatina, către soțul nepoatei, Stan Veres*”. **(3, p. 13)**

În bătălia de la Baia din 14–15 decembrie 1467, când oastea Moldovei, sub conducerea lui Ștefan cel Mare, a învins armata maghiară, izvoarele consemnează că printre luptătorii maramureșeni care au contribuit la salvarea vieții regelui Matei Corvin se afla și „*Mihail Nan din Slatina*” **(16, p. 78)**.

În data de 20 noiembrie 1487, Conventul de la Lelesz „*citează pe Georgiu, Ladislau, Petru și Nicolae, Ioan, pe Petru de Dolha, pe Bartholomeu din Veresmart, Petru Nan din Slatina, Andrea din Vișeu, Bârsan și Șandrin din Bedeu să-și arate documentele privitoare la moșiile lor din Bedeu, Belavar, Apșa de Sus, Crăciunești, Biserica Albă, Botiza, Șieu, Ruscova, Rona și cele două Vișauă pretinse de Bartholomeu Drágffy*”. **(16, p. 86)**

În prima Conscriere a populației din 1530 a fost consemnată situația locuitorilor supuși impozitării, fiind înscrise în Slatina „*7 porți ale nobililor, precum și datoriile celor 2 nobili de 1 sesie, care se ridicau la 3 florini. În sat au fost consemnați 8 nobili mici, personalități, care nu aveau sesii iobăgești. Un număr de 2 sesii iobăgești erau deserte, nelocuite, urmând a fi colonizate cu iobagi*”. **(3, p. 13)**

La 1542, la cererea vicecomitelui comitatului Maramureș, au fost conscriși nobilii cu iobagi din Maramureș, în Slatina fiind înregistrați „*Petru, Ladislau și Ioan Nan, văduva lui Ladislau Nan, pe nume Anastasia, Ihnat Bordon, Nicolae Steczko, Simion Kwman, Nicolae Kys, Kozma*”. **(3, p. 13)**

În 1600 satul era locuit de 7 nobili fără posesie, ce plăteau impozit **(3, p. 12)**

În anul 1640, țărani și micii negustori din satele Slatina și Apșa de Jos făceau comerț la Baia Mare cu produse agricole și meșteșugărești. **(15, p. 173-174)**

În anul 1664 în localitate au fost înregistrați un număr de 14 nobili, și anume: „*Ștefan Ionaș, Hricz Grigore, Bards Petraș, Bards Andraș, Bards Ștefan, Feticaș Petraș, Nan Nicora, Nan Ioan, Negre Griga, Negre Gheorghe, Negre, Toma, alt Negre Ionaș, Negre Iacob, Ștefan Iacob. Iobagii, în număr de 9, completau locuitorii satului. Numele acestora era: Jeler Ionaș, Oros Vasile, Oros Damian, Ardelean Savul, Zoltan Havrikza, Lazarka Vasile, Bards Gavruș, Solta Ionaș, Panasz Ionaș. În sat erau și 2 mori,*” **(3, p. 14)**

Protopopiatul Sighet reprezintă o instituție ecleziastică de veche tradiție, de care aparțineau parohiile românești din: „*Orașul Sighet, Săpinția, Saraseu, Sat-Slatina cu filia Ocna-Slatina, Apșa de jos două beneficii, Apșa de mijloc două beneficii, Biserica-albă și Rona de jos*”. În anul 1694 este menționat preotul „*Popa Georgie din Saraseu*”, în calitate de protopop. **(7, p. 15)**

În data de 17 aprilie 1698, în Sighet s-a întrunit un sobor de preoți și nobili din Comitatul Maramureș, convocat pentru soluționarea unui litigiu între Lupu Ștețiu și Axenia Codrea din Berbești. Printre participanții menționați se numără: „*vlădica Iosif Stoica, protopopul Grigorie din Vișeu de Sus, popa George din Săcel, popa Ionașcu din Vișeu de Mijloc, protopopul Lupu din Giulești, popa Lupu din Berbești, protopopul Ioan din Iagova, popa Ștefan din Apșa de Jos, popa din Slatina, toți asesorii Soborului mare, jupânul Dan László din Biserica Albă, jupânul Ioan Stan din Slatina*” **(15, p. 225)**.

În secolul al XVIII-lea, în satele Apșa de Sus, Slatina, Crăciunești, Berezea ș.a., este consemnat faptul că locuia „*un număr considerabil de nobili mici*”, categorie socială care deținea o poziție semnificativă în structura rurală a regiunii maramureșene. **(15, p. 142)**.

În anul 1745, episcopul Mihail Manuel Olszavszky, care a păstorit dieceza greco-catolică de Muncaci (Mukacevo) în perioada 1742–1767, a efectuat o vizită canonică în Comitatul Maramureș, prilej cu care a inspectat și parohia din Slatina. În documentele vizitației este menționat preotul Jacobus Piste, hirotonit de episcopul Doroftei. Cu această ocazie, se consemnează că biserica de lemn din localitate era prevăzută cu turn, acoperită cu șindrilă, se afla în stare bună de conservare și dispunea de două clopote. Atât biserica, cât și clopotele fuseseră binecuvântate de episcopul Stoika. Totodată, în localitate sunt menționați șaisprezece „*oaspeți*”. **(10, p. 193–194)**.

În perioada iulie–august 1751, același episcop, Mihail Manuel Olszavszky, a realizat o nouă vizită canonică în comitatul Maramureș, în cadrul căreia a inspectat din nou parohia din Slatina. În documentele vizitației este consemnat preotul Cirillus Stephan, hirotonit tot de episcopul Doroftei. Se notează că biserica de lemn era prevăzută cu turn, acoperită cu șindrilă, în stare bună, și dispunea de două clopote. În timpul acestei vizite sunt menționați 285 de credincioși spovediți și 50 de „*oaspeți*”. Biserica, având hramul „*Sfântul Dumitru*”, fusese binecuvântată de episcopul Stoika. **(10, p. 200)**.

La mijlocul secolului al XVIII-lea a început exploatarea subterană a sării. Până în această perioadă, inclusiv în evul mediu, extracția sării se realiza la suprafață, din așa-numitele „*gropi ale dracului*”, unde lucrau, de regulă, deținuți aduși din diferite localități ale Regatului Ungariei. **(4, p. 7)**.

Creșterea localității a avut loc începând din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, odată cu prospecțiunile Casei de Habsburg și începutul exploatarei sării în localitate. **(3, p. 20)**

Pe o carte bisericească aparținând bisericii greco-catolice din localitatea Slatina se consemnează următoarea inscripție: „*În anul 1762 s-a început Handalul sării*” (adică începerea exploatarei sării). **(8, p. 64)**.

În cadrul descrierii topografice a Comitatului Maramureș realizate de maiorul „*Carracioli de Ghelin*” în perioada 1767-1769, satul Slatina era constituit în mare parte din nobili personalști, armaliști și țărani simpli. Conform sursei, în localitate existau „*60 de case*,”

în care locuiau 364 locuitori, din care 74 bărbați, 80 femei, 98 băieți și 112 fete”. Satul dispunea de un preot greco-catolic și un diacon, ambii căsătoriți. De asemenea, în comunitate locuia o familie de evrei împreună cu copiii lor, care făcea țuică și o vindea. În Slatina funcționau două mori: una aparținea baronului Stoika, care locuia într-un castel, iar cealaltă era a satului. Localitatea Slatina era o comunitate românească, în cadrul căreia se vorbea limba română (2, p. 46-73).

În anii 1770-1771, pentru apărarea în fața epidemiei de ciumă, „nobili din localitate au fost mobilizați la paza graniței cu Polonia, la Frăsinet (Korosmezo) și Dambu (Dombo, azi Dubove, Ucraina). Din Slatina au fost prezenți la trecători un număr de 18 locuitori, care au păzit fiecare granița un număr de 7 zile fiecare”. (3, p. 19-20)

Conscripțiile nobililor din 1770-1774 au consemnat existența a „9 nobili personaliști și 5 nobili taxaliști, expensaliști sau armaliști, ce aveau 5 boi, 1 cal, 7 vaci, 1 junincă, 10 porci, 4 stupi, și plăteau un impozit de 6 florini și 57 creițari”. (3, p. 19)

Începând cu anul 1774, Slatina a devenit un important centru minier. În jurul exploatărilor de sare se întemeiază așezarea Ocna Slatina. Pe harta Iosefină a Maramureșului, realizată în perioada 1782-1785, localitatea minieră este menționată sub denumirea de „Salz Gruben”. După descoperirea zăcămintului de sare în 1753, au demarat lucrările de exploatare și s-a construit „Oficiul sării”. Primii mineri din Slatina au fost aduși de la minele de sare de la Coștuiu. Prima mină deschisă, „Cristina”, a funcționat între 1778 și 1781, fiind închisă datorită lipsei sării, iar a doua mină, „Adalbert”, între 1781 și 1788, fiind închisă din cauza inundațiilor frecvente. Ulterior, au fost deschise minele „Kunigunda” în 1789 și „Nicolae” în 1790, aceasta din urmă fiind unită cu mina „Kunigunda” în anul 1792. Sarea extrasă era transportată de locuitorii din Slatina cu plutele (4, p. 7).

Pe o „Evanghelie din Blaj” datată 1776, aflată în biserica din Slatina, protopopul Vasilie Volosan a consemnat următoarele: „Din cărțile s(fintei) beserici, prin V. Volosan, paroh; în anul 1810, în care an au luat din besereci vasele cele de aur și argint afară de lipsă, însă spre întoarcerea prețul lor oarecât. Acasta s(fântă) Evanghelie sau legat de nou în anul 1820, cu 30 de sloți v. dela cormanși și secherși, strănși supt păstorie lui Vasilie Volosan, fiindu corator nemiș Bidău Grigorie și Pricop Vasilie; de acum inainte supt greu răspuns să oprește a punta Evanghelie la slujire maslului, pentru ca, purtându-să prin dieci și cîrznici ne-băgători de asmă, se strică”. (5, p. 193)

În anul 1778, în cadrul programului „Ratio educationis”, au fost construite școli pe proprietățile „erariale”. „Erariarul” a construit aceste instituții de învățământ în satele aflate pe domeniile sale și a oferit ajutoare financiare învățătorilor români din „Crăcești, Slatina, Ocna Șugatag, Strâmtura, Vad și Vișeu de Sus” (15, p. 290).

Pe un „Minologion din Blaj”, datat 1781, aflat în biserica din Slatina, se regăsește următoarea inscripție: „Acasta s(fântă) carte, anume Trifoloiu, au fostu a lui popa Petre dinu Fernezei, și au vîndutu în Slatina-de-josu pentru 26 de florinți vonașe, și au fostu luată cu 35, și au ertatu 9, ca să fie pomenire lui popa Petre Talposu și preutesa sa, Marie; anul D(o)mnului 1788, luna Mai în 24 zile, fiindu și eu ustenitoriu Opre Danila. În anul 1817 mulți oameni au muri de foame în Maramoriș, în care an un felderiu de mălaiu era cu 20 de zloți, uvăsul cu 6 zloți, nici odînoară nu sau pomeni; și nime din Țara Ungurească nu vine, ce dela Musc prin Țara Leșească, în Maramoriș; fost-au în Slatina a beserecî și a norodului în H(risto)s slujitoriu Vasilie Volosan protopop și Huban Ionaș cantor; măsuratu-sau după acea în anul următor prin cei crăești hotariul și dvorele Slatinei, și mulți oameni nebăgători de seamă și leneși în lucru au vîndut bunul strămoșiloru săi; care lenea o au pricinuit înmulțirea Jidoviloru în Slatina”. „În anul 1828, sau zidit casa parohii Șostenitoriu au fost Țiple Ștefan, nemiș-birău și corator, cu Pricopu Nicolae; cei crăești încă au ajutoriu cu materie. În anul următoriu grajdu sau făcut, supt mai sus numit parohuș a satușui”. (5, p. 193-194)

Pe un „*Strastnic din Blaj*”, datat 1773, este consemnat următorul text: „*Dintre cărțile s(fintei) beserici a Slatinei, în număr luate în anul 1810 prin Vasilie Voloasn, este și acasta carte, în care an din porunca înălțatului Împărat sau cules vasele cele de aur și de argint dela besereci, care era afară de lipsă, pentru greutățile prin Bonaparte pricinuite*”. (5, p. 194)

În septembrie 1784 a avut loc un accident la galeria veche din Slatina, în care 2 mineri, „*Mihail Lengyel și Petru Petrovai, au murit intoxicați, datorită aprinderii aerului din mină, medicii neputându-i salva*”. (3, p. 21)

În anul 1784, biserica de lemn cu hramul „*Sfântul Dumitru*” din localitatea Slatina a fost distrusă în urma unui incendiu.

În 1788, Negre Olecsa a contribuit la achiziționarea unui clopot, conform inscripției de pe acesta: „*Acestu clopotu sau facutu pe sama sfi(n)lei besere(ci) în Slatina, fii(n)du de jumătate ajutoru Negre Olecsa an(ul) 1788*” (5, p. 195).

Conscripția nobililor și a supușilor lor, întocmită la 1788 consemna pentru Slatina următoarea situație, „*cel mai mare posesor de iobagi era familia Stoica, reprezentată în acel moment de văduva baronului, ce avea aici o curte mare, unde și locuia. Aceasta deținea 15 iobagi. Alexiu Negre, un alt nobil local, avea și el 13 iobagi*”. (3, p. 19)

În anul 1790, datorită faptului că ziua de muncă se întindea între 9 și 14 ore, minerii de la minele de sare din Rona (Coștiui), Șugatag și Slatina au înaintat o petiție prin care solicitau îmbunătățirea condițiilor de lucru și a salarizării. Petiția fiind respinsă, muncitorii au trecut la răscoală (grevă) sub conducerea lui Ioan Nagy și Iosif Kóvács, lideri ai ocnelor de sare din Rona și Slatina. Muncitorul Toma Slievitksa a fost desemnat de participanții la grevă să transmită petiția împăratului de la Viena (15, p. 313).

Ulterior, în anul 1790, a fost construită o nouă biserică de lemn cu același hram, „*Sfântul Dumitru*”, care, în anul 1898, a fost vândută comunității greco-catolice din localitatea Hoteni, România.

La data de 23 noiembrie 1793, muncitorii dovedii sau suspectați că au jucat un rol în provocarea și organizarea revoltelor de la minele de sare au fost arestați. Dintre funcționarii Cămării a fost arestat „*Pricop Seeling*”, iar dintre muncitori: „*Ioan Nagy de la Slatina și Iosif Oros, Ioan Kis, Ioan Petzi, Francisc Radots și Grigore Rozovlean de la Rona*”. Arestații au fost transferați la Sighet pentru cercetări (15, p. 316). Ulterior, la 25 noiembrie 1793, ca urmare a arestării liderilor minerilor, activitatea în minele de sare din Rona, Șugatag și Slatina a fost suspendată complet. Muncitorii, împreună cu soțiile și copiii lor, s-au deplasat „*într-o mare agitație la Sighet pentru a sili administrația camerală să pună în libertate pe cei arestați*”. (15, p. 316)

Pe „*Biblia lui Bod, Blaj, 1795*”, aflată în biserica din Slatina, protopopul Vasilie Volosan a consemnat următoarele: „*în anul 1776; sau zidit casa parohii Slatinii, cu cheltuiala norodului, ca în batjocura pusă și slabă proastă făcută. În anul 1790 sau zidit beserica Slatinei, ce mai înainte au ars, 1784. În anul 1762 sau început (lucrul) sării. În anul 1817, mulți oameni de foame au murit... În anul 1828 sau zidit casa parohii nooa, ostenitori fiind nemiș Țiple Ștefan, Pricop Nicolae și Chindic Vasile, curatorii, cu mare greutate pentru îndărădnicirea norodului, și zidu de piatră despre drum; în 17 zi Octonv(re), am intrat (în) iea. În an(ul) 1830 sau zidit grajdu*”. (5, p. 192)

În anul 1791, Curtea de la Viena a alocat 2885 florini și 36 creștari pentru achiziționarea aparatelor de extracție a sării, pentru prelungirea construcției Cămării sării, construcției și reparații de clădiri la minele *Kunigunda, Nicolae, Adalbert*. (4, p. 7)

În anul 1795 a fost deschisă mina „*Ferencz Kozef*”, urmată în 1808 de mina „*Joseph*”. În anul 1809 au fost inaugurate minele „*Ferencz*” și „*Ludovica*”. Potrivit sursei, sarea extrasă din aceste mine era doar „*în proporție de 50% curată, restul fiind de proastă calitate fiind amestecată cu nisip, la adâncime mai mare sarea era de bună calitate*”. (4, p. 7)

În Conscripția din 1797, întocmită la Sighet au fost consemnați „*2 nobili cu posesie, 14 nobili de 1 sesie, 12 persoane care nu aveau nimic, 1 preot. În localitate erau 13 cai, 46 boi, 49 vaci, 20 juninci de 3 ani, 17 porci, 5 crașme, 30 mori, 33 cazane pentru fierț țuica*”. (3, p. 19)

În anul 1836 s-a făcut o înțelegere între funcționarii sării pentru „*procurarea tabacului, și s-a decis aducerea aici, în fiecare an, a unei cantități de 1600 legături de tabac/om*”. (3, p. 22)

În anul 1839, la Slatina erau consemnate băi sărate destinate îmbăierii. În același an, funcționau cinci mine: „*Nicolae, Ioseph, Francisc, Kunigunda, Ludovica*”, iar localitatea dispunea de trei izvoare de apă sărată (4, p. 8).

În 1840, școala din Slatina era menționată pentru faptul că obținea rezultate foarte bune (15, p. 348).

În anul 1860 a fost construită o nouă școală din piatră (3, p. 26).

În anul 1886, este consemnat preotul Ioan Doroș în calitate de protopop al Districtului Sighetului (7, p. 268).

În anul 1867, Șematismul noii dieceze greco-catolice de la Gherla consemna faptul că „*parohia este una veche, avea construită o biserică de lemn în onoarea Sfântului Dumitru, precum și o casă parohială de lemn. Preot era Mihai Pavel din Pribilești. Numărul credincioșilor greco-catolici se ridica la 1087 în parohie și alți 838 în filia Handalu-Slatina, un total de 1925 credincioși. Limba oficială era limba română*”. (4, p. 10)

La data de 28 iulie 1890, la Slatina s-a organizat un bal cu scopul de a strânge fonduri pentru întreținerea elevilor români de la „*Convictul din Sighet*”. (15, p. 452)

În anul 1895 a fost construită biserica de piatră cu hramul „*Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril*”. În perioada edificării bisericii și a instalării iconostasului pictat, preot paroh a fost Ioan Doroș. Construcția bisericii a fost realizată cu cheltuiala episcopului greco-catolic Michail Pavel (Mihai Pavel). Episcopul a decedat la Slatina și a fost înmormântat la 1 iunie 1902, în fața altarului bisericii. Mihail Pavel a fost inițial preot în Apșa de Jos și, începând cu anul 1860, în Slatina. În 1861 a fost numit vicar al Comitatului Maramureș, având reședința la Slatina. La 23 decembrie 1872, Papa Pius al IX-lea l-a numit episcop al Eparhiei de Gherla, iar la 29 ianuarie 1873 a fost hirotonisit în Catedrala „*Sfânta Treime*” din Blaj. Ulterior, la 29 noiembrie 1877, a fost numit Episcop de Oradea Mare. Episcopul Mihail Pavel a murit la 1 iunie 1902, la băile sărate din Slatina.

În biserică, în fața altarului, deasupra mormântului episcopului Mihai Pavel, era amplasată o placă de marmură pe care era inscripționat următorul text: „*Aici așteaptă învierea morților Michail Pavel de Peteritye Episcop diecesan greco-catolic de Oradea Mare, Conte Roman, Asistente la Tronul papal, Prelat domestic al Santiei Sale Pontificelui Roman, Consiliar Intim de Stat al Majestatii Sale Ces. Și Reg. Apostolice, Proprietar al Stralucitului Ord al Coroanei de fer clasa I., Cavaler al Stralucitului Ord Francisc Iosif I. Regeneratoriul și al doilea Fondator al Tuturor institutiunilor culturale din acea Dicesa, cel mai mare Benefacator al Diecesei Sale, adormit în Domnul la baile saline Pavel din Slatina, la 1 Iunie 1902, 75 ani de etalii, 51 ani de preotiei, 30 ani de Episcopiei și 23-lea al activității sale apostolice în fruntea Diecesei Oradii-Mari. După exemplul Mantuitorului Lumei a trecut binefacand la toti. Dumnedieu se-lu aiba intre alesii Sei! Gerenday A. és fia*”. (5, p. 195)

În anul 1895, biserica greco-catolică din Slatina a fost pictată de pictorul Gosztincsár Ferenc, conform pisaniei de pe o icoană: „*Pe o icoană Gosztincsar F. Mako, 1895*”. Deasupra ușii de intrare, pe o placă de marmură neagră, este înscris următorul text: „*Acésta santa Beserica cu concursul credincioșilor pre carii pastorindu-i aici se-a radica tu la Scaunul al Gherlei o a zidi în spesele sale Michail Pavel de Peteritye ca episcop greco-catolic al Oradii-Mari. La anul 1895*”. (5, p. 195)

În 1895, biserica de lemn, ridicată la 1790, a fost înlocuită cu una nouă de piatră, dar parohia era una veche. Elevii erau în număr de 178, iar 89 erau înscriși la școala de repetiție. (3, p. 24).

În anul 1895 numărul locuitorilor din „*parohia mamă, Sat Slatina era de 1281 greco-catolici, 218 romano-catolici, 25 de religie helvetică, 1205 evrei. În filie, Ocna Slatina trăiau 889 greco-catolici, 968 romano-catolici, 2 de religie helvetică și nici un evreu, in total erau conscriși 2170 greco-catolici, 1186 romano-catolici, 27 de religie helvetică și 1205 evrei*”. (3, p. 25).

În anul 1898, au fost deschise băile sărate „Paveliane” (8, p. 64).

În perioada 1867–1 decembrie 1918, Slatina a aparținut Comitatului Maramureș, care a făcut parte din Imperiul Austro-Ungar. (4, p. 8)

În anul 1904 ia ființă „Corul athanasian” al plugarilor de la Slatina. Denumirea este de la numele dirijorului Athanasiu Doros. (15, p. 498).

În anul 1911, în satul Slatina erau înregistrați 1.470 de credincioși greco-catolici români, iar în „filia Ocna-Slatina” se menționează aproape „1000 de credincioși greco-catolici români și rutheni lucrători erariali de sare”. (8, p. 64)

În anul 1913, episcopul greco-catolic Vasile Hossu, în cadrul vizitației canonice, consemnează că în Slatina „românii locuiau într-o parte a lor în sat, portul era mai slab ca în alte sate și influențat de conviețuirea cu ucrainenii”. (3, p. 25)

În anul 1914, în extrasele referitoare la locuitorii și situația învățământului confesional greco-catolic pentru parohiile aparținătoare diecezei de Gherla, în localitatea Slatina (Faluszlatina) sunt menționate următoarele: „Comună mică. Parohie veche. Biserică de zid cu hramul Sf. Arhangheli, edificată în 1895, din dărnicia lui Mihail Pavel (episcop). Casa parohială de zid. Școala de zid. Matricole din 1790. Școlari de toate zilele 192, de repetiție 130, în școala de stat sau în altele 26. Paroh Ioan Doros, protopopul districtului Sighet. Cantori: Gregoriu Botha și Petru Botha. Învățător: Ioan Danciu. Populația după religie: 1560 gr. ca., 310 rom. cat., 32 helvetici, 12 augustini și 1936 izraeliți”. (15, p. 564).

În anul 1914, în extrasele referitoare la locuitorii și situația învățământului confesional greco-catolic pentru parohiile aparținătoare diecezei de Gherla, în localitatea Ocna-Slatina (Aknaszlatina), filie a Slatinei, sunt menționate următoarele: „Comună mare. Biserică de zid comună cu a romano-catolicilor, cu hramul Sf. Ștefan, regele Ungariei. Școală de zid comună cu a romano-catolicilor. Școlari de toate zilele 132, de repetiție 80. Cantor: Petru Botha. Învățător: Ioan Bilțiu. Populația după religie: 948 gr. ca., 1319 rom. cat., 61 helvetici și 8 de confesiune augustini”. (15, p. 546)

La data de 3 octombrie 1914, între orele 9 și 10, a intrat „oastea rusească cu cântece simfonice în Sighet” și aproximativ 300–400 de cazaci s-au așezat în grădina lui „Morgenthal, pășunea satului, și spre strada lui Ocna slatinei”. La 6 octombrie, în zona „Dumbrava” din Apșa de Jos și la Sarasău, a început o bătălie în jurul orei 8–9. În urma acesteia, ostașii români au alungat toți rușii de pe teritoriul Slatinei și al Sighetului (6, p. 46).

În data de 7 august 1917 este menționat faptul că, „șirul acțiunilor greviste de la salinele din Transilvania a fost deschis de muncitorii de la Slatina, în majoritatea români, care se aflau sub aceeași conducere administrativă cu muncitorii de la Coștiui și Șugatag. Revendicări cerute de minierii salinari: oficiul să-i aprovizioneze din nou cu alimente și îndeosebi cu cereale, conform vechiului sistem; salariile muncitorilor minieri angajați și ale zilierilor să fie majorate cu cel puțin 100%; să fie reglementată problema pensiilor; să li se socotească vechimea în câmpul muncii de la 17 ani și nu de la 24, când erau angajați definitiv; să se reglementeze problema ajutoarelor de boală; oficiul să le procure îmbrăcăminte și încălțăminte la un preț redus, iar munca suplimentară de sâmbătă noaptea să fie anulată”. (15, p. 574)

În aprilie 1918, muncitorii de la salinele din Șugatag, Coștiui și Slatina au declanșat o grevă (15, p. 577).

La 26 noiembrie 1918, în localitățile Sighet, Vișeu de Jos, Slatina și Șomcuta Mare s-au întocmit „Credenționale”, prin care delegații erau împuterniciți să participe cu drept de vot la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia (15, p. 582).

La 27 noiembrie 1918, „Reuniunea Învățătorilor Români din Comitatul Maramureș” i-a împuternicit pe Ion Bilțiu-Dăncuș, învățător în Sat-Slatina, și pe Grigore Ciple, învățător în Ieud, să participe cu drept de vot la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia (6, p. 53).

În anul 1918, la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, desfășurată la 1 decembrie, au participat ca delegați cu drept de vot din Sat Slatina: sublocotenentul Florentin Bîlțiu-Dăncuș, din partea Gărzilor Naționale Române; Ion Bîlțiu-Dăncuș, din partea Reuniunii Învățătorilor Români din Comitatul Maramureș; și protopopul Ioan Doros.

În noiembrie 1918, membri ai „*Marelui Sfat Național Român*” au fost aleși Ioan Doros, protopop în Sat-Slatina, Dr. Aurel Novac, avocat din Biserica Albă, și Dr. Tit Mălăiu, avocat din Biserica Albă (6, p. 58).

În perioada 1 decembrie 1918–26 iulie 1921, localitatea Slatina, după Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, a aparținut României Mari.

Între 27 iulie 1921 și 2 noiembrie 1938, Slatina a făcut parte din Cehoslovacia.

În perioada 18 octombrie 1944–1991, localitatea a fost integrată în Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste (URSS).

În anul 1968 a fost înființat un spital republican de alergologie, care a funcționat în mina de sare până în anul 2013, când mina a fost închisă.

În anul 1991, Ucraina s-a desprins din Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste (URSS) și și-a declarat independența. Din acel an, localitatea Slatina aparține teritoriului Ucrainei.

Între anii 1988 și 2008 a fost construită și pictată Biserica Ortodoxă Română „*Acoperământul Maicii Domnului*”, situată în centrul localității.

A fost înființat Protopopiatul Român al Bisericii Greco-Catolice din Slatina, având în jurisdicție parohiile Slatina, Apșa de Jos, Apșa de Mijloc și Biserica Albă.

La data de 9 mai 2000 au început lucrările la reconstruirea podului istoric peste râul Tisa și la punctul de trecere a frontierei, care leagă localitățile Sighetu Marmației și Slatina. Podul a fost reconstruit în cadrul proiectului PHARE-CREDO intitulat „*Reconstrucția Podului Istoric peste Tisa între Sighetul Marmației (România) și Soltovina (Ucraina)*”, derulat de Primăria Sighetu Marmației în parteneriat cu Asociația Social-Culturală a Românilor din Transcarpatia „*G. Coșbuc*” din Slatina, al cărei președinte era Gheorghe Opriș.

La data de 31 august 2000, în Slatina a fost inaugurat Liceul „*Mihai Eminescu*”, cu predare în limba română. Pe fațada internatului liceului a fost amplasată o placă comemorativă dedicată poetului național Mihai Eminescu. Placa, realizată din andezit negru, poartă inscripția „*MIHAI EMINESCU 1850–1889*” și semnătura poetului.

În fața internatului a fost amplasat „*Monumentul Limbii Române*”, realizat din două plăci de andezit negru sub forma unei cărți. Pe monument este înscrisă poezie „*Limba Noastră cea Română*”, a lui Grigore Vieru.

În anul 2001 a fost construită Biserica Greco-Catolică Ucraineană.

În 2003 a început construcția Bisericii Greco-Catolice Române „*Nașterea Preacuratei Fecioare Maria*”, care a fost sfințită la 13 iulie 2008.

În anul 2004, în memoria evreilor din Slatina deportați și decedați în Holocaust, a fost amplasată o placă comemorativă pe peretele fostei sinagogi din centrul localității.

În 2007 a fost deschis punctul de trecere a frontierei de stat Sighet–Solotvino, peste podul de lemn peste râul Tisa.

La data de 27 noiembrie 2011 a fost dezvelit bustul poetului național Mihai Eminescu, amplasat lângă Liceul „*Mihai Eminescu*” din localitatea Slatina. Bustul, executat în 2007 de artistul plastic și sculptorul Mihai Damian din Chișinău, este așezat pe un soclu pe care se află o placă de andezit cu inscripția: „*MIHAI EMINESCU 15.10.1850 – 15.06.1889 DE LA NISTRU PÂN LA TISA TOT ROMÂNUL PLÂNSU-MI-S-A*”. Bustul a fost finanțat de Asociația Culturală „*Florile Izei*” din Sighetu Marmației, condusă de Gheorghe Dunca, și a fost amplasat în colaborare cu Primăria Solotvino și Asociația Carpatină de Cooperare Româno-Ucraineană Maramureș–Solotvino.

La data de 27 noiembrie 2011 a fost dezvelit bustul voievodului Ștefan cel Mare, amplasat în centrul localității Slatina. Pe soclu este inscripția: „*ȘTEFAN CEL MARE ȘI SFÂNT 1457–1504 ...coborător din voievodul Bogdan Maramureșanul*”.

Bustul a fost realizat de Leodind Popescu, maestru în arte (sculptor, pictor, scriitor și ziarist) din Chișinău. Finanțarea lucrării a fost asigurată de Asociația Culturală „Florile Izei” din Sighetu Marmăției, condusă de Gheorghe Dunca, iar amplasarea s-a realizat în colaborare cu Primăria Soltvino și Asociația Carpatină de Cooperare Româno-Ucraineană Maramureș–Soltvino.

La data de 13 noiembrie 2012, Primăria Sighetu Marmăției și Consiliul Local au decis ca podul istoric peste râul Tisa, care leagă România și Ucraina prin punctul de frontieră Sighetu Marmăției (RO) – Soltvino (UA), să poarte numele „Acad. Mihai Pop (1907–2000)” (6, p. 380–381).

La 18 octombrie 2012, Consiliul Orașenesc Soltvino a hotărât, conform legislației ucrainene privind principiile politicii lingvistice a statului, ca pe teritoriul orașului Soltvino să fie utilizate limbile ucraineană, română, maghiară și rusă, primar interimar fiind Ukhal Yuriy (6, p. 385).

În anul 2013, din cauza alunecărilor de teren și a infiltrațiilor de apă, Cabinetul de Miniștri al Ucrainei a dispus închiderea minelor de sare din Slatina.

În anul 2015, la Biserica Ortodoxă „Acoperământul Maicii Domnului” a fost amplasată o placă comemorativă cu următoarele inscripții: „În această sfântă biserică se odihnește Episcopul greco-catolic de Oradea și Gherla, ctitor al sfântului locaș din Soltvino, MIHAIL PAVEL (n. 6 septembrie 1827, comuna Recea – d. 1 iunie 1902, Soltvino)”; „NUMAI CREDINȚA NECLINTITĂ MÂNTUEȘTE PE OM AICI ȘI DINCOLO DEOPOTRIVĂ. CREDINȚA E PUNTEA VIE PESTE PRĂPĂȘTIILE DINTRE SUFLETUL ZBUCIUMAT ȘI LUMEA PLINĂ DE ENIGME, ȘI MAI CU SEAMĂ ÎNTRE OM ȘI DUMNEZEU” (Liviu Rebreanu); „PREFECT DE MARAMUREȘ, 21 noiembrie 2015”.

În anul 2016, România a deschis Consulatul României la Soltvino, Ucraina, destinat comunității de români din Transcarpatia.

La data de 17 iulie 2020, Rada Supremă a Parlamentului Ucrainei a aprobat reforma administrativă, în urma căreia localitățile cu comunități românești s-au unit și au format Comunitatea Teritorială Slatina, care a preluat de la raioane majoritatea responsabilităților în domeniile educație, asistență medicală, sport, cultură și bunăstare socială.

La data de 20 septembrie 2022, Consiliul Orașenesc Soltvino, prin hotărârea nr. 2042, a procedat, în conformitate cu legislația ucraineană, la redenumirea unor străzi din localitatea Slatina. Astfel: strada Gagarin a devenit strada Turistică; strada Komarov – strada Însorită (*Soneacina*); strada Lermontov – strada Independenței; strada Lomonosov – strada Montană (*Hirska*); strada Nekrasov – strada Ucraineană; strada Popov – strada Stațiunii (*Kurortna*); strada Pușkin – strada Carpați; strada Stahanov – strada R. Maxwell; strada Tolstoi – strada Michail Pavel; iar strada Cehov – strada L. Kostenko. Primar interimar la acea vreme a fost Vasile Iovdii (6, p. 498–499).

Istoria unor familii vechi din localitatea Slatina

În anul 1862, în Slatina erau șapte familii nobile Dan, care dețineau diploma acordată de Ludovic I în 1429. Familia provine din „*Dan de Apșa de Mijloc*”, atestată documentar încă din anul 1406 (11, p. 200–202).

La data de 6 august 1784, pe baza unor dovezi provenite de la Viena, a fost confirmată familia nobilă și armalistă „*Fetyco*”. Membrii acestei familii erau răspândiți în localitățile Biserica Albă, Slatina, Săpânța și Drăgoiești (11, p. 254).

În anul 1862, în Slatina erau două familii nobile Huzău, deținătoare a diplomei acordate de Matei Corvin în 1469, și alte două familii cu diplomă de la Ladislau. Familia provine din „*Huzău de Apșa de Mijloc*”, atestată documentar încă din anul 1406 (11, p. 314–316).

În anul 1862, în Slatina erau șapte familii nobile Marina. Familia „*Marina de Apșa de Mijloc și de Jos*” este atestată încă din anul 1584, pe baza diplomei armaliste acordate de Sigismund Báthory (11, p. 390–391). De asemenea, alte șapte familii Marina proveneau din „*Marina de Crișănești*”, atestată în anul 1591 tot de Sigismund Báthory (11, p. 391–392).

Familia nobilă „*Nan de Slatina*” este atestată documentar încă din anul 1409 **(11, p. 433)**.

Familia nobilă „*Negrea de Slatina*” este atestată din anul 1442. În anul 1862, în Slatina existau 12 familii deținând diploma acordată de Matei Corvin în 1496 și alte 16 familii „*Nyegre de Slatina*” **(11, p. 435–436)**.

De asemenea, în anul 1862, în Slatina era prezentă o familie nobilă Șiman, provenind din „*Șiman de Apșa de Mijloc*”, atestată încă din anul 1406 **(11, p. 564–565)**.

În anul 1862, în Slatina erau trei familii nobile Vlad, deținătoare a diplomei acordate de Sigismund de Luxemburg. Familia provine din „*Vlad de Apșa de Mijloc*”, atestată documentar încă din anul 1407 **(11, p. 622)**.

Familia nobilă „*Bardz (Bârz), alias Negrea de Slatina*” este atestată din anul 1566 **(15, p. 100–101)**.

Tot în anul 1862, în Slatina erau 11 familii nobile Bota, descendenți ai „*Bota de Breb*”, atestată în anul 1599 prin diploma acordată de A. Báthory **(15, p. 147–149)**.

În anul 1862, în Slatina erau cinci familii nobile Ciple din „*Ciple de Ferești*”, deținând diplome din 1596, acordate de Sigismund Báthory, și cinci familii din „*Ciplea de Berbești*”, cu diplome din 1594, tot de la Sigismund Báthory. Aceste familii își au originea în „*Ciplea, alias Feir de Ferești*”, atestată documentar din anul 1590 de către Sigismund Báthory **(15, p. 165–169)**. De asemenea, familia „*Ciplea de Bârsana, de Ferești și de Oncești*” a fost înobilată în localitățile Berbești, Biserica Albă, Ieud, Slatina, Vișeu, Ferești, Oncești, Tök și Völcs, prin decret regal al lui Matei Corvin, în anul 1481 **(15, p. 83)**.

În anul 1469, familia Tivadar a fost înobilată de regele Matei Corvin în localitățile Apșa, Giulești, Slatina, Biserica Albă, Călinești, Rona de Jos, Nănești și Vișeu de Jos **(15, p. 79)**.

În anul 1752, familiile Negrea (atestată din 1442) și Ștefan (1652) din Slatina și-au „*dovedit nobilitatea*” **(15, p. 262–263)**.

Documentele secolelor XV–XVI consemnează ca familii nobile din Slatina pe Nan, Roman, Cozma și Kys. În conscripțiile populației impozabile din comitatul Maramureș, din anii 1530 și 1550, sunt menționate familiile nobile Negrea și Nan **(1, p. 471–480)**.

În anul 1664 în localitate au fost înregistrați un număr de 14 nobili, și anume: „*Ștefan Ionaș, Hricz Grigore, Bards Petraș, Bards Andraș, Bards Ștefan, Feticaș Petraș, Nan Nicora, Nan Ioan, Negre Griga, Negre Gheorghe, Negre, Toma, alt Negre Ionaș, Negre Iacob, Ștefan Iacob. Iobagii, în număr de 9, completau locuitorii satului. Numele acestora era: Jeler Ionaș, Oros Vasile, Oros Damian, Ardelean Savul, Zoltan Havrikza, Lazarka Vasile, Bards Gavruș, Solta Ionaș, Panasz Ionaș.*” **(3, p. 14)**

Alte familii nobile din Slatina consemnate în sursele istorice sunt: Barcea, Barz (alias Negrea), Gschwandtner, Hriț, Nan și Negrea **(12, p. 9–44)**.

Populația localității Slatina

Populația localității Slatina în anul 2001 era preponderent de etnie română. Dintr-un total de 8.956 de locuitori, structura etnică era următoarea: 5.062 români (56,52%), 2.175 maghiari (24,29%), 1.302 ucraineni (14,53%), 383 ruși (4,27%), 68 germani (0,76%), 40 moldoveni (0,45%), 7 belaruși (0,08%), 3 evrei (0,03%), 1 polonez (0,01%), 1 armean (0,01%), 1 bulgar (0,01%), iar pentru 10 persoane (0,11%) informațiile privind etnia nu sunt disponibile. **(23)**

Nume de familie din localitatea Slatina

În orașelul Slatina, prenumele masculine frecvent întâlnite sunt: Alexandru, Costică, Dumitru, Diorde, Daniel, Flore, Gheorghe, George, Grigore, Petre, Nicoară, Mihai, Ion, Ioan, Ilie, Ilieș, Ștefan, Toader, Vasile, Vasalie, Vasî, Victor ș.a. În cazul femeilor, prenumele comune includ: Anuța, Anna, Anica, Acsăne, Cuța, Docă, Nița, Ileană, Irina, Lenuța, Elena, Măricuța, Maria, Floare, Flore, Viorica etc.

Utilități în localitatea Slatina

Primărie, administrația Comunității Teritoriale
Slatina (Solotvino)
Consulatul României
Oficiu poștal
Bancă, bancomat
Spital și ambulatoriu
Farmacii
Liceul „Mihai Eminescu” și școală gimnazială cu
predare limba română
Liceu Maghiar și școală gimnazială cu predare în
limba maghiară
Liceu Ucrainean și școală gimnazială cu predare în
limba ucraineană
Școală de muzică
Biserica Ortodoxă „Sfinții Arhangheli Mihail și
Gavril”
Biserica Ortodoxă „Acoperământul Maicii
Domnului”
Biserica Greco-Catolică Română „Nașterea
Preacuratei Fecioare Maria”
Biserica Greco-Catolică Ucraineană
Biserica Romano-Catolică „Sfântul Ștefan”
Biserica Evanghelică Baptistă Creștină
Biserica Adventistă de Ziua a Șaptea
Biserica Evanghelică Penticostală
Sala de rugăciune a Martorilor lui Iehova
Cimitire comune pentru toate confesiunile
religioase (2)
Cimitir evreiesc (2)
Stațiune, băi sărate
Magazine, baruri
Stadion
Parc central, cu scenă pentru spectacole

Obiective turistice:

Biserica Romano-Catolică „Sfântul Ștefan”,
Sanctuarul Sfinților și Monumentul celor 7
conducători ai triburilor maghiare.
Biserica Ortodoxă „Sfinții Arhangheli Mihail
și Gavril”
Statuia lui Bogdan Hmelnițki
Bustul lui Ștefan cel Mare și Sfânt
Bustul lui Mihai Eminescu
Monumentul victimelor care au fost deportate
în lagărele comuniste (în curtea biserici romano-
catolice)
Monumentul minerilor (în curtea biserici
romano-catolice)
Ruinele minelor de Sare
Așezarea dacică de pe „Cetățuia”, IV–III
î.Hr. - I î.Hr. – I d.Hr

Tabelul 1. Populația localității Slatina după etnie (1880 – 2001)

Anul	Total	Români	Moldoveni	Maghiari	Ucraineni	Ruși	Ruteni	Germani	Evrei	Polonezi	Belorus	Slovaci	Armean	Bulgari	Croți	Informație nedisponibilă
1880	3642	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1910	6190	1539	-	2782	-	-	12	1834	-	-	-	3	-	-	1	17
1921	6281	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1930	7478	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1941	8941	2011	-	4638	-	-	67	21	2180	-	-	12	-	-	-	12
1989	9276	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2001	8956	5062	40	2175	1302	383	-	68	3	1	7	-	1	1	-	10

Sursa datelor:
**(25, 26, 27,
28)**

Notă: *La recensământul din 1910, evreii sau declarat germani* Populația localității Slatina după etnie. Recensămintele populației din localitățile Sat Slatina și Ocna Slatina, efectuate în anii 1880, 1910, 1921 și 1930, au fost realizate separat, însă în tabelul prezentat, datele sunt cumulate.

Tabelul 2. Populația localității Slatina după confesiune (1767 - 2001)

Anul	Total	Ortodoxă	Greco- catolică	Romano- catolică	Unitarieni	Ortodoxă greacă	Reformați	Evangelică	Baptista	Mozaică	Informație nedisponibilă
1767- 1769	-	-	364	-	-	-	-	-	-	1 familie	-
1867	-	-	1087	-	-	-	-	-	-	-	-
1880	3642	-	1860	1081	-	2	20	5	-	674	-
1910	6190	-	2633	1612	-	1	92	14	-	1838	-
1921	6281	-	2779	1642	-	15	72	-	-	1785	-
1930	7478	-	3048	1819	-	61	22	-	-	2146	228
1941	8941	-	3598	2382	1	20	337	34	1	2537	-
1989	9276	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2001	8956	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Sursa datelor:
**(2, 25, 26,
27, 28)**

Populația localității Slatina după religie

Date despre confesiunile religioase din localitate, nu sunt disponibile după anul 1941.

Tabelul 3. Populația localității Sat Slatina după etnie

Anul	Total	Români	Maghiari	Ruteni	Germani	Evrei	Slovaci	Informație nedisponibilă
1767-1769	-	364	-	-	-	1 familie	-	-
1880	1927	-	-	-	-	-	-	-
1910	3860	1529	470	9	1834	-	3	15
1921	3946	-	-	-	-	-	-	-
1930	4868	-	-	-	-	-	-	-

Notă: *La recensământul din 1910, evreii s-au declarat germani*

Populația localității Sat Slatina (Faluszlatina)
Până în anul 1941, localitatea Sat Slatina a fost separată de Ocna Slatina, recensămintele fiind făcute separat.

Tabelul 4. Populația localității Sat Slatina după religie

Anul	Total	Greco-catolică	Romano-catolică	Ortodoxă greacă	Reformați	Evangelică	Mozaică
1767-1769	-	364	-	-	-	-	1 familie
1880	1927	1112	130	-	10	1	674
1910	3860	1663	294	-	61	4	1838
1921	3946	1814	312	13	19	-	1785
1930	4868	2122	446	26	2	-	2118

Sursa datelor: (2, 25, 26, 27, 28)

Anul	Total	Ortodoxă	Greco-catolică	Romano-catolică	Ortodoxă greacă	Reformați	Evangelică	Mozaică	Informație nedisponibilă
1880	1715	-	748	951	2	10	4	-	-
1910	2330	-	970	1318	1	31	10	-	-
1921	2335	-	938	1330	2	53	-	-	-
1930	2610	-	926	1373	35	20	-	28	228

Tabelul 5. Populația localității Ocna Slatina după etnie

Populația localității Ocna Slatina
Până în anul 1941, localitatea Ocna Slatina a fost administrativ separată de Sat Slatina, recensămintele populației fiind efectuate distinct pentru fiecare localitate.

Anul	Total	Români	Maghiari	Ruteni	Germani	Croat	Informație nedisponibilă
1880	1715	-	-	-	-	-	-
1910	2330	10	2312	3	2	1	2
1921	2335	-	-	-	-	-	-
1930	2610	-	-	-	-	-	-

Tabelul 6. Populația localității Ocna Slatina după religie

Sursa datelor: (25, 26, 27, 28)

Tabelul 7. Nume de familie din localitatea Slatina

Nr.	Nume de familie	Origine, atestare, vechime
1.	Alb	alias Cosma Apșa de Jos, anul 1406 , origine nobilă
2.	Andiuș	
3.	Ardelean	
4.	Barabas, Barabaș	
5.	Babota	
6.	Bersan	
7.	Bela, Belea	
8.	Bota	Breb, anul 1599, origine nobilă
9.	Borca, Borka	Apșa de Jos, anul 1539, origine nobilă
10.	Boiciuc	
11.	Bodnar	Săcel, anul 1699, origine nobilă
12.	Bococi	Uglea, anul 1440, origine nobilă
13.	Bolovețci, Bolovesci Bolovețchi	
14.	Butaș	
15.	Bizău	Bogdan Vodă, anul 1456, origine nobilă
16.	Bicutchi	
17.	Bilanici	
18.	Calinici	
19.	Cerbanic	
20.	Ceadei	
21.	Creț	(Cozup), Apșa de Mijloc, anul 1456, origine nobilă
22.	Cohut, Kohut	
23.	Cosan	
24.	Costin, Kostin	
25.	Cojocaru	
26.	Chindrici	
27.	Chichinegdi Chichinegdi	
28.	Kostinskiy	
29.	Dan	Apșa de Mijloc, 1 anul 406, origine nobilă
30.	Danci	Iapa, anul 1456, origine nobilă
31.	Deiac	Dragomirești, anul 1489, origine nobilă
32.	Fede, Fedea	Apșa de Jos, anul 1420, origine nobilă
33.	Filip	Apșa de Jos, anul 1502, origine nobilă
34.	Friț	
35.	Frant	

36.	Fineș	
37.	Fonta	
38.	Grin	
39.	Granăr	
40.	Guzo	
41.	Gerbanic	
42.	Gereg	
43.	Hrin	Biserica Albă, anul 1586, origine nobilă
44.	Horvat	
45.	Huzău	Apșa de Mijloc, anul 1406, origine nobilă
46.	Huban	
47.	Huzo	
48.	Iovdii	Ieud, anul 1459, origine nobilă
49.	Ivanciuc	Apșa de Mijloc, anul 1407, origine nobilă
50.	Imlaver	
51.	Iusco	Vișeu, anul 1445, origine nobilă
52.	Lazarciuc	
53.	Lumei	
54.	Litvin	
55.	Lucaci	
56.	Leordjan	Leordina, anul 1411, origine nobilă
57.	Marina	Apșa de Mijloc, de Jos, anul 1584 Crișănești, anul 1591, origine nobilă
58.	Macola	
59.	Mihalca	de Ariniș – Ialova, azi Olhovți, Ucraina, anul 1406, origine nobilă
60.	Motre	provine din Motra de Uglea, Ucraina, anul 1439, origine nobilă
61.	Moiș	Biserica Albă, anul 1435, origine nobilă
62.	Moldovan	Oncești, origine nobilă
63.	Migali	
64.	Mihali, Mihaly	Apșa de Mijloc, anul 1407, origine nobilă
65.	Mih, Mich	Sarasău, anul 1345, origine nobilă
66.	Mocan	
67.	Modîrka	
68.	Melega	
69.	Nadi, Nodi, Nagi	
70.	Negre	Slatina, anul 1442, origine nobilă
71.	Nehere	
72.	Oros	Drăgoiești, azi Dragovo, Ucraina, anul 1634, origine nobilă

73.	Opriș	Apșa de Mijloc, de Jos, anul 1407, origine nobilă
74.	Ostaș	Dragomirești, anul 1470, origine nobilă
75.	Ona	Iapa, 1588, origine nobilă
76.	Onuț	
77.	Onița	Budești, anul 1642, origine nobilă
78.	Olaru	
79.	Pantlic	
80.	Popșe	Apșa de Mijloc, anul 1431, origine nobilă
81.	Pop, Papp	Biserica Albă, anul 1431, origine nobilă
82.	Pocar	
83.	Popovici	Vonigova, anul 1595, origine nobilă
84.	Plantis	
85.	Pricop	
86.	Pișta	
87.	Pipcac	
88.	Pulisca	
89.	Roja	
90.	Rudac	
91.	Sapega	
92.	Schil	
93.	Scorpan	
94.	Secrian	
95.	Secmar	
96.	Selever	
97.	Simionca	
98.	Siladii	
99.	Șiman, Shiman	Apșa de Mijloc, anul 1406, origine nobilă
100.	Șofron	
101.	Ștefan	Slatina, anul 1652, origine nobilă
102.	Turda	Săpânța, me) la bărbați 1608, origine nobilă
103.	Tocar	
104.	Țiple	(Ciple), Ferești, anul 1590, origine nobilă
105.	Uhali	
106.	Vlad	Apșa de Jos, anul 1407, origine nobilă
107.	Varga	
108.	Zaițeva	
109.	Zubac	
110.	Zmeregă	
111.	Zmicală	

Sursa datelor: (11)

Bibliografie:

1. Ardelean, Livia, (2025), *Contribuții la studiul nobililor maramureșeni, Istoria ca datorie. Omagiu academicianului Ioan-Aurel Pop la împlinirea vârstei de 60 ani*
2. Ardelean, Livia, (2020), *Descrierea topografică a Comitatului Maramureș 1767-1769*, Memoria Etnologica, nr. 76-77, Editura Etnologica, Baia Mare
3. Ardelean, Livia, (2015), *Sat nobiliar versus sat iobăgesc*, Revista Arhivei Maramureșene, nr. 8, Baia Mare
4. Bălu, Daniela, (2015), *Slatina (Solotvino). Ghid cultural Istoric*, Editura Muzeului Sătmărean, Satu Mare
5. Bîrlea, I., (1909), *Însemnări din Bisericile Maramureșului*, București
6. Botoș, I., Botoș, Ileana, (2023), *Români din dreapta Tisei, documente*, vol. I, Apșa de Jos
7. Bud, T., (2021), *Scrieri Istorice*, Editura Valea Verde Sighetu Marmației
8. Bud, T., (1911), *Date istorice despre protopopiatele, parochiile și mănăstirile Române din Maramureș din timpurile vechi până în anul 1911*, Gherla
9. Chiș, V-T., Kosinszki, S., Kosinszki, Renata, (2013), *Ghid turistic Săpânța, Sighetu Marmației, Botiza, Solotvino, Sighetu Marmației*
10. Ciubotă, V., Rus, V., Horvat, Irina, Liuba, Misiuk, M., Veskvarko, S., Turuczko, S., (2012) *Episcopia Greco-Catolică de Mukacevo*, Documente II, Editura Muzeului Sătmărean, Satu Mare
11. Filipașcu, Al., (2015), *Enciclopedia familiilor nobile maramureșene de origine română*, ediția II, Editura Eikon, București
12. Ivanciuc, T., (2022), *Din istoria nobilimii maramureșene. Aristocrația. Lista numelor de familie*. Revista arhivei maramureșene, nr. 15
13. Marta, L., Gindele, R., (2014), *Tezaure dacice din Transcarpatia*, Muzeul județean din Satu Mare, Satu Mare
14. Mihalyi de Apșa, I., (1900), *Diplome maramureșene din secolul XIV și XV*, vol. I, Maramureș-Sziget, Tipografia Mayer și Berger
15. Temian, Laura, Lazăr, T., Valentin B., Zamfir D., Laviniu A., (2016), *File de Condică, Ținuturile Chioar, Codru. Lăpuș, Maramureș*, Biblioteca Județeană „Petre Dulfu”, vol. I, Baia Mare
16. Zsolt, Z., (2012), *Máramaros megye helységneveinek etimológiai szótára*, Bessenyei könyvkiadó, Nyíregyháza
17. Harta, Iosefină a Maramureșului, 1782-1785 Szlatina, Salz Gruben
18. Harta, Marmaros varmegye, 1870, 1876
19. Harta, Hungary, Second military survey oh the Hasburg Empire 1819-1869.
20. Harta, Habsbreg Empire, Thied Military Survey 1869-1887.
21. Harta, Ungarn, 1889
22. Military Survey of Hungary (1941)
23. <https://dexonline.ro/>
24. <https://socialdata.org.ua/projects/mova-2001/>
25. https://library.hungaricana.hu/en/view/NEDA_1910_01/?pg=372&layout=s&query=maramaros
26. https://library.hungaricana.hu/hu/view/NEDA_1941_demogr_adatok_kozsegek_ohkivul/?pg=293&layout=s&query=maramaros
27. https://library.hungaricana.hu/hu/view/NEDA_vallasi_Karpatalja_1880-1941/?pg=110&layout=s
28. https://library.hungaricana.hu/hu/view/NEDA_1784_elso_magyar/?pg=155&layout=s

Slatina (Солотвино, Solotvyno, Solotvino)
Primăria

Slatina (Солотвино, Solotvyno, Solotvino)
Bustul voievodului Ștefan cel Mare și Sfânt
Autor: Leonid Popescu, Chișinău
Data dezvelirii: 27 noiembrie 2011

Slatina
(Солотвино,
Solotvyno,
Solotvino)
Bustul voievodului
Ștefan cel Mare și
Sfânt
Autor: Leonid
Popescu, Chișinău
Data dezvelirii: 27
noiembrie 2011

Slatina (Солотвино, Solotvyno, Solotvino)
Parcul central
Statuia lui Bogdan Hmelnițki

Slatina (Солотвино, Solotvyno, Solotvino)
Parcul central
Statuia lui Bogdan Hmelnițki

Slatina (Солотвино, Solotvyno, Solotvino)
Bustul poetului Mihai Eminescu
Autor: Mihai Damian, Chișinău
Data dezvelirii: 27 noiembrie 2011

Slatina (Солотвино, Solotvyno, Solotvino)
Liceul Mihai Eminescu

Slatina (Солотвино, Solotvyno, Solotvino)
Biserica Ortodoxă „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”
Anul edificării: 1895
Istoric: Biserică Greco-Catolică Română

Slatina
(Солотвино, Solotvyno,
Solotvino)
Biserica Ortodoxă „Sfinții
Arhangheli Mihail și Gavril”
Anul edificării: 1895
Istoric: Biserică Greco-
Catholică Română

Biserica Ța Ortodoxă Română „Acoperământul Maicii Domnului”, situată în centrul localității. Perioada edificării: 1988 -2008

Slatina
(Солотвино, Solotvyno,
Solotvino)
Biserică Greco-Catolică
Română „*Nașterea
Preacuratei Fecioare
Maria*”
Anul edificării: 2003

Slatina (Солотвино, Solotvyno, Solotvino)
Biserică Greco-Catolică Ucraineană

Slatina (Солотвино, Solotvyno, Solotvino)
Biserică Greco-Catolică Română „*Sfântul Ștefan*”
Sanctuarul Sfinților

Slatina (Солотвино, Solotvyno, Solotvino)
Sala de rugăciune a Martorilor lui Iehova

Slatina (Солотвино, Solotvyno, Solotvino)
Monumentul Limbii Române

Slatina (Солотвино, Solotvyno, Solotvino)
Cetatea dacică din „*Cetățuia*”
Datare: secolul IV-III. î. Hr
A fost locuită până în secolul I. î Hr. – I d Hr

Slatina
(Солотвино, Solotvyno,
Solotvino)
Cimitirul evreiesc

Slatina (Солотвино, Solotvyno, Solotvino)
Locul unde s-a exploatat sarea

Podul istoric de peste Râul Tisa
Punctul de trecere a frontierei de stat Sighetu Marmăției - Solotvino (Slatina)
Anul reconstruirii: 2000

Apșa de Jos (Нижня Апша, Nijnea Apșa)

Localizare geografică

Localitatea Apșa de Jos este așezată la confluența Văii Băscău (Bascheu) cu Valea Apșița. Localitatea aparține din punct de vedere administrativ de Comunitatea Teritorială Solotvino (Slatina), Raionul Teceu, Regiunea Transcarpatia (Zacarpattia), Ucraina. Pe lângă alte instituții, satul are și o primărie.

În componența sa administrativă intră satul Podișor și o parte din cătunul Peștere.

Comuna Apșa de Jos se învecinează cu următoarele localități: la nord și nord-vest cu Topcino (Топчино), în nord-est cu Strâmtura (Hlyboky Potik, Глибокий Потік), în est cu Dobric, Apșa de Mijloc (Добрік, Середне Водяне), în sud-est cu Slatina (Solotvino, Солотвино), în sud cu Sarasău (România) iar în vest cu localitatea Peri (Hrushovo, Грушово).

Accesul în localitate se face pe drumul HO9 din Solotvino - Apșa de Jos.

Accesul din România se face prin punctul de vamă Sighetu Marmăței - Solotvino.

Originea numelui localității

Numele localității Apșa de Jos provine din hidronimul văii „Apșița” și din adverbul „jos”, referitor la faptul că localitatea se află pe cursul inferior al văii. Pe cursul Văii Apșița sunt amplasate trei așezări: Apșa de Jos, Apșa de Mijloc și Apșa de Sus.

Etimologic, provine din sufixul „apsă” și semnifică unire (25) (referitor la unirea celor două văi, a Băscăului și a Apșiței, în centrul localității).

Tipologia spațială a localității

După gradul de concentrare a componentelor construite în cadrul vetrei, Apșa de Jos are o structură adunată. Odată cu extinderea așezării de-a lungul căii de comunicație, paralel cu râul Tisa, iese în evidență și forma liniară a satului.

Istoricul numelui localității

De-a lungul timpului, în documente și pe hărți, așezarea Apșa de Jos, apare cu următoarele denumiri: 1387 - *Alsowapsa* (13), *Also Vapsa* (3); 1390 - *Alsoapsa* (13); 1403 - *Apcha* (13); 1406 - *Apcha Inferior* (3); 1450 - *Alsov Apsa* (13); 1725 - *Alsó Apsa* (13); 1773 - *Inferior Apsa*, *Alsó Apsa*, *Apse dgye zosz*, *Apsu Nyizsnyu* (13); 1782-1785 - *Also-Apsa* (19); 1808 - *Apsa (Alsó-)*, *Apsa gye dzsosz* (13); 1819-1869 - *Apsa-Alsó* (21); 1828 - *Apsa (Alsó)*, *Nisnya Apsu* (13); 1838 - *Alsó-Apsa* (13); 1851 - *Alsó-Apsa* (13); 1870 - *Alsó-Apsa* (20); 1869-1887- *Apsa d'in josu* (22); 1877 - *Apsa (Alsó-)*, *Apsia zszosz* (13); 1910 - *Apsa din jos*, *Alsó Apsa* (13); 1913 - *Alsóapsa* (13); 1925 - *Dolni Apșa* (13); 1930 - *Apșa Nižni* (13); 1941 - *Alsóapsa*, *Nisznya Apsa* (13); 1946 - 1991 *Діброва, Диброва*; 1991 - *Діброва (Dibrova)*; 1993, 2004 - *Нижня Апша (Nyzhnya Apsha)*, *Apșa de Jos*.

În limba ucraineană localitatea are denumirea de Нижня Апша (Nijnea Apșa, Nyzhnya Apsha), în limba maghiară apare sub denumirea de Alsóapsa iar în limba română este cunoscută ca Apșa de Jos.

Date despre istoricul localității

Urme ale locuirii pe teritoriul localității Apșa de Jos sunt din epoca paleolitică, de circa „50.000 de ani î. Ch.” (16, p. 5). Așezarea din paleolitic este situată la est de zona „Livezi”, și a fost descoperită în anul 1978 de Gladilin V. M. de la Muzeul Zoologic din Kiev. (8, p. 308-310)

Din epoca bronzului datează un tezaur descoperit în anul 1926 pe Dealul Beșicura Mică, care se află azi la Muzeul Regional din Ujgorod, Ucraina. (16, p. 5)

Pe Dealul Beșicura Mare sunt menționate urme ale unei cetăți din perioada dacică. (16)

În data de 25 noiembrie 1387, localitatea Apșa de Jos este menționată pentru prima dată într-un act de donație, al regelui Sigismund de Luxemburg, care „dăruiește moșiile Iza și Apșa de Jos lui Ioan Românul, fiul lui Dragomir și nepotului de soră a lui Balc și Drag, pentru serviciile aduse și pentru moartea tatălui său, Dragomir căzut la Vidin, și a fratelui său, Tatomir, căzut sub Belțiu (Galiția)”. (7, p. 45)

În luna aprilie 1390, regele Sigismund confirmă pe comitele Drag și pe voievodul Balc în „posesiunea moșiei Apșa de Jos”. (7, p. 47)

În data de 7 decembrie 1406, regele Sigismund de Luxemburg, donează nobililor români „Ioan, fiul lui Vlad, Vanna, fiul lui Vancia și Vania, fiul lui Slav, moșiile Apșa de Sus, Apșa de Mijloc și a treia parte a moșiei Apșa de Jos care a fost din vechime în stăpânirea lor pașnică”. (16, p. 6)

În anul 1428 este consemnat preotul „Vlahta din Apșa”, nepot al lui Solvăstru Vodă din Sarasău. (16, p. 6)

În data de 23 martie 1435, regele Sigismund introduce pe „Michail, fiul lui Luca din Apșa de Jos cu fiii săi, Vlaicu, Simion și Ioan, precum și Slavu și Michail Mic, fii lui Oprișa, precum și Moise și Negrea Vana, fii lui Kendeș din Apșa de Jos, în posesiunile lor de aici. Petru Tatul și Toma Huzeu din Apșa de Mijloc au contrazis, dar fără folos”. (7, p. 65)

În data de 18 iunie 1450 „Palatinul Ladislau de Gara dispune Conventului din Lelezs, statutarea lui Toma și Blașiu Dan, Pap Costa, Todor, fii lui Mihail Zlaph din Apșa de Jos, în posesiunile lor din Apșa de Jos și Apșa de Mijloc”. (7, p. 70)

În anul 1456 s-a făcut „hotărnicia moșiilor Apșa de Mijloc și Apșa de Jos la cererea nobililor Ioan Hozyw, a lui Pop Costa și Dănilă din Apșa de Mijloc, a lui Blasiu, Jacob și Iwga din Apșa de Jos și la porunca regelui Ladislau al V-lea. Granița începe în muntele Cremenita.”. (16, p. 6)

În data de 10 august 1484, „Magistrul comitatului Maramureș introduce fără contrazicere pe Vasile și soția sa Motra și fii săi, Mihai, Teodor, Zimo, Blașiu, pe d-na Veronica, văduva lui Lazăr, cu fiul său Mihail, toți din Apșa, în partea a patra a moșiilor din Apșa de Mijloc și Apșa de Jos”. (7, p. 84)

În anul 1526 apare menționat preotul Dominicus Pop din Apșa de Jos. (16, p. 6)

În anul 1554 localitatea Apșa de Jos este bântuită de ciumă, care a dus la moartea mai multor familii de iobagi din localitate. (16, p. 173-174)

În anul 1640, țărani și micii negustori din satele Slatina și Apșa de Jos făceau comerț la Baia Mare cu produse agricole și meșteșugărești. (7, p. 84)

În data de 12 decembrie 1652 „Congregația nobiliară, întrunită ca Scaun de judecată, a dezbătut procesul colectiv în care tricesimatorul din Sighet, Ștefan Virginas, ca reprezentant al Fiscului, îi acuză pe mai mulți nobili din Ieud, Cuhea, Dragomirești, ..., Apșa de Jos, Apșa de Mijloc de prejudicierea Fiscului cu sume considerabile, datorită eludării legii și neplății sumelor cuvenite ca vămi”. (7, p. 185)

În anul 1659 a fost construită Biserica de lemn „din Părău”, Apșa de Jos, conform pisaniei aflată pe portalul de la intrare în naos, scris în limba slavonă și română cu litere chirilice „În anul 1659, luna noiembrie, 13, Tatăl, Creatorul lumii, și a fost preotul Gheorghie și preotul Păpșa”. Biserica este construită în stil maramureșean, pe o colină mică care domină satul de jur împrejur. (1, p. 257)

Protopopiatul Sighet, este vechi, de el aparțineau parohiile române din: „Orașul Sighet, Săpinția, Saraseu, Sat-Slatina cu filia Ocna-Slatina, Apșa de jos două beneficii, Apșa de mijloc două beneficii, Biserica-albă și Rona de jos,.. În anul 1694 este amintit „Popa Georgie din Saraseu” ca protopop. (14, p.14)

În data de 17 aprilie 1698, la Sighet se întrunește un sobor de preoți și nobili din Comitatul Maramureș pentru a judeca un litigiu între Lupu Ștețiu și Axenia Codrea din Berbești. De față au fost „vlădica Iosif Stoica, protopopul Grigorie din Vișeu de Sus, popa George din Săcel, popa Ionașcu din Vișeu de Mijloc, protopopul Lupu din Giulești, popa Lupu din Berbești, protopopul Ioan din Iagova, popa Ștefan din Apșa de Jos, popa din Slatina, toți asesorii Soborului mare, jupânul Dan László din Biserica Albă, jupânul Ioan Stan din Slatina”. (7, p. 225)

În anul 1664, pe Valea Apșița sunt consemnate 3 mori. (16, p. 7)

În data de 17 aprilie 1698, popa Ștefan din Apșa de Jos participă la un sobor mare al episcopului Stoica. (16, p. 7)

În anul 1720 un localnic, aduce ciuma din Satu Mare, mulți oameni au murit iar alții s-au refugiat în alte localități. (16, p. 7)

În anul 1720, în Apșa de Jos erau 21 de familii nobile românești, iar în Apșa de Mijloc erau 47 de familii românești. În cele două localități nu sunt consemnați iobagi. (7, p. 247)

În anul 1728 este amintită prima familie de evrei în Apșa de Jos, familia Herș care a luat în arendă pământ de la familia nobilă Szaploneczai. (11, p. 274-279)

În anul 1740, locuitorii din Apșa de Jos se ocupau și cu „transportul sării cu plute sau bărcile pe Tisa”. (16, p. 7)

În perioada iulie-august 1751, episcopul Mihail Manuel Olszavszky al diecezei greco-catolice din Muncaci (Mukacevo) între anii 1742-1767 face o vizită canonică în comitatul Maramureș, ocazie cu care vizitează și parohia din Apșa de Jos. Este consemnat preotul Gabriel Simon care a fost hirotonit de episcopul Doroftei. Sunt consemnați 4 diaconi, „Petrus Iody, Elias Lazar (Ilie), Georgius Marina (Gheorghe) și Lazarus Ionas (Lazăr)”. În localitate sunt încă doi preoți care sunt interziși de a sluji, Michael Kantor (Mihail) hirotonit de episcopul Doroftei și Ioannes Roman (Ioan) hirotonit în Moldova. Cu ocazia vizitei este consemnat faptul că biserica de lemn are turn, este acoperită cu șindrilă și este în stare bună. Biserica cu hramul Sfântul Nicolae și cele două clopote au fost binecuvântate de episcopul ortodox Stoika (1690-1711). Apare menționat faptul că în localitate erau 267 de oameni spovediți iar 3 nu merg la biserică. Sunt consemnați de asemenea 63 de „oaspeți”. (17, P. 202-203)

În data de 24 iunie 1757 nobilii din Apșa de Jos „Pap Simon, Filep Ilyes, Opriș Andrei, Titthe Jonas, Alb Danilo și Opriș Ionas” solicită eliberarea din închisoare magistraturii din Sighetu Marmației, a iobagului necăsătorit Toderișca Vasoca”. (8, p. 39)

În descrierea topografică a Comitatului Maramureș de către maiorul „Carracioli de Ghelin”, în perioada 1767-1769, satul Apșa de Jos era format în mare parte din nobili personaliști, armaliști și supuși. În sat sunt peste „200 de case, în care locuiau 726 locuitori din care 225 bărbați, 230 femei, 126 de băieți și 145 de fete”. Religia este greco-catolică, în sat fiind un preot cu soția și copilul și trei diaconi. Locuitorii se ocupau cu agricultura și creșterea animalelor, iar iarna vând lemne de foc în Sighetu Marmației. Locuitorii se ocupă și cu transportul sării. În sat sunt două mori. Locuitorii vorbesc limba română. În sat locuiesc „3 evrei cu soțiile și copiii lor, care au arendat 3 crâșme unde vând țuică, bere și puțin vin”. (5, p. 46-73)

Un document din timpul împărătesei Maria Terezia a Austriei și regină a Ungariei (1740-1780), consemnează că: „Iobagii domnului Ilieș Iovdii nu au regim de ieșire la munca de iobag, iar uneori și câte 2 zile în săptămână n-au muncit pentru domn, iar, când trebuia, atunci munciau și câte 3 zile, dar erau cazuri, când n-au lucrat și 2-3 săptămâni. De când ne știm am iernat câte o vacă.” „Iobagii domnului Rednic au ieșit să muncească pentru el, 1 săptămână la săpat, la cosit și de asemenea la recoltat (seceriș). 4 săptămâni am lucrat la moară și astfel muncim de când ne știm și avem câte o vacă.” „Iobagii preoțimii din Hust muncesc 2 săptămâni la săpatul porumbului și 2 săptămâni la cositul fânului.” „Iobagii domnului Giurgiu muncesc altfel în timpul anului: 4 zile la cositul fânului și 4 zile la recoltat (seceriș).” „Iobagii domnului Nan Laslo muncesc câte 12 zile, și fac când ce trebuie.” „Iobagii lui Ionaș Iovdii peste un an și 4 săptămâni, când ce trebuie.” „Iobagii lui Ilieș Iovdii (junior) munciau 4 săptămâni în decursul anului, făceau când ce trebuia.” „Iobagii principesei Birtok Ianoș și servitorul (sluga) muncesc 2 săptămâni în decursul anului: 1 săptămână la săpat și 1 săptămână la cosit.” „Iobagii lui Opriș muncesc în decursul anului. La săpat unii, alții la cosit, iar alții la cererile stăpânului.” „Iobagii lui Kricifalu și Ianoș muncesc câte 2 săptămâni pentru el și câte 2 săptămâni la cosit.” „Iobagii lui Ianoș Mihai muncesc în decursul anului, când de ce trebuie.” „Iobagii domnului Buha Laslo muncesc în decursul anului 3 săptămâni la săpat, 2 săptămâni la recoltat, și săptămâna treia la cosit.” „Iobagii principesei Dunca muncesc în decursul anului 4 săptămâni: 2 săptămâni cosesc, 2 săptămâni sapă (de la vârsta de 6 ani).” „Iobagii lui Marina Ionaș muncesc în fiecare an câte 4 săptămâni: 1 săptămână sapă, 2 săptămâni cosesc, 1 săptămână strâng porumb (de la vârsta de 10 ani).” „Servitorii (slugile) domnului Vlad Ștefan muncesc 12 zile în fiecare an (de la vârsta de 13 ani).” „Servitorii (slugile) domnului Marina Mikloș muncesc (de la vârsta de 8 ani).”

„Servitorii (slugile) domnului Marina Petraș muncesc în decursul anului câte 10 zile ori unde îi trimitea (de la vârsta de 10 ani).”, „Iobagii domnului Opriș Petraș muncesc în decursul anului 3 săptămâni (de la vârsta de 12 ani).”, „Sluga la domnul Laslo lucrează în fiecare an 3 săptămâni la diferite munci (de la vârsta de 5 ani).”, „Când munceam domnii ne dădeau tuturor de mâncare.”. „Despre satul Apșa de Jos s-a consemnat: „satul acesta are astfel de priorități: avem pământ bun pentru arat și grâu, fiindcă ne-au sfătuit să-l semănăm. Sunt și fânețe, dar puține. Se poate merge de 2 ori la piața din Sighet, pentru 2 ore pe jos ca să vindem animalele. Pământ arabil avem. Apă pentru adăpat în sat este de ajuns, avem lemn pentru construcție și pentru încălzire la hotar. În grădini este roadă bună, când punem gunoi. De la castelul, care se află la o oră și jumătate de la noi, ducem sare la Vilok și primim bani. Primim bani și de la conducere, când ducem sare din cămară cu bocorele pe Tisa. În satul acesta sunt două mori, care aparțin domnilor. Toți avem pagube. Uneori inundațiile ne strică pământul. Pământul iobagilor nu se împarte în fiecare an, se împart doar zonele verzi. A noua parte (deviatina) nu o dăm domnului și nici altor domni din regiune, nu știm dacă o primesc (cer). Altceva de asemenea nu dăm sub nici un fel. Nu există în sat vreo curte goală. În satul acesta sunt iobagi veșnici, la fel ca și servitori (slugi): Zubaci Toader, Bice Toader, Zubaci Vasile, Todericiko Ion, Iacuba Ștefan și Chriciovan Pinte”. (8, p.39)

În data de 23 august 1762, preotul Ștefan Karaszkevici, este caracterizat ca „bețiv, certăreț și dansator”. (16, p. 8)

În anul 1792 în localitatea Apșa de Jos sunt consemnați 796 de locuitori. (16, p. 9)

În anul 1794 se menționează că școlile greco-catolice din Apșa de Jos și Apșa de Mijloc funcționau bine. (7, p. 316)

În data de 3 martie 1795, pe un „Octoih din Blaj, 1792”, aflat la biserica din Apșa de Jos este scris „... Cuza am datu acasta carte cu 14 florinți, și au dat jupănu Bieus Iacov, cu jupăniasa sa, găzdoe sa Eudoca, pentru sănătate și ertare păcatelor lor, și fiiloru, Ștefan și Nicoară, și pentru cei morții: Dumitru, Dote, Luca, Năstafă, Mihaiu, Ilica, Marie și pentru tot niamul ... și o dau în sat Apșe-de-jos, la bisereca; Martie 3, 1795”. (12, p. 2-3)

În data de 12 mai 1796, pe o „Evanghelie din Blaj, 1776”, aflată la biserica din Apșa de Jos este scris „Acasta s(fântă) Evanghelie o au cumpărat Cormoși din Apșe-de-jos, pentru 22 florinți, dela Opre Andrei, dela diiacu din Chiuza, luna Mai 12, anu 1796. Pantelemon Volosan, parohușu Apșe-de-josu.”. (12, p. 2)

În data de 10 iulie 1799, pe un „Liturgii din Sibiu, 1798”, aflat la biserica din Josani, Apșa de Jos este scris „Aceasta s(fântă) Liturgie o au cumpărat jupâneasa Mihalca Elena și gazda dumisale Mihai Ionaș, cu fiu ei Gheorghie, pentru sinătate și ertare păcatelor, și morții Ionaș, Nicoară, Dote, Dumitru și Porfiră, la s(fânta) beserica ce bătrână sau din-sus, în sat, pentru bani, 9 zloți, dela Oprea Andrei, diiacul din Chiuza, în oarmedea Dejului, erașu de sus, 1799, luna Iulie 10 zile. Pantelemon Volosan, parohușu Apșei-de-josu”. (12, p.1)

În anul 1799 în localitatea Apșa de Jos sunt consemnați 1073 de locuitori. (16, p. 9)

La sfârșitul sec. al XVIII-lea în localitatea Apșa de Jos sunt consemnate 302 case, 1226 greco-catolici, 10 romano-catolici și 81 evrei. Locuitorii vorbeau limba română. (16, p. 10)

La începutul secolului al XIX-lea a fost construită biserica de lemn din parohia de sus „Susanii”. Biserica de lemn are o arhitectură specifică bisericilor din Verhovîna. (2). Biserica are hramul „Sfântul Vasile”.

În anul 1805, pe un „Penticostarion din Sibiu, 1805”, aflat la biserica din Josani, Apșa de Jos este scris „(I)ată cine sîntu lăcuiitori în Apșe-de-josu, și sau tăgădui Corda ..., Vlad Dorde aștut au dat 1 zlot, Eudii Mihai au dat 1 zlot, Merena Mihai au dat 1 zlot, Filipu Ionașu a Morerașului au dat 1 zlot, Filipu Văsiu a Morerașului au dat 1 zlot, Ștefu Ionu au dat unu husșșu. Orosu Văsiu au dat greițari, Borca Nicoară a lui Petrașu au dat 2 greițati, văda Părasca au da 6 grațeri”. (12, p. 1)

În anul 1806 sunt amintiți preoții din cele două parohii, „preoți în Apșa de Jos Pantelimon Volosan în parohia de jos (786 de suflete) și Opriș Petru în parohia de sus (646 suflete)”. (16, p. 10-11)

În anul 1850 în localitatea Apșa de Jos sunt menționați 2009 de locuitori, „*Parohia de Jos avea 876 credincioși, preot Vasile Papp. Parohia de Sus avea 1133 credincioși, preot Grigore Mihaly*”. (16, p. 11)

În anul 1867 sunt amintite câteva date despre cele două biserici „*2 biserici de lemn (Sfântul Nicolae și Sfântul Vasile), 2 parohii, parohia de sus (Susani) cu 1128 credincioși, preot Gheorghr Huban, parohia de jos cu 1337 credincioși, preot Mihai Marina*”. (16, p. 12)

În anul 1898 sunt amintite din nou cele două biserici „*2 biserici de lemn, 2 parohii, parohia de sus cu 1806 greco-catolici, 6 calvini și 200 evrei, preot Emil Huban, parohia de jos cu 1635 greco-catolici, 2 calvini și 410 evrei, preot Vasile Ivașco*”. (16, p. 12)

În anul 1910, școala din Apșa de Jos avea două săli de clasă, la o populație de 4500 de români. (7, p. 45)

În anul 1913 episcopul Vasile Hosu face o vizită la Apșa de Jos. În localitate erau „*6000 de suflete și circa 1200 case din care 300 sunt așezate pe dealuri*”. Episcopul consemnează „*sunt oameni foarte frumoși, iar fetele sunt adevărate frumuseți. Îmbrăcămintea li-e cea îndătinată ... Feciorii au, ca și la Apșa de Mijlic, părării de păr, cu marginea cam de un lat de palmă. Poartă pieptare roșii*”. „*Poporul e bun, sâguincios și ce e mai însemnat, nu e băutor*”. Comuna are o suprafață de „*35710 iugăre din care 9000 a românilor și 1000 a evreilor*”. Locuitorii se ocupă cu cultivarea pământului și creșterea animalelor. (16, p. 12)

În anul 1914 în extrasele privind locuitorii și situația învățământului confesional greco-catolic, pentru parohiile aparținătoare diecezei de Gherla, în localitatea Apșa de Jos, sunt menționate următoarele „*Parohia de Jos, parohie veche. Biserică de lemn cu hramul Sfântul Vasile. Casă parohială și edificatelor economice din lemn. Casă cantorială de lemn. Matricole din 1811. Școlari de toate zilele 61, de repetiție 9, în școala de stat ori în alta 246. Paroh Vasile Ivașco. Cantor: Alexandru Botoș. Învățător Mihail Botoș. Parohia de Jos are școală comună cu cea de Sus. Populația după religie: 1840 gr. cat., 6 rom. cat., 1 helvetic, 419 izraeliți*”. „*Parohia de Sus, parohie veche. Biserică de lemn cu hramul Sfântul Nicolae. Casă parohială și edificatelor economice din lemn. Școala de zid. Matricole din 1788. Paroh Ștefan Papp. Cantor: Mihai Marina. Învățător Vasile Botoș. Populația după religie: 1897 gr. cat. și 312 izraeliți*”. (7, p. 563)

În data de 3 octombrie 1914, între orele 9-10 a intrat „*oastea rusească cu cântece simfonice în Sighet*”, și cam 3-400 de cazaci sau așezat în grădina lui „*Morgenthal, pășunea satului, și spre strada lui Ocnaslatinei*” din localitatea Slatina. În data de 6 octombrie în zona „*Dumbrava din Apșa de Jos și la Sarasău a început bătălia în jurul orei 8-9, în urma acestei bătălii ostași români au alungat pe toți rușii de pe teritoriul Slatinei și a Sighetului*”. (8, p. 42-46)

În anul 1918 la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din data de 1 decembrie, a participat ca delegat cu drept de vot, Ilie Filip din Apșa de Jos. (16, p. 13)

În anul 1927, în comuna Apșa de Jos s-a înființat societatea religioasă culturală „*Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril*”, al cărei scop era „*înaintarea culturală a Românilor din Cehoslovacia și păstrarea intactă a moștenirilor strămoșești: limba și legea*”. Societatea a fost înființată la inițiativa protopopului român Ștefan Pop. (9, p. 52)

În anul 1929, în localitate erau trei școli „*românească, cehească și rusină*” iar primar era Ilie Filip. (16, p. 13)

În perioada 1 decembrie 1918 - 25 iulie 1921, după unirea de la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, localitatea Apșa de Jos a aparținut de România Mare.

În perioada 25 iulie 1921 - 2 noiembrie 1938, localitatea Apșa de Jos a aparținut de Cehoslovacia.

În anul 1930 se înființează protopopiatul Apșa din Cehoslovacia, care aparține de Episcopia Gherla, România. În șematismul episcopiei Gherlei, Apșa de Jos are două parohii: „*Susani cu 1363 credincioși, preot Ștefan Pop, care era și protopop și Josani cu 3746 de credincioși, preot Nicolae Pop*”. (16, p. 13)

În anul 1930 a fost construit spitalul din Apșa de Jos de către statul cehoslovac.

În data de 21 septembrie 1932, jandarmii cehoslovaci trag împotriva populației pașnice care protestau împotriva abuzurilor administrației locale. O persoană este ucisă iar 88 sunt arestate, judecate și condamnate la închisoare. **(16, p. 13)**

În anul 1933 primarul Ilieș Filip este omorât lângă localitatea Teceu. **(16, p. 13)**

În data de 25 septembrie 1938 în localitatea Apșa de Jos a avut loc o rebeliune, ca urmare a unei executări silită „*Portărelul Friedrich Anton, delegat cu facerea unei execuții silită la un țăran din Apșa de Jos, a fost întâmpinat de mai mulți țărani, cari nu i-au permis pătrunderea în curtea locuinței datornicului și s-au opus cu îndârjire la încercările portărelului de a scoate lucrurile din casă. Acesta ceru atunci concursul finanțelor și al jandarmilor, cari au sosit și-năvălind asupra țăranilor - au început a-i lovi cu bastoane de cauciuc. La rândul lor țăranii au ripostat, aruncând cu pietre în jandarmi și forțându-i astfel să facă uz de arme*”. În cadrul evenimentului, țăranul Opriș Teodor, în vârstă de 77 de ani, și-a pierdut viața, iar alți 20 de localnici au fost răniți; dintre aceștia, țăranul Fuțov Mihai a decedat ulterior. **(18)**

În anul 1938 în localitate erau, 7000 de locuitori din care 6000 români, restul fiind evrei și rusini. **(16, p. 13)**

În perioada 1 ianuarie 1939 - 16 martie 1939, localitatea Apșa de Jos a făcut parte din noua înființată republică „*Ucraina Carpatică Independentă*”.

În data de 16 martie 1939, Ungaria ocupă Transcarpatia, inclusiv localitatea Apșa de Jos și este desființată republica „*Ucraina Carpatică Independentă*”

În perioada 16 martie 1939-18 octombrie 1944, localitatea Apșa de Jos a făcut parte din Ungaria hortistă.

În perioada 1941-1944, 87 de români din Apșa de Jos au fost mobilizați în armata maghiară și au participat la luptele din Primul Război Mondial. În această perioadă în lagăre și închisori au fost închiși 140 de români. **(16, p. 14)**

În data de 23 mai 1944 a început deportarea celor peste „*1000 de evrei care trăiau în Apșa de Jos*”. **(16, p. 14)**

În 19 octombrie 1944 armata sovietică ocupă localitatea Apșa de Jos. Din localitate 12 români au fost înrolați în armata sovietică. **(16, p. 14)**

În data de 23 octombrie 1944 a fost ales primul Comitet Popular care a fost condus de M. V. Filip. **(16, p. 14)**

În perioada 18 octombrie 1944 – 24 august 1991 localitatea Apșa de Mijloc aparține de Republica Sovietică Socialistă Ucraineană, Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste (URSS). Alipirea Transcarpatiei de Republica Sovietică Socialistă Ucraineană a avut loc în data de 29 iunie 1945.

În data de 25 iunie 1946 a fost schimbată denumirea localității din *Nisznya Apsa* în *Діброва* (Dibrova).

În data de 9 martie 1947, prin decizia comitetului executiv regional, din comuna Apșa de Jos, s-a desprins și s-a înființat comuna Strâmtura, cu „*Consiliu Sătesc de Deputați ai Poporului*”. Comuna Strâmtura s-a format prin unirea cătunelor Strâmtura, Bouțu Mic, Bouțu Mare, Cărbunești, Băscău și o parte din cătunul Peștere.

În luna iulie 1947 apare prima „*întovărașire*”, colhoz la Apșa de Jos. În luna august locuitorii se „*ridică împotriva colhozului care tocmai se înființase*”. **(16, p. 14)**

În anul 1947 s-a încheiat colectivizarea în localitatea Apșa de Jos, unde s-au format două colhozuri. **(16, p. 14)**

În data de 4 august 1947, președintele sovietului sătesc și nou înființatului colhoz „*Kaganovici*”, Cemiciko Ivan Ivanovici, de naționalitate ucrainean, care era însoțit de 4 țărani, mergea cu căruța de cereale spre locul de colectare din satul Teresvea. La marginea satului Dibrova a fost atacat de un grup de săteni și ucis. În urma acestei răzvrătiri și a opoziției față de înființarea colhozului, în perioada 5 august – 9 septembrie au fost arestați și condamnați 21 de localnici care au primit între 6 și 25 de ani de detenție. Cei condamnați au fost deportați în lagărele din Siberia „*Vasile F. Opriș (1884 -1957) - 25 ani, Gherghe N. Filip (1910-1955) - 25 ani, Ioni. Șiman (1909-1991) - 25 ani, Minai I. Șiman (1914 -1980) - 25 ani, Simion - Daniel Pop (1919 -1992) - 25 ani, Gheorghie D. Borca (1919) - 25 ani,*

Gheorghe D. Șiman (1906-1978) - 25 ani, Gheorghe Pătraș Marina (1926 -1996) - 25 ani, Mihai Filip -25ani, Flore V. Marina (1923-1997) - 25 ani, Poii Moiş -25 ani, Gheorghe M. Alb - 25 ani, Vasile Gh. Iovdii - 25 ani, Mihai M. Iovdii (1921-1983) -25 ani, Ion Gheorghe a lui Vasalie a lui Dumitru - 25 ani, Vasile Borca -10 ani, Vasile Marina – 10 ani, Ion Borca a Marii lui Holdăș - 10 ani, Mihai II. Cendeș (Mihai a lui Ilie) -10 ani, Gheorghe Gh. Șelever (1931-1996) - 6 ani, Gheorghe Mihai Botoș (1930)-6 ani”. Din aceste lagăre din Siberia nu sau mai întors acasă „Gheorghe N. Filip, Gheorghe M. Alb, Vasile V. Opriș, Vasile V. Borca, Vasalie Gh. Iovdii”. **(10, p. 280-287)**

În anul 1953 în Apșa de Jos este deschisă prima școală medie cu predare în limba română. **(16, p. 14)**

În data de 22 octombrie 1989, la Casa de Cultură din Apșa de Jos se înființează Asociația Social Culturală a Românilor din Transcarpatia „George Coșbuc”, președinte fiind poetul Ion Mihalca. **(16, p. 14)**

În perioada 1946-24 august 1991, comuna Apșa de Jos, a aparținut de raionul Teceu, Transcarpatia, Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste (URSS).

Din data de 24 august 1991, localitatea Apșa de Jos aparține de Ucraina, care a devenit independentă, prin separarea de Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste (URSS).

În anul 1989 de localitatea Apșa de Jos se desprinde satul Topcina, care devine comună cu „*Consiliu Sătesc de Deputați ai Poporului*”. **(8, p. 314-315)**

În perioada 1989-1994 a fost construită biserica ortodoxă cu hramul *Sf. Apostoli Petru și Pavel* din localitatea Apșa de Jos, conform pisaniei scrisă în limba română „*CU VRERIA TATĂLUI CU AJUTORUL FIULUI ȘI LUCRARIA SFÎNTULUI DUH ZIDITU-SA ACEST SFINT LĂCAȘ CU HRAMUL SF. AP. PETRU ȘI PAVEL ÎNTRE ANII 1989-1994, CU BINECUVÎNTARIA PREASFINȚITULUI EPISCOP EFEMIE AL MUNCACIULUI ȘI UJGORODULUI, SUB PASTORIA PREACUCERNICULUI PREOT PAROH BILEȚCHII ȘTEFAN, PRIN JERTFA CREDINCIOȘILOR DIN PAROHIA DIBROVA-APȘA DE JOS. SFÎNTUL LĂCAȘ A FOST SFINȚIT LA DATA DE 28 AUGUST 1994 DE CĂTRE PREASFINȚITUL EPISCOP MEFODIE AL HUSTULUI ȘI VINOGRADULUI, PREACUCERNICUL PROTOPOP MITROFOR AL SALTINEI BILEȚCHII ȘTEFAN. SF. BISERICĂ SA REPICTAT ÎN A-2018 DE PICTORII: ION. ION. ȘI ECATERINA STAN (BILEȚCHI) CU PURTARIA DE GRIJĂ A PR. PAROH ARHIMANDRIT ȘTEFAN BILEȚCHI ÎNSCRIE DOAMNE ÎN CARTEA VIEȚII PE TOȚI JERTFITORII ȘI ÎNCHINĂTORII ACESTUI SFÎNT LACAȘ. AMIN*”.

În data de 25.01.1990 a fost aprobată hotărârea nr. 3 de către Sovietul Sătesc de Deputați ai Poporului din satul Dibrova, privind construirea bisericii, pe terenul care a aparținut de Școala Medie. **(8, p. 317)**

În data de 25.05.1991 a fost aprobată hotărârea nr. 9 de către Sovietul Sătesc de Deputați ai Poporului din satul Dibrova, privind înregistrarea comunității greco-catolice și darea în folosință a bisericii vechi cu hramul „*Sfântul Nicolae*”. **(8, p. 317)**. Parohia greco-catolică a fost reînființată la îndemnul preotului Pop Simion Daniel.

În data de 23.03.1992 a fost aprobată hotărârea nr. 1 de către Sovietul Sătesc de Deputați ai Poporului din satul Dibrova, privind înregistrarea comunității religioase Martorii lui Iehova. **(8, p. 320)**

În data de 6 aprilie 2001 este înființată asociația *Uniunea Regională a Românilor din Transcarpatia „DACIA*”, care editează și publicația „*APȘA*” din anul 2001. Asociația a fost înființată de Ion M. Botoș, care este și președintele asociației.

În data de 06.09.2001 Uniunea Regională a Românilor din Transcarpatia „*DACIA*”, a fondat și a editat prima publicație lunară în limba română „*APȘA*”, gazetă regională social-politică și culturală din Transcarpatia, Ucraina. Publicația are certificatul *3T nr. 224* din 06.09.2001, director de publicație fiind Ion M. Botoș.

În data de 03.03.2003, la școala generală din Apșa de Jos, a fost înființat muzeul școlar „*Muzeul etnografic al culturii românești*”. Muzeul a primit aprobarea prin certificatul nr. 06-13 a Departamentului de Învățământ și Știință al Administrației Regionale de Stat Transcarpatia. **(8, p. 333)**

În anul 2004 numele localității Dibrova (*Діброва*) este schimbat în Apșa de Jos, în limba ucraineană *Нижня Апша* (Nijnea Apșa), conform hotărârii nr. 1470-IV/5.02.2024 a Radei Supreme a Ucrainei.

În data de 15.12.2004, ing. Anisia Maria Stănculescu din București, născută Pop, nepoata preotului, protopopului și vicarului Episcopal al Bisericii Greco-Catolice din Maramureș, Ștefan M. Pop care s-a născut și a slujit în Apșa de Jos, a donat un clopot de 33 kg, executat la Atelierele Institutului Biblic de la Patriarhia Română. Clopotul a fost donat la Biserica Greco-Catolică cu hramul Sf. Vasile din Apșa de Jos. **(8, p. 339)**

În data de 18.10.2012, Consiliul Sătesc Apșa de Jos, a hotărât conform legislației din Ucraina, ca limba română să fie recunoscută ca limbă regională pe teritoriul satului Apșa de Jos. Primar interimar era Borca A. Iu.. **(8, p. 383-384)**

În data de 16.10.2015, Consiliul Sătesc Apșa de Jos, a hotărât conform legislației din Ucraina „*cu privire la minoritățile naționale din Ucraina*”, ca pe teritoriul satului Apșa de Jos să fie arborat și drapelul României. Primar era I. Iu. Iovdii. **(8, p. 383-384)**

În data de 05 septembrie 2014 a fost înființat *Muzeul de Istorie și Etnografie a Românilor din Transcarpatia, Ucraina*, care a fost inaugurat în prezența oficialităților din România și Ucraina, la data de 27 septembrie 2014. Muzeul a fost înființat de Dr. Ion M. Botoș, care este și director al muzeului.

În centrul localității, lângă primărie a fost ridicat un monument dedicat „*MARTIRILOR CĂZUȚI ÎN RĂZBOAIELE DE ELIBERARE NAȚIONALĂ ȘI ÎN LAGĂRELE STALINISTE*”.

În anul 2018, în cadrul Muzeul de Istorie și Etnografie a Românilor din Transcarpatia, Ucraina, a fost restaurată o casă veche din Apșa de Jos.

În anul 2018 a fost repictată Biserica Ortodoxă cu hramul „*Sf. Apostoli Petru și Pavel*” din localitatea Apșa de Jos, de către pictorii Ion și Ecaterina Stan (fiica preotului Bilețchi).

În perioada 24 august 1991-17 iulie 2020, Apșa de Jos, a fost comună care a aparținut de Raionul Teceu, Transcarpatia, Ucraina.

În data de 17 iulie 2020, Rada Supremă din Parlamentul Ucrainei a aprobat reforma administrativă în urma căruia administrația din comuna Apșa de Jos este desființată și localitatea este alipită la *Comunitatea Teritorială Slatina*, Taionul Teceu, Transcarpatia. Primăria din comună are staroste (viceprimar).

În data de 20.09.2022, în urma hotărârii nr. 42 a legii ucrainene, Consiliul orășenesc Solotvino redenumeste unele străzi astfel: strada 40 de ani ai Victoriei în strada E. Konovaleț, Gagarin în strada L. Kadeniuk, Greciko în strada Transcarpatia, Komarov în strada Teaciv, Kutuzov în strada N. Amosov, Lermontov în strada Cocârlatu, Matrosov în strada Maramureș, Moscovei în strada Independenței, Nevski în strada Zaricina, Pușkin în strada Constructorilor, Suvorov în strada Mihai Viteazu, Cernicico în strada Feroviară (Zaliznicina) și strada 8 Martie în strada Martie (Berezneva). Primar era Vasile Iovdii. **(8, p. 498-499)**

În data de 10 decembrie 2023 a fost sfințită Mănăstirea „*Îndurarea Divină*” din Apșa de Jos. Mănăstirea de călugări a fost edificată de către călugărul Ieromonah David Daniel Țuțulea.

În anul 2025, cu ocazia împlinirii a 50 de ani de păstorire, a preotului paroh Ștefan Bilețchi, a fost amplasată o placă de andezit la intrarea în biserica cu hramul „*Sf. Apostoli Petru și Pavel*”, pe care scrie în limba română „*Pisanie. Zidit-u-s-a acest sfânt locaș între anii 1998-1994, sub păstoria Preacucernicului Preot Paroh Ștefan Bilețchi, prin jertfa credincioșilor din parohia Dibrova - Apșa de Jos. Înscrie Doamne în cartea vieții pe toți închinătorii acestui sfânt locaș. Anii de păstorire 1975-2025*”.

Istoria unor familii vechii din localitatea Apșa de Jos

În anul 1580 este atestată familia nobilă „*Albu, alias Cosma de Apșa de Jos*”. **(4, p. 77-78)**

În anul 1862, sunt consemnate 16 familii nobile din ramura „*Biltz de Apșa de Jos*”. Această familie provine din familia nobilă „*Bilț de Vișeu de Mijloc*” atestată documentar din anul 1658. **(4, p. 126)**

Începând cu anul 1539 este atestată familia nobiliară „*Borca de Apșa de Jos*”. În anul 1862, sunt consemnate 16 familii nobile. **(4, p. 143)**

În anul 1718 este menționată familia nobilă „*Buga, alias Cupcea de Apșa de Jos*”. Ulterior, în anul 1862, documentele consemnează existența a 14 familii nobile. **(4, p. 156)**

În anul 1765 erau consemnate trei familii nobile din ramura *Cionca*. Dintre acestea, familia „*Cionca, alias Mihalca de Ariniș*” este atestată documentar începând cu anul 1527 și își are originea în localitatea Vilhivți. **(4, p. 164-165)**

În anul 1862 este menționată o familie nobilă din ramura *Codrea*. Aceasta descinde din familia „*Codrea, alias Leucă de Berbești*”, atestată documentar încă din anul 1411. **(4, p. 172-175)**

În anul 1693, este atestată documentar familia nobilă „*Cotârlă de Iapa*” **(4, p. 187)**

În anul 1862 sunt menționate 18 familii nobile Dan. Familia descinde din „*Dan de Apșa de Mijloc*”, care este atestată în anul 1406. **(4, p. 200-202)**

În anul 1420 este consemnat Ioan Fedea, în cadrul familiei nobile „*Fede de Apșa de Jos*”. **(4, p. 249)**

În anul 1406 este atestată familia nobilă „*Filip de Apșa de Jos*”.

În anul 1862 sunt menționate 8 familii nobile. **(4, p. 255-256)**

În anul 1579 este atestată familia nobilă „*Hrince de Apșa de Jos*”. **(4, p. 312)**

În anul 1428 în Apșa de Jos este semnalată familia nobilă „*Huzău-Longhin/Hosu-Longhin*”, o ramură a familiei nobile „*Huzău de Apșa de Mijloc*”, atestată în anul 1406. În anul 1862, sunt menționate 15 familii nobile Huzău, cu diplomă de la Matei Corvin din 1469. **(4, p. 314-316)**

„*Familia de Ieud (Joody)*” este atestată documentar în 1459. O ramură a familiei *Joody* este atestată cu ocazia investigației nobililor din anul 1763/5. În anul 1862 în ramura familiei nobile de „*Joody de Apșa de Jos*” erau 17 familii. **(4, p. 319-323)**

În anul 1435 este atestată familia „*Ioanes de Apșa de Jos*”. **(4, p. 330-331)**

În anul 1862, sunt menționate 2 familii *Ivașcu* care provin din familia „*Ivașcu de Ieud*”, atestată documentar în anul 1427. **(4, p. 348-349)**

Din anul 1648 este atestată familia nobiliară „*Lazar, alias Nemeș Opriș de Apșa de Jos*”. **(4, p. 366-367)**

În anul 1584 este atestată familia „*Marina de Apșa de Mijloc și de Jos*”, pe baza diplomei armaliste dată de Sigismund Bathory. **(4, p. 390-391)**

În anul 1862, sunt menționate 24 de familii *Marina*, cu diplomă din anul 1591 dată de Sigismund Bathory. Familia *Marina* provine din familia „*Marina de Crișănești*” și a fost atestată în anul 1591. **(4, p. 391-392)**

În anul 1862, erau 3 familii *Mihaly*. Familia „*Mihaly de Apșa*” este atestată în Apșa de Mijloc din anul 1407. **(4, p. 412-415)**

În anul 1862, în Apșa de Jos erau 7 familii *Moiș*. Familia „*Moiș de Biserica Albă*” este atestată din anul 1435. **(4, p. 424-425)**

În anul 1862 în Apșa de Jos erau 8 familii *Ofrim*. Familia *Ofrim* provine din familia „*Ofrim de Bârsana*” care este atestată în anul 1500. **(4, p. 447-448)**

În anul 1862, erau 22 de familii *Opriș*. Familia „*Opriș, alias Lazar de Apșa de Mijloc și de Jos*” este atestată din anul 1407. **(4, p. 452-453)**

În anul 1862 în Apșa de Jos era o familie nobilă *Petrovay*. Familia provine din „*Petrovay de Dolha și Petrova*” care este atestată din anul 1326. **(4, p. 470-475)**

Investigația nobiliară din anul 1752, atestă nobilitatea familiei „*Plantiș de Apșa de Jos*”. **(4, p. 479)**

Investigația nobiliară din 1752, atestă nobilitatea familiei „*Pop de Apșa de Jos*”. **(4, p. 484)**

Din anul 1649 este atestată familia nobilă „*Pop, alias Șiman de Apșa de Jos*” de către G. Rakoczy. **(4, p. 485)**

În anul 1862 în Apșa de Jos erau 5 familii nobile *Pop*, care provin din familia „*Pop de Săpânța*”. Familia a fost atestată din anul 1482. **(4, p. 500-501)**

În anul 1862, erau 8 familii nobile *Popelean*. Familia provine din „*Popelean de Apșa de Mijloc*” care este atestată din anul 1678. **(4, p. 513)**

În anul 1649 o ramură a familiei nobile „*Șiman de Apșa de Jos*” primește o diplomă armalistă de la G. Rakoczy. În anul 1862 în Apșa de Jos erau 5 familii cu diplomă din 1649. Familia provine din „*Șiman de Apșa de Mijloc*”, care a fost atestată din anul 1406. **(4, p. 564-565)**

În anul 1862 în Apșa de Jos erau 15 familii nobile *Vlad* cu diplomă de la Sigismund de Luxemburg. Familia provine din „*Vlad de Apșa de Mijloc*” care este atestată din anul 1407. **(4, p. 622)**

Investigația nobiliară din anul 1752 atestă nobilitatea familiei „*Vlașin de Apșa de Jos*”. **(4. p. 622)**

Famiiliile nobile consemnate de documentele din secolele XV-XVI în localitatea Apșa de Jos sunt: „*Sandor, Groza, Vlasin, Borca, Alb, Dan, Cozac, Pop, Balaș*”. **(2)**

În anii 1530 și 1550, în conscripția populației impozabile din Comitatul Maramureș sunt menționate familiile nobile din localitatea Apșa de Jos: „*Borca (Borka), Filip, Lazăr, Mihalyi, Pop, Vlad, Vlașin*”. **(2)**

În localitatea Apșa de Jos sunt menționate familiile nobile: „*Albu alias Cosma, Borca, Buga alias Cupcea, Filip, Hrinice, Ioanes/Ioannes/Ioaniș, Kira-Filep-Kérő, Lazar/Lazăr (Purcăreț, Apșa de Jos), Marijisz, Marina (Apșa de Mijloc și de Jos) Onac, Onișca, Plantiș, Pop, Vlașin*”. **(15)**

În anul 1450 apar noi nobili în localitatea Apșa de Jos: „*Dan, Pop, Costa, Todor fiul lui Zalaph*”. **(16, p. 6)**

În anul 1520 sunt amintiții nobilii din Apșa de Jos: „*Blasiu, Borka, Mihai de Ieud (Iody), Teodor Nyak, Gheorghe Hazin și fiul acestuia Gheorghe, Mihai de Apșa de Jos și fiul său Ioan, Toma și Ioan Șandor*”. **(16, p. 6)**

În anul 1542 sunt consemnații nobilii de „*o sesie*”: „*Ioan Thywadar, Nicolae Pop, văduva lui Matei Wlasyn, Dumitru Poztolan, Grigire Hozzw, Havrila de Ieud, Gyody (Iody), Ioan de Ilholcz, Andrei Cosma*”. **(16, p. 6)**

În anul 1664 sunt amintiți în localitate un număr de 77 de nobili „*Cotârlă, Buga, Borca, Hoszu, Bențe, Alb, Borza, Pop, Buzulaș, Ivaneț, Filip, Fede, Kovaci, Birtoc, Turda, Vida, Condra, Mihali, Lazăr, Mușă, Hrinte, Mihalca, Ciniț, Buga, Pop Petraș, preot pop Gheorghe, preot, Delița Petraș, diacon*”. Sunt consemnate 3 mori și 9 iobagi „*Bodnar, Luțilă, Dumnici, Hasici, Coteț, Rubasz*”. **(16, p. 7)**

Conscripțiile urbariale din perioada 1770-1774, menționează în Apșa de Jos „*28 de nobili personaliști și 47 nobili taxaliști sau expensaliști: Mihalyko, Buga, Plilip, Vlad, Vida, Popilian, Moiš, Erdó etc.*”. **(16, p. 8)**

În anul 1752, familiile maramureșene din Apșa de Jos care și-au dovedit nobilitatea sunt „*Alb (1580), Marina (1584), Borea (1609), Lazar (1648), Simion (1649), Vida, Vlasin, Plantiș, Filip, Hrinice, Fede, Pap și Buga*”. **(7, p. 263)**

Populația localității Apșa de Jos

În anul 2001, populația majoritară era de etnie română. Din cei 7227 de locuitori, 7053 (97,60%) erau români, 115 (1,60%) ucraineni, 27 (0,37%) ruși, 7 (0,10%) moldoveni, 3 germani (0,04%), 2 (0,03%) polonezi, 2 (0,03%) bulgari, 1 belorus (0,01%), 1 maghiar (0,01%), 1 evreu (0,01%) iar pentru 11 persoane (0,15%) informațiile nu sunt disponibile. **(24)**

În satul Podișor, care aparține de localitatea Apșa de Jos, recensământul din anul 2001, este trecut separat.

Recensămintele făcute până în 1941, cuprind și datele din localitățile, Topcino, Podișor, Strâmtura (Bouțu Mic, Bouțu Mare, Cărbunești, Băscău) și Peștere, sate care au aparținut de Apșa de Jos.

Populația localității Apșa de Jos, după religie.

Date despre confesiunile religioase după anul 1941, nu sunt disponibile, însă majoritatea locuitorilor sunt Martori a lui Iehova, precum și ortodocși de rit vechi și greco-catolici.

Nume de familie din localitatea Apșa de Jos

În satul Apșa de Jos, numele de botez (prenume) predominante la bărbați sunt: Dumitru, Dumitri, Diorde, Flore, Gheorghe, George, Nicoară, Nuțu, Mihai, Mihail, Ion, Ivan, Iurii, Vasile, Vasalie, Vasilii, Vasâi, Victor, etc. iar la femei: Anuța, Anna, Anastasia, Anikca, Acsăne, Cuța, Nița, Ileană, Tetiana, Elena, Măricuța, Maria, Măriuca, Flore, Marta, Paulina, Liuba etc.

Tabelul 8. Populația localității Apșa de Jos după etnie (1767 – 2001)

Anul	Total	Români	Moldoveni	Maghiari	Ucraineni	Ruși	Ruteni	Germani	Evrei	Polonezi	Belorus	Slovaci	Romi	Bulgari	Informație nedisponibilă
1767-1769		726							3 fam						
1910	5602	4651		32			173	746							
1941	8335	7049		173			138		963			7	2		3
1989	7177														
2001	7227	7053	7	1	115	27		3	1	2	1			2	11

Sursa datelor: (5, 24, 26, 27, 28)

Tabelul 9. Populația localității Apșa de Jos după confesiune (1767 - 2001)

Anul	Total	Ortodoxă	Greco- catolică	Romano- catolică	Ortodoxă greacă	Reformați	Evangelică	Mozaică	Informație nedisponibilă
1767-1769			726					3 fam.	
1792	796								
1799	1073								
1805			1432						
1880	3466		3041	15		1		409	
1910	5602		4839	9		5		749	
1921	5948		4217	45	815	1		867	3
1930	7018		5647	82	5	272		927	85
1941	8335		6965	90	282	18	2	978	
1989	7177								
2001	7227								

Sursa datelor: (5, 24, 26, 27, 28)

Utilități în localitatea Apșa de Jos

Primărie cu viceprimar (staroste)

Oficiu poștal

Spital și ambulatoriu

Liceul Apșa, cu predare în limba română

Scoală gimnazială de gradul I-III

Școală de muzică

Cimitir comun pentru toate confesiunile religioase. În localitate sunt 4 cimitire din care 2 sunt deschise.

Cimitir evreiesc

Biserici ortodoxe, 2 (una dintre ele este clasată ca monument istoric)

Biserică Greco-Catolică (clasată monument istoric)

Sală de rugăciune a Martorilor lui Iehova

Magazine, baruri

Stadion

Tabelul 10. Nume de familii din Apșa de Jos

Nr.	Nume de familie	Origine, atestare, vechime
1.	Alb	Apșa de Jos, 1406, origine nobilă
2.	Baranova	
3.	Bilanici	
4.	Borca, Borka	Apșa de Jos, 1539, origine nobilă
5.	Boje	
6.	Botoș	
7.	Buga	Apșa de Jos, 1752, origine nobilă
8.	Butaș	
9.	Bîce	Origine necunoscută, 1740
10.	Covaci	
11.	Custrio	
12.	Cendes	
13.	Cucu	
14.	Kalinici	
15.	Dan	Apșa de Mijloc, 1406, origine nobilă
16.	Daș	
17.	Demian	
18.	Fuțur	
19.	Fede, Fedea	Apșa de Jos, 1420, origine nobilă
20.	Filip	Apșa de Jos, 1502, origine nobilă
21.	Fundurak	
22.	Grin	
23.	Griga	
24.	Iovdii	Ieud, 1459, origine nobilă
25.	Ieudi	
26.	Iurca	Călinești, 1569, origine nobilă
27.	Litvin	
28.	Marcovich	
29.	Marina	Apșa de Mijloc, de Jos, 1584, origine nobilă
30.	Mihalca	de Ariniș – Ialova, azi Olhovți, Ucraina, 1406, origine nobilă
31.	Motre	provine din Motra de Uglea, Ucraina, 1439
32.	Moiș	Biserica Albă, 1435, origine nobilă
33.	Moldovan	
34.	Migali	

35.	Micutra	
36.	Oros	Drăgoiești, azi Dragovo, Ucraina, 1634, origine nobilă
37.	Opriș	Apșa de Mijloc, de Jos, 1407, origine nobilă
38.	Popșe	Apșa de Mijloc, 1431, origine nobilă
39.	Pașcu	Ieud, 1607, origine nobilă
40.	Păzac	
41.	Plantiș	
42.	Pop	Apșa de Jos, 1507, origine nobilă
43.	Rudak	
44.	Sabadiș	
45.	Secmar	
46.	Senzic	
47.	Spuzar	
48.	Siladi	Drăgoiești (Dragova), Ucraina, 1620, origine nobilă
49.	Ștroble	
50.	Șelever	
51.	Șiman	Apșa de Mijloc, 1406, origine nobilă
52.	Țiple	(Ciple), Ferești, 1590, origine nobilă
53.	Vlad	Apșa de Jos, 1407, origine nobilă
54.	Vlashyn, Vlasin	Apșa de Jos, 1450, origine nobilă
55.	Varga	
56.	Zubaci	Origine necunoscută, 1740
57.	Zmeregă	
58.	Zmâcală	

Sursa datelor (4)

Obiective turistice:

Biserică de lemn greco-catolică cu hramul „Sfântul Nicolae”, monument istoric, construită în stil maramureșean în anul 1659

Biserică ortodoxă de lemn cu hramul „Sfântul Vasile”, monument istoric, cu o arhitectură specifică bisericilor din Verhovîna, ridicată la începutul secolului al XIX-lea

Muzeul școlar - Muzeul etnografic al culturii românești

Muzeul de Istorie și Etnografie a Românilor din Transcarpatia

Bibliografie:

1. Ardelean, Livia, (2020), *Descrierea topografică a Comitatului Maramureș 1767-1769*, Memoria Etnologica, nr. 76-77, Editura Etnologica, Baia Mare, p. 46-73
2. Ardelean, Livia, (2025), *Contribuții la studiul nobililor maramureșeni, Istoria ca datorie. Omagiu academicianului Ioan-Aurel Pop la împlinirea vârstei de 60 ani.*
3. Babos, Al. (2004), *Tracing a Sacred Building Tradition. Wooden Churches, Carpenters and Founders in Maramures until the Turn of the 18th Century*, Lund University, Sweden.
4. Baboș, Al., Linderson, H., *Datarea bisericilor de lemn din Apșa de Mijloc, istorii recuperate.*
5. Bîrlea, I., (1909), *Însemnări din Bisericile Maramureșului*, București.
6. Botoș, I., (2009), *Românii din Apșa de Jos în gulagurile Siberiei*, Acta Musei Maramorosiensis, vol. 7, Muzeul Maramureșan Sighetu Marmației.
7. Botoș, I., (2009), *65 de ani de la deportările evreilor de la Apșa de Jos*, Acta Musei Maramorosiensis, vol. 7, Muzeul Maramureșan Sighetu Marmației.
8. Botoș, I., Botoș, Ileana, (2023), *Românii din dreapta Tisei, documente*, vol. I, Apșa de Jos.
9. Botoș, I., Botoș, Ileana, (2025), *Românii din Transcarpatia, 150 de ani în presa vremii*, vol. I, Editura Muzeul Maramureșului, Sighetu Marmației.
10. Bud. T., (1911), *Date istorice despre protopopiatele, parochiile și mănăstirile Române din Maramureș din timpurile vechi până în anul 1911*, Gherla.
11. Ciubotă, V., Ardelean, Livia, Botoș, I., (2015) *Apșa de Jos. Ghid Cultural-Istoric*, Editura Muzeului Sătmărean.
12. Ciubotă, V., Rus, V., Horvat, Irina, Liuba, Misiuk, M., Veskvarko, S., Turuczko, S., (2015), *Episcopia Greco-Catolică de Mukacevo*, Documente III, Editura Muzeului Sătmărean.
13. Filipașcu, Al. (1997), *Istoria Maramureșului*, Editura Gutinul, Baia Mare
14. Filipașcu, Al. (2015), *Enciclopedia familiilor nobile maramureșene de origine română*, ediția II, Editura Eikon, București.
15. Ivanciuc, T., (2022), *Din istoria nobilimii maramureșene. Aristocrația. Lista numelor de familie*. Revista arhivei maramureșene, nr. 15.
16. Temian, Laura, Lazăr T., Valentin B., Zamfir D., Laviniu A., (2016) *File de Condică, Ținuturile Chioar, Codru. Lăpuș, Maramureș*, Biblioteca Județeană „Petre Dulfu”, vol. I, Baia Mare
17. Zsolt, S., (2012), *Máramaros megye helységneveinek etimológiai szótára*, Bessenyei könyvkiadó, Nyíregyháza.
18. Ziarul „*Universul*”, anul 49, nr. 267, 28 septembrie, 1932.
19. Harta Iosefină a Maramureșului, 1782-1785
20. Harta Marmaros varmegye, 1870
21. Harta Hungary, Second military survey oh the Hasburg Empire 1819-1869.
22. Harta Habsbreg Empire, Thied Military Survey 1869-1887.
23. Harta Ungarn, 1889
24. <https://socialdata.org.ua/projects/mova-2001/>
25. <https://dexonline.ro/>
26. https://library.hungaricana.hu/hu/view/NEDA_1941_demogr_adatok_kozsegek_ohkivul/?pg=293&layout=s&query=maramaros
27. https://library.hungaricana.hu/hu/view/NEDA_vallasi_Karpatalja_1880-1941/?pg=110&layout=s
28. https://library.hungaricana.hu/hu/view/NEDA_1784_elso_magyar/?pg=155&layout=s

Arşa de Jos (Нижня Апша, Nijnea Arşa, Nyzhnya Arsha)

Arșa de Jos
(Нижня Апша,
Nijnea Arșa,
Nyzhnya Arsha)

Primăria

Biblioteca

Centrul Cultural
al Românilor din
Transcarpatia

Arșa de Jos
(Нижня Апша,
Nijnea Arșa,
Nyzhnya Arsha)

Școala de muzică

Arşa de Jos
(Нижня Апша, Nijnea
Arşa, Nyzhnya Apsha)

Grădinița

Arşa de Jos
(Нижня Апша, Nijnea
Arşa, Nyzhnya Apsha)

Liceul Arşa

Arşa de Jos
(Нижня Апша,
Nijnea Arşa,
Nyzhnya Apsha)
Centrul localităţii
Spital

Arşa de Jos
(Нижня Апша,
Nijnea Arşa,
Nyzhnya Apsha)
Centrul localităţii

Арша de Jos
(Нижня Апша,
Ніжня Арша,
Nyzhnya Arsha)

Арша de Jos
(Нижня Апша,
Ніжня Арша,
Nyzhnya Arsha)

Arşa de Jos
(Нижня Апша,
Ніжне Арşa,
Nyzhnya Arsha)

Arşa de Jos
(Нижня Апша,
Ніжне Арşa,
Nyzhnya Arsha)

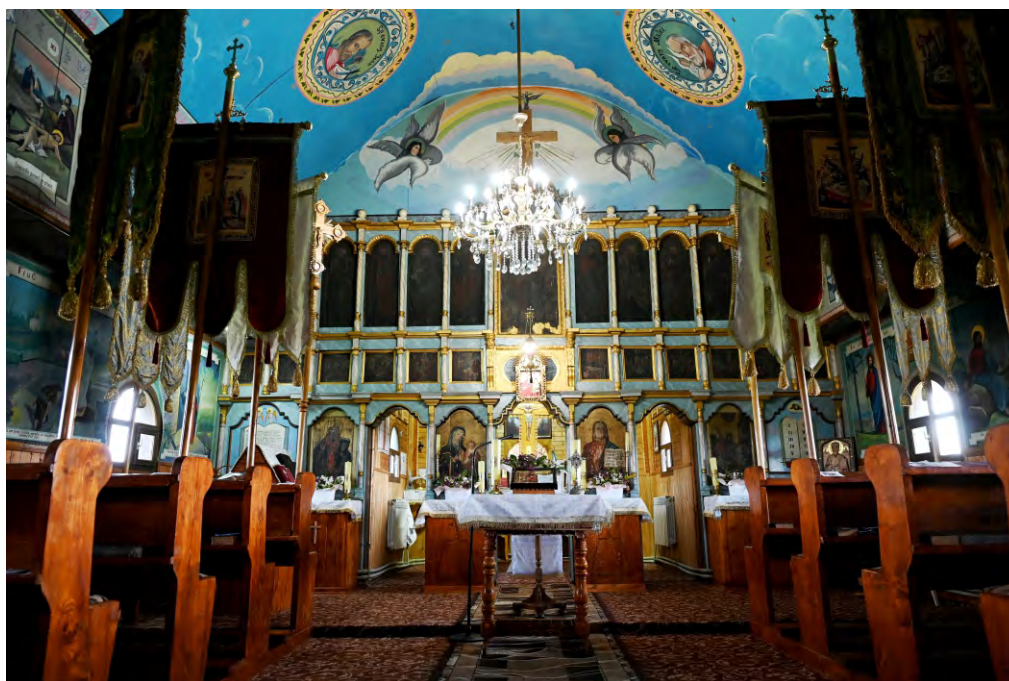

Arşa de Jos (Нижня Апша, Ніжня Арша, Nyzhnya Arsha)
Biserica de lemn „*Sfântul Nicolae*”
Biserică Greco-Catolică Română
Anul edificării: 1659
Monument istoric
Biserică construită în stil maramureşean

Arșu de Jos
(Нижня Апша, Nijnea
Arșu, Nyzhnya Arsha)
Biserica de lemn „*Sfântul
Nicolae*”
Biserică Greco-Catolică
Română
Anul edificării: 1659
Monument istoric
Biserică construită în stil
maramureșean

Naos

Arșa de Jos
 (Нижня Апша, Nijnea
 Arșa, Nyzhnya Apsha)
 Biserică de lemn „Sfântul
 Nicolae”
 Biserică Greco-Catolică
 Română
 Anul edificării: 1659
 Monument istoric
 Biserică construită în stil
 maramureșean

Pronaos

Arșă de Jos (Нижня Апша, Nijnea Arșă, Nyzhnya Apsha)
Biserica de lemn „Sfântul Vasile”
Biserică Ortodoxă
Anul edificării: începutul secolului al XIX-lea
Monument istoric
Biserica de lemn are o arhitectură specifică bisericilor din Verhovîna

Arșa de Jos (Нижня Апша, Nijnea Arșa, Nyzhnya Arsha)
Biserică Ortodoxă *Sf. Apostoli Petru și Pavel*
Anul edificării: 1989-1994

Arșa de Jos
(Нижня Апша,
Ніжня Арша,
Nyzhnya Apsha)
Biserică Ortodoxă
*Sf. Apostoli Petru
și Pavel*
Anul edificării:
1989-1994

Arșa de Jos
(Нижня Апша,
Ніжня Арша,
Nyzhnya Apsha)
Biserică Ortodoxă
*Sf. Apostoli Petru
și Pavel*
Procesiune

Arşa de Jos (Нижня Апша, Niĵnea Arşa, Nyzhnya Arsha)
Sala de rugăciune a Martorilor lui Iehova

Arșa de Jos
(Нижня Апша, Ніжня
Арша, Nyzhnya Apsha)
Muzeul de Istorie și
Etnografie a Românilor
din Transcarpatia,
Ucraina
Casă veche din Arșa de
Jos, restaurată în muzeu
Anul înființării
muzeului: 2014

Arșa de Jos
(Нижня Апша, Nijnea
Arșa, Nyzhnya Apsha)
Muzeul de Istorie și
Etnografie a Românilor
din Transcarpatia,
Ucraina

Arșă de Jos
(Нижня Апша, Nijnea
Arșă, Nyzhnya Apsha)
Muzeul școlar -
Muzeul etnografic al
culturii românești

Arșă de Jos (Нижня Арша, Ніжня Арша, Nyzhnya Arsha)
Port popular

Arșă de Jos
(Нижня Апша,
Nijnea Arșă,
Nyzhnya Apsha)
Monumentul
Martirilor Căzuți în
Războaiele de
Eliberare Națională
și în Lagărele
Staliniste

Арша de Jos (Нижня Апша, Nijnea Арша, Nyzhnya Apsha)
Сimitir

Arșa de Jos (Нижня Апша, Nijnea Arșa, Nyzhnya Apsha)
Cimitirul evreiesc

Apşa de Jos (Нижня Апша, Nijnea Apşa, Nyzhnya Apsha)
Stadion

Cătunul Valea Malului, azi strada Valea Malului

Localizare geografică

Cătunul Valea Malului este așezat pe Valea Malului, vale aflată lângă Apșa de Jos.

Accesul în cătun se face pe drumul comunal Apșa de Jos - Valea Malului.

Originea numelui cătunului

Numele cătunul Valea Malului provine din substantivul feminin „vale” și substantivul neutru „mal”. Toponimul face referire la vale și la „mal”, o argilă de culoare albastră sau mâl, care se află doar în această zonă, și care era folosită de maramureșeni din localitatea Apșa de Jos, și probabil din alte sate, ca vopsea naturală. Pentru văruirea caselor țărani amestecau argila sau mâlul care aveau o culoare albastră cu var pentru a obține o culare albastră. Topnimu „mal” poate face referire și la marginea de pământ îngustă situată de o parte și de alta a văii unde se află cătunul. (2). În anul 1864 autoritățile din Apșa de Jos, consemnează într-un chestionar trimis academicianului maghiar Pesty Frigyes „*Valea Malului - fâneață și teren cultivat cu sapa*”, iar numele vine de la „*culoarea albă și albăstruie a pământului*”. (1, p. 11)

Tipologia spațială a cătunului

După gradul de concentrare a componentelor construite, structura sa este răsfirată, cu case pe dealurile din zona văii.

Istoricul numelui localității

Numele cătunului a fost dat la începutul secolului al XIX-lea, și provine de la Valea Malului, toponim mai vechi decât cătunul.

Date despre istoricul cătunului

Cătunul Valea Malului s-a format la începutul secolului al XIX-lea, prin extinderea localității Apșa de Jos, prin fenomenul de roire demografică.

În cătun exista o școală gimnazială care a fost construită în anul 1970 de către directorul Ion Vlad. În anul 2023 din lipsă de copii, școala a fost închisă.

În anul 1996, Martorii a lui Iehova au construit o sală de rugăciune, în cătunul Valea Malului.

În zilele noastre, în Cătunul Valea Malului sunt circa 160 de gospodării răsfirate.

Bibliografie:

1. Ciubotă, V., Ardelean, Livia, Botoș, I., (2015), *Apșa de Jos. Ghid Cultural-Istoric*, Editura Muzeului Sătmărean.
2. <https://dexonline.ro/>

Arșa de Jos (Нижня Арша, Nijnea Arșa, Nyzhnya Arsha)
Cătunul Valea Malului

Arșa de Jos
(Нижня Апша,
Nijnea Arșa,
Nyzhnya Apsha)
Valea Malului

Arșa de Jos (Нижня
Апша, Nijnea Arșa,
Nyzhnya Apsha)
Valea Malului
Sala de rugăciune a
Martorilor lui Iehova

Satul Podișor (Подішор, Podishor)

Localizare geografică

Satul Podișor (în ucraineană Подішор, Podishor) este așezat pe Valea Băscăului, în continuarea localității Apșa de Jos.

Accesul în localitate se face pe drumul comunal Apșa de Jos - Podișor

Originea numelui localității

Numele satul Podișor provine din substantivul neutru „*pod*” și sufixul „*ișor*”, și se referă la podețul care trece peste vale. (2)

Tipologia spațială a satului

Satul prezintă o structură adunată în partea centrală, în zona Văii Băscău iar pe pârâiașele secundare și dealurile din împrejurimi, o structură răsfirată.

Istoricul numelui satului

Numele cătunului și ulterior a satului a fost dat la începutul secolului al XIX-lea.

Date despre istoricul satului

Satul Podișor s-a format la începutul secolului al XIX, prin fenomenul de “*roire demografică*”, prin extinderea localității Apșa de Jos. Inițial a fost un cătun iar apoi a devenit sat.

În sat există Școala Gimnazială „*Dragoș Mihailevșchi*”, de gradul I-II, cu predarea în limba română.

După anul 1992, Martorii lui Iehova au construit o sală de rugăciune.

Populația localității Podișor

Populația satului Podișor, este majoritară de etnie română. Din cei 1.183 de locuitori în anul 2001, 1.148 (97,04%) sunt români, 20 (0,69%) ucraineni, 7 (0,60%) ruși, 3 (0,25%) moldoveni, 4 (0,34%) polonezi și despre 1 persoană (0,08%) informațiile nu sunt disponibile. (3)

Tabelul 11. Populația localității Podișor, după etnie (1989 - 2001)

Anul	Total	Români	Moldoveni	Ucraineni	Ruși	Polonezi	Informație nedisponibilă
1989	942						
2001	1183	1148	3	20	7	4	1

Sursa datelor: (3)

Date despre confesiunile religioase nu sunt disponibile, însă majoritatea locuitorilor sunt Martori a lui Iehova și ortodocși de rit vechi.

Nume de familie din satul Podișor

În satul Podișor, numele de botez (prenume) predominante la bărbați sunt: Dumitru, Diorde, Gheorghe, Mihail, Ion, Iurii, Vasile, Vasilie, etc. iar la femei sunt: Anna, Anuța, Cuța, Călina, Irina, Ileană, Marcuța, Maria, Mardelina, Sveta, etc.

Bibliografie:

1. Filipașcu, Al. (2015), *Enciclopedia familiilor nobile maramureșene de origine română*, ediția II, Editura Eikon, București.
2. <https://dexonline.ro/>
3. <https://socialdata.org.ua/projects/mova-2001/>

Tabelul 12. Nume de familii din satul Podișor

Nr.	Nume de familie	Origine, atestare, vechime
1.	Alb	Apșa de Jos, 1406, origine nobilă
2.	Borca	Apșa de Jos, 1539, origine nobilă
3.	Bota	
4.	Buga	Apșa de Jos, 1752, origine nobilă
5.	Covaci	
6.	Custrio	
7.	Dan	Apșa de Mijloc, 1406, origine nobilă
8.	Dascalescu	
9.	Degtiarev	
10.	Fede	Apșa de Jos, 1420, origine nobilă
11.	Gandik	
12.	Gherici	
13.	Iovdii	Ieud, 1459, origine nobilă
14.	Iurca	Călinești, 1569, origine nobilă
15.	Marina	Apșa de Mijloc, de Jos, 1584, origine nobilă
16.	Motre	provine din Motra de Uglea, Ucraina, 1439, origine nobilă
17.	Moiș	Biserica Albă, 1435, origine nobilă
18.	Ofrim	Bârsana, 1500, origine nobilă
19.	Opriș	Apșa de Mijloc, de Jos, 1407
20.	Ștefura	
21.	Vlad	Apșa de Jos, 1407, origine nobilă
22.	Ziapko	
23.	Zmeregă	
24.	Zmâcală	

Sursa datelor: (1)

Satul Podișor
(Подішор, Podishor)

Satul Podișor
(Подішор, Podishor)

Satul Podișor
(Подішор, Podishor)
Sala de rugăciune a
Martorilor lui Iehova

Satul Podișor
(Подішор, Podishor)
Școala gimnazială

Apșa de Mijloc (Середне Водяне, Seredne Vodyane)

Localizare geografică

Localitatea Apșa de Mijloc (în ucraineană: Середне Водяне, transliterat Seredne Vodyane) este situată la confluența Văii Dobric cu Valea Apșița.

Din punct de vedere administrativ, localitatea dispune de primărie proprie și este integrată în cadrul Comunității Teritoriale Solotvino, aparținând Raionului Teceu din Regiunea Transcarpatia (Zacarpattia), Ucraina.

De Apșa de Mijloc aparține și satul Dobric.

Din perspectivă geografică, localitatea se învecinează la nord cu Strâmtura (ucraineană: Глибокий Потік, Hlyboky Potik), la nord-est și est cu satele Strâmba și Apșa de Sus (ucraineană: Стримба, Strymba, Верхне Водяне, Verhnje Vodiane), la sud cu Biserica Albă (ucraineană: Біла Церква, Bila Tserkva), la sud-vest cu Slatina (ucraineană: Солотвино, Solotvyno), iar la vest cu Apșa de Jos (ucraineană: Нижня Апша, Nijnea Apșa).

Accesul rutier se realizează prin drumul HO9 Solotvino–Apșa de Jos, și de aici pe drumul comunal Apșa de Jos–Apșa de Mijloc sau pe drumul comunal Solotvino–Apșa de Mijloc. Din România, intrarea în localitate este posibilă prin punctul de trecere a frontierei Sighetu Marmăției–Solotvino.

Originea numelui localității

Numele localității Apșa de Mijloc își are originea în hidronimul văii „Apșița” și în adverbul „mijloc”, care indică poziționarea așezării pe cursul mijlociu al acestei văi. De-a lungul Văii Apșița sunt dispuse trei localități cu denumiri corespunzătoare poziționării lor: Apșa de Jos, Apșa de Mijloc și Apșa de Sus.

Din punct de vedere etimologic, denumirea derivă din elementul de compunere „apșă”, considerat a avea semnificația de „unire” (20), făcând trimitere la confluența (unirea) celor două văi – Dobric și Apșița – în zona centrală a localității.

Tipologia spațială a localității

Din perspectiva organizării spațiale, Apșa de Mijloc prezintă o structură adunată a vetrei satului. Așezarea este dispusă de-a lungul drumului principal, în paralel cu albiile Văii Apșița și Văii Dobric.

Istoricul numelui localității

De-a lungul timpului, localitatea Apșa de Mijloc este consemnată în documente și pe hărți sub următoarele denumiri: 1390 - *Kezepse-Apsa* (14); 1406 - *Apcha, Apcha Media* (14); 1426 *Kezepseu-Apsa* (14); 1428 *Kezepsew Apsa* (14); 1504 *Kewzepapsa* (14); 1725 *Közép Apsa* (14); 1773 *Mediocr. Apsa, Közép Apsa, Apse dgye Mislok, Apsu Szerednyu* (14); 1782-1785 *Mittel Apsa* (14); 1808 *Apsa (Közép), Apsa gye minszlok* (14); 1819-1869 *Apsa-Közép* (17); 1828 *Apsa (Közép), Srednya Apsu* (14); 1838 *Közép-Apsa* (14); 1851 *Közép-Apsa* (14); 1869-1887 *Apsia de mediulocu, Közép-Apsa* (18); 1870 *Közép-Apsa* (16); 1877 *Apsa (Közép-), Apsiu de medilocu* (14); 1913 *Középapsa* (14); 1925 *Středni Apša, Stredná Apša, Strednaja Apša* (14); 1930: *Apša Střední* (14); 1941, 1944 *Középapsa, Середня Апша* (14); 1948 *Середне Водяне* (14); 1983: *Середне Водяне*.

Denumirea localității diferă în funcție de limba utilizată. Astfel, în limba română este cunoscută sub numele de Apșa de Mijloc, în limba ucraineană poartă denumirea Середне Водяне (Seredne Vodyane), iar în limba maghiară apare sub forma Középapsa.

Date despre istoricul localității

Prima atestare documentară a localității Apșa de Mijloc datează din anul 1390, când este menționată sub denumirea de „*Kezepse-Apsa*”. (14, p. 80)

În data de 7 decembrie 1406, regele Sigismund de Luxemburg, donează nobililor români „*Ioan, fiul lui Vlad, Vanna, fiul lui Vancia și Vania, fiul lui Slav, moșiile Apșa de Sus, Apșa de Mijloc și a treia parte a moșiei Apșa de Jos care a fost din vechime în stăpânirea lor pașnică*”. (8, p. 6)

În data de 6 aprilie 1407, Apșa de Mijloc este amintită ca donație, pentru nobilii „Mihail, fiul lui Oprîș, și Mihail fiul lui Luca, din Apșa”. (6, p. 217-226)

În anul 1426 „se consemnează o înțelegere frățească între Pentele, fiul lui Costa și Gregoriu, fiul lui Cristian, ambii din Crăciunești, și între Tatul, fiul lui Ivașcu, Huziu Ivan, fiul lui Vlad din Apșa de Mijloc, și doamna Maria, soția lui Șimon, fiul lui Stan din Iapa. Primii cedează o casă nobiliară și două sesii iobăgești în Crăciunești în favoarea celor din urmă, care se declară mulțumiți pentru a patra parte din Crăciunești”. (13, p. 62)

În data de 3 noiembrie 1428 conform „Fassiunei perennale prin care Ioan Hwzyw, fiul lui Wlad din Apșa de Mijloc, din iubire frățească cedează consăngeanului său, lui Ioan, fiul popei Balatha, partea sa din Apșa de Mijloc, adică jumătatea unei 1/3 parte de sesiune, în care locuiește numitul Ioan, fiul lui Balatha”. (6, p. 217-226)

În anul 1429, locuitorii din Apșa de Mijloc erau cunoscuți ca plutași renumiți, iar documentele vremii menționează existența preotului „Costa de Apșa de Mijloc”. (13, p. 63)

În data de 23 martie 1435, regele Sigismund introduce pe „Michail, fiul lui Luca din Apșa de Jos cu fiii săi, Vlaicu, Simion și Ioan, precum și Slavu și Michail Mic, fii lui Oprîș, precum și Moise și Negrea Vana, fii lui Kendes din Apșa de Jos, în posesiunile lor de aici. Petru Tatul și Toma Huzeu din Apșa de Mijloc au contrazis, dar fără folos”. (13, p. 65)

În data de 18 iunie 1450 „Palatinul Ladislau de Gara dispune Conventului din Lelesz statutarea lui Toma și Blașiu Dan, Pap Costa, Todor, fii lui Mihail Zlaph din Apșa de Jos, în posesiunile lor din Apșa de Jos și Apșa de Mijloc”. (13, p. 70)

În anul 1456 s-a făcut hotărnicia moșiilor Apșa de Mijloc și Apșa de Jos la cererea nobililor „Ioan Hozyw, a lui Pop Costa și Dănilă din Apșa de Mijloc, a lui Blasiu, Jacob și Iwga din Apșa de Jos și la porunca regelui Ladislau al V-lea”. Granița începe în muntele „Cremenița”. (8, p. 6)

În 8 septembrie 1458 regele „Matei Corvin prin mandat introduce pe Sandrin, Ioan și Ioan, fiii lui Crăciun din Apșa de Mijloc, și a doamnelor nobile Maria, soția lui Michail și Magdalena în partea nouă a moșiei Uglea și în Curia nobiliară de acolo. Introducerea se face fără contraziceri”. (6, p. 217-226)

În data de 10 august 1484 „Magistrul comitatului Maramureș introduce fără contrazicere pe Vasile și soția sa Motra și fii săi, Mihai, Teodor, Zimo, Blașiu, pe d-na Veronica, văduva lui Lazăr, cu fiul său Mihail, toți din Apșa, în partea a patra a moșiilor din Apșa de Mijloc și Apșa de Jos”. (13, p. 84)

În anul 1643 în Apșa de Mijloc, pe promontoriul cunoscut sub denumirea de „Dâmbul lui Andrei”, a fost construită Biserica de lemn „din Jos”, „Josani”, în stil tradițional maramureșean (3), cu hramul „Sfântul Nicolae”.

În data de 12 decembrie 1652 „Congregația nobiliară, întrunită ca Scaun de judecată, a dezbătut procesul colectiv în care tricesimatorul din Sighet, Ștefan Virginas, ca reprezentant al Fiscului, îi acuză pe mai mulți nobili din Ieud, Cuhea, Dragomirești, ..., Apșa de Jos, Apșa de Mijloc de prejudicierea Fiscului cu sume considerabile, datorită eludării legii și neplății sumelor cuvenite ca vămie”. (13, p. 185)

Protopopiatul Sighet reprezintă o instituție ecleziastică de tradiție veche, de care aparțineau parohiile românești din: „Orașul Sighet, Săpinția, Saraseu, Sat-Slatina cu filia Ocna-Slatina, Apșa de jos două beneficii, Apșa de mijloc două beneficii, Biserica-albă și Rona de jos”. În anul 1694 este amintit „Popa Georgie din Saraseu” ca protopop. (7, p. 14)

În secolul al XVIII-lea, biserica de lemn din „Josani”, cu hramul „Sfântul Nicolae”, a fost înzestrată cu un iconostas de tip tâmplă, realizat sub influența stilului baroc (3).

În august 1705, în cadrul unui proces intentat episcopului Stoica, au fost audiați preoți, diaconi și nobili proveniți din mai multe localități ale zonei, între care Săpânța, Sarasău, Apșa de Mijloc, Biserica Albă, Berbești și Giulești (13, p. 237).

În perioada 1705–1706, pe Dealul Stăjeret din Apșa de Mijloc a fost ridicată biserica de lemn „din Sus” sau „Susani”, edificată în stil maramureșean (3) și având, de asemenea, hramul „Sfântul Nicolae”.

Potrivit unui recensământ din anul 1720, în Apșa de Jos erau consemnate 21 de familii nobile românești, iar în Apșa de Mijloc 47 de familii nobile românești. În aceste localități nu sunt menționați iobagi **(13, p. 247)**

În anul 1729, pe „*Noul Testament de Bălgrad din 1648*”, aflat la biserica din „*Josani*”, este scris „*Să aibă Domnul Dumnezeu știre de acasta carte, anume Testamentu, pre limba romîneasca, de Apșe-de-mijlocu, la besereca ce bătrînă, la hramul S(fîn)tului Nicolae; cumpăratu Pop Palcul, cu soțul său, Marica; să naibă alți, numai cine daruri, sau robul (lui) D(umne)zeu Petre, Nastasie, Ivan, Mihai, Ioan, Călină, Ionaș, Dochie. și cu fecorii săi, Ionaș, Gheorghie, Ștefan, Năstafă. Pomenește, Doamne, șerbu lui Dumnezeu Nichita, Anica, Gheorghie, Vasilie, Marica, Nichita, Marica, Acsene, Dochița, Ionașu, Marica. Dumnezeu să-i pomenească pînă a șeptele rod. Veleat 7237; anu Domnului 1729*”. **(4, p. 4-5)**

În data de 20 octombrie 1747, pe un „*Antologhion*”, aflat la biserica din jos, a fost scris „*Acasta svîntă carte o amu cumpărat icu, Vulturul Marica, preutiiasa a lui popa Vasalie, la sfînta beserică din susu și la cea din josu, cîndu va trebui, și o dau la besereca dinu susu mai cu deadînsul, în Apșe-de-mijlocu, pîntru sufletulu viiloru și a morșiloru, și o am cumpăratu cu 20 de floriți ... Scris-am în Apșe-de-mijlocu, 1747, în luna Octomvrie în 20 de zile*”. **(4, p. 3)**

În perioada iulie–august 1751, episcopul Mihail Manuel Olszavszky, ierarh al diecezei greco-catolice de Muncaci (Mukacevo) între anii 1742–1767, a efectuat o vizită canonică în Comitatul Maramureș, prilej cu care a inspectat și parohia din Apșa de Mijloc. Documentele vizitației consemnează prezența preotului Joannes Dancz, hirotonit de episcopul Doroftei, precum și existența a șase diaconi – Theodorus Simion, Demetrius Marina, Ionas Popsa, Machael Gyorgy, Theodorus Mihaly și Georgius Popsa – de asemenea hirotonisiți de același episcop. În contextul respectiv, sunt menționate două biserici de lemn aflate în localitate. Totodată, se notează că 260 de credincioși au primit sacramentul spovedaniei, cu excepția a șase persoane, iar în sat se aflau înregistrați și „*80 de oaspeți*” **(9, p. 202–203)**.

La mijlocul secolului al XVIII-lea, în urma „*marii foamete*”, numeroși maramureșeni – inclusiv familii nobile – au emigrat din Apșa de Mijloc. Sursele documentare atestă, de pildă, că un anume Filip s-a stabilit în localitatea Solnicul Inferior **(1, p. 471–480)**.

Conform descrierii topografice a Comitatului Maramureș realizate de maiorul „*Carracioli de Ghelin*” în perioada 1767–1769, satul Apșa de Mijloc era alcătuit în principal din nobili personaliști, armaliști și locuitori de rând. Localitatea cuprindea 130 de gospodării, însumând „*653 de locuitori: 140 bărbați, 146 femei, 189 băieți și 178 fete*”. În sat funcționau două biserici greco-catolice, deservite de doi preoți (împreună cu soțiile și copiii acestora) și trei diaconi. De asemenea, sunt menționați doi evrei, stabiliți împreună cu familiile lor, care dețineau prin arendă două crâșme unde comercializau țuică, bere și, într-o măsură mai mică, vin. În localitate existau și două mori. Limba de comunicare a comunității era româna **(2, p. 46–73)**.

În anul 1761, biserica de lemn „*Sfântul Nicolae*” din „*Susani*” a fost înzestrată cu un iconostas de tip tâmplă, sculptat sub influența stilului baroc și pictat în manieră postbizantină de zugravul Ștefan din Tereblea. Pisania iconostasului, redactată în limba română cu caractere chirilice, consemnează: „*Roku Bojia 1761 measeț a[vg]usta dna 15. Vohramea s[vea]t[o]go Nikolaia ...ia eu Dan popa Ionaș cu soția ... Iliana ...tele la catapetezma au dat șase[zece] de forinți vonași pintru senetate și pintru spe[seni]e sufletelor și pintru a moșilor, acelora cari alți creștini care au necreștini ... lui Domnezeu ...de XC și Dumnezău părintelui Domnedzu lucru acesta ... / ... fecioru a lui Eremeaia a lui Șofronu, Ștefanu cu soția Acsenia a lui Vasile și cu mama sa [Para]skeva au dat [la] sfînta biserica, au întorit cu dar d[ouă]ș cinci de florinți ... beserice pintru sp[ese]nie sufletelor ... a prosteveaților, pintru toți ... sufletelor*”. **(3)**

Pe o „*Evanghelie din Blaj, din 1765*”, aflată la biserica „*din sus*”, a fost scris „*Jată ieu Marina Toderu amu cumpăratu cruce pre s(fântu) pristolu, dreptu 25 de zloți, amu cumpărat și sfeșnicu dreptu 12 zloți, și le-amu cumpăratu ieu, Marina Toderu, și haine în biserică-din-sus, felonu, năracliță,*

pocrovețele și patrafiriu cu carele slujește preutu s(fânta) liturghie; și amu cumpăratu dreptu 67 de florinți, pîntru sîntatea me și pîntru sufletul morților; șau fostu pre acee vreme preutu popa Nicolae dinu Apșe-de-mijlocu, și ustenitori întraesta lucru”. **(4, p. 7-8)**

În data de 26 aprilie 1769, pe un „*Antologhion de Rîmnic din 1766*”, aflat la biserica „*din sus*”, a fost scris „*Dăm înștiințare tuturor boirilor; și mai virtos din Apșe-de-mijlcu, cum că eu, Marina Toderu, am cumpăratu, cu soța me, anume Erina, acasta carte, anume Mineiu, drept 34 de florinți, pîntru sîntatea me și a soțului meu, și pîntru ertare păcatelor noastre, și pîntru a celor răpăușați părinți și frații noștri, și a tuturor celor răpăușați, dela Adam, și l-amu datu la beserica din susu, și de-acolo nime să nu o potă lua, asu să zică că au cumpăratu, nice frate, nice nime, suptu ațurisenie și blăstăm s(fintei) beserici. Anul Domnului 1773, luna lui Noemvrie 25 de zile. Scri-am popa Mihailu, parohu din Apșe-de-mijloc, la Marina Toderu, în casă; spre nevoința acestui lucru amu fostu ostenitori și îndemnetori iei ... popa Nicolae, când amu îmblat la Blaj, în Ardeli, după alte cărți, l-am aflat acest Mineiu în oraș în Turda, la popa Eremie, și mi l-am cumpăratu dreptu 34 florinți. Anu Domnului 1773, Noemvrie 25 zile, fiind ieu preut de 4 ani în acee vreme, preuțit cu mîna episcopului Ioan Bradac, în catredra Muncaciului, 1769, în luna lui Aprilie 26 de zile, la Sfântul Vasîlie”.* **(4, p. 6-7)**

În data de 22 noiembrie 1773, pe un „*Apostol de Blaj din 1766*”, aflat la biserica „*din sus*”, a fost scris „*... Apșe-de-mijloc, cum că acasta carte, anume Apostolul, dreptu opt florinți, pentru sîntate me, cu a soțului meu denpreună, și iertarea păcatelor noastre, și pentru a celor răpăușați odihnă, anume Vasîlie și Ileană, carii sau prăslăvit: Vasîlie, la anu 1773, iară Ileană la 1774, luna lui Dechemvre în 21 de zile, Șihău Ionaș, cu soțu său, Anuță, și Mihai Luca, cu soța sa Marica, și pentru a tuturor celor răpăușați, și o dau în beserica din susu, și de-acolo nime să nu o po(a)tă lua sau să zică că-i a lui supt ... nici frate, nici nime ..., suptu ațurisenie și blăstămu sfintelor biserici. Anu Domnului 1773, luna lui Noemvrie 22 zile”.* **(4, p. 7)**

În data de 22 noiembrie 1773, pe un „*Apostol de Blaj, din 1766*”, aflat la biserica „*din jos*”, a fost scris „*Dăm știre ... (rupt) din Apșe-de-mijlocu, cum că ieu, Huzău Gheorghie, cu soța me, acasta carte anume Apostolul, dreptu 8 florinți, pîntru sîntate me și a soțului meu dinpreună, și pîntru iertare păcatelor noastre, și pîntru a celor răpăușați odihnă, anume: Vasalie și Ileană, care sau răpăusat la anul 1773, iară Ileană 1774, luna lui Dechemvrie; Huzău Ionaș, cu soță-sa, Anuță, și Mihai Luca, cu soță-sa, Marica, și pîntru a tuturora; și au datu-o la beserica din josu, și de-acolo nime să nu le pote lua, sau să zică că-i a lui: nice frate, nice nime, suptu ațurisanie și blăstămulu s(fintei) besereci; anul 1773, luna lui Noemvric 22 de zile”.* **(4, p. 3-4)**

În data de 22 noiembrie 1773, pe un „*Strastnic de Blaj din 1773*”, aflat la biserica „*din jos*”, a fost scris „*Dăm înștiințare tuturora boeriloru, mai virtosu și învățătoriloru dinu Apșe-de-mijlocu, cum că ieu, Marina Toderu, amu cumpăratu anume cu soța me Erină acastă carte, anume Strastnicu, dreptu 4 florinți, pentru sîntatea me, și a soțului meu, și dinpreună și pîntru iertare păcatelor noastre, și pîntru a celor răpăușați părinți și frați noștri, și a pîntru a celor răpăușați de la Adm: și amu datu-o la beserica-din-susu; și de-acolo nime să nu o potă lua, sau să zică cineva că au cumpăratu, nice frate, nice nime, suptu ațurisenie și blăstămu sfintei besereci. Anul Domnului 1773, luna lui Noemvrie 22 de zile. Și sau isprăvit acestu lucru prin osteniala și indemnială părintelui popa Nicolae, cînd au îmblatu în Blaj, la Ardeal, și după alte cărți, fiindu preotu între acee vreme, de 4 anii preuțit, cu mîna episcopului Ioan Bradac, în catredra Muncaciului”.* **(4, p. 5)**

În data de 22 noiembrie 1773, pe un „*Penticostarion de Blaj din 1768*”, aflat la biserica „*din sus*”, a fost scris „*Dămu înștiințare tuturoru boeriloru din Apșe-de-mijlocu, cum că ieu, Huzău Gheoghie, amu cumpăratu cu soțe me Axene acasta carte, anume Pentecostari, drept 10 florinți, pentru sîntate, și a soțului meu dinpreună, și pentru iertare păcatelor noastre, și pîntru a celor răpăușați odihnă, anume: Vasîlie și Iliana, și pentru a tuturor celor răpăușați odihnă, și-o dau la beserica-din-susu, de acolo nime să no poată lua, sau să zică cineva că-i a lui, sau cau cumpăratu: nice frate, nice nime, suptu ațurisenie s(fintei) biserici. Anul Domnului 1773, luna lui Noemvrie 22 de zile”.* **(4, p. 8)**

În data de 29 august 1778, pe un „Mineiu”, aflat la biserica „din jos”, a fost scris „Acasta sf(in)tă carte, numită Mineiu, este a lui Huzău Gheorghie și cu soțu dumisale, Acsene, și ci fiii dumilor sale, Marie și Anna, pîntru sănătate dumilor sale și a pruncilor dumilor sale, și pîntru a celoru morți iertare de păcate, anume Huzău Vasilie și Huzău Ileană, și alții prăslăviți moș, strămoș. părinți, frați, carile aștaptă din mîna dumilor sale să facă Dumnezău parte; și sau dat beserica-din-josu, ca să nu o poată lua nime din frați au din prunci dumilor sale, supt blăstămu și afurisanie sfinților părinți; și sau scris de mine, prutu Mihail Vulturul, fiind pă aceie vreme parohuș în Apșe-de-mijlocu, în anul Domnului 1778 lui Avgust în 29 de zile”. **(4, p. 4)**

În data de 4 august 1783, pe un „Ochoih de Blaj din 1766”, aflat la biserica „din sus”, a fost scris „În știință să fie tuturor, cum că acasta carte, anume Octaiu, l-au cumpăratu Ivanciuc Vasoc a Grigei, drept 9 florinți, și o au dat la besereca ce din susu, fiind pe acee vreme la acee beserica parohuș Vlad popa Nicoară. Ani Domnului 1783, în luna lui Avgust în 4 zile”. **(4, p. 8)**

În anul 1785 au fost introduse matricolele bisericești, la parohia din „Josani”, din Apșa de Mijloc. **(13, p. 302)**

Primele informații referitoare la existența unei școli cu predare în limba română în Apșa de Mijloc datează din anul 1789, când preotul „Ladislau Iodi a înaintat Congregației nobiliare a Comitatului Maramureș tabelul cu copiii apți pentru a urma școala trivială. Apșa de Mijloc avea: 62 băieți și 52 fete, în total 116 copii”. **(6, p. 217-226)**

În data de 22 noiembrie 1790, pe un „Penticostarion de Blaju din 1768”, aflat la biserica „din jos”, a fost scris „Dăm înștiințare tuturor boerilor din Apșe-de-mijlocu, cum că ieu, Huzău Gheorghe, amu cumpăratu cu soțu-me Axene acasta carte anume Penticostar, drierpt 10 florinți, pentru sănătate me și a sofului meu, și pîntru iertare păcatelor nost(re), și pîntru a celoru răpăusați odihnă, anume Vasilie și Ileană, care sau răpăusat, și altoru morți, a tuturor răpăusați, și au dat în biserica-de-josu; de acolo nime să nu o poată lua, suptu afurisanie, sfințeloru biserici. Anul Domnului 1790, luna lui Noemvrie 22 de zile”. **(4, p. 5)**

Pe un „Strasnic”, aflat la biserica „din sus” a fost scris „Dămu știre tuturor învățătoriloru sfintei beserici, preuți și diiaconi, să pomeniți pe acesta boeri cu jupăniasa dumisale, anume Șimanu Macovei, și soțu dumnisale Marica, că bine au făcut cau cumpăratu acasta carte, că-i foarte de mare folosu în svânta beserica; deci să știți domnia voastră cau cumpăratu-o dreptu 5 florinți, pîntru sînătate dumilor sale, și pîntru sufletu morțiloru; și Dumnezău să li-o priimască. Deci și dumiavoastră, învățătorii, preuții și diiaconi, pe cari va custa Dumnezău, să roagă dumilor voastre să nu uitați, ce să-i pomeniți pîntru acastă puțină pomană cau făcutu dumiialui dinu sărăcia dumilor sale”. **(4, p. 8)**

În anul 1794 se consemnează că școlile greco-catolice din Apșa de Jos și Apșa de Mijloc își desfășurau activitatea în condiții favorabile. **(13, p. 316)**

Pe „Biblia lui Bob, din 1795”, aflată la biserica „din jos”, a fost scris „Acasta sf(ântă) carte, numită Biblie, o au cumpărat parohușu satului Apși-de-mijlocu Vladu Mihailu, Vulturu Mihailu, cu banii beserici, 23 de vonașu, ca să nu zică cineva cum că ieu o amu cumpăratu-o suptu afurisanie”. **(4, p. 4)**

În anul 1797, preotul Michail Vlad din Apșa de Mijloc, devenit ulterior protopop al districtului Sighet, a fost „ales preot militar al nobililor români insurgenți din Maramureș, care au luptat împotriva lui Napoleon I. Era un călăreț vestit”. **(13, p. 318)**

În anul 1805, în localitatea Apșa de Mijloc erau consemnate două parohii greco-catolice. Prima, păstorită de preotul Mihai Vultur, număra 715 credincioși, iar cea de-a doua, avându-l ca slujitor pe preotul Mihai Vlad, cuprindea 686 de credincioși. **(6, p. 217-226)**

În anul 1822, biserica de lemn din „Josani”, a fost zugrăvită, fapt consemnat printr-o inscripție așezată pe o placă de lemn deasupra ușii. Textul, redactat în limba română, menționează următoarele: „Sau înoit prin zugrăvire sf(ânta) beserică cu chieltuiala multora, prinu necruțata ostentiala a lui N(emi)ș Pop Gheorghie, cantor și corator, anu 1822, și sau sfințit prin preuț: d. Petru Anderco, vic(areș) al Mar(amueășului), D. Vasile Volosan, protopop al Sig(hetului), Teodor Rednic prot(opop) al Cosău(lui), Grig(orie) Mihali, par(ohul)

Apși-de-jos, Mihail Țiple, și par(ohul) satului Apși-de-mijlocu, Vultur, fiind de față d. Vasile Man, jurat-mare al Sighetului”. (4, p. 6)

Două decenii mai târziu, în anul 1825, sunt menționate aceleași biserici: cea din „*Susani*”, păstorită de preotul Dumitru Vultur, avea 880 de credincioși, iar cea din „*Josani*”, reunea 800 de credincioși. (6, p. 217-226)

În anul 1840, biserica de lemn din „*Susani*”, a fost pictată de Cornel Romanowsky, conform inscripției aflate pe ușorul ușii împărătești: „*Kornelius Romanowsky, pictor 1840*”. (13, p. 349)

În anul 1851, localitatea număra 1.765 de credincioși greco-catolici și 46 de membri ai comunității evreiești (6, p. 217–226).

La începutul secolului al XX-lea, Apșa de Mijloc avea 3.541 de locuitori, dintre care 45% bărbați și 55% femei. Din totalul populației, 92% erau credincioși greco-catolici, iar 8% aparțineau comunității evreiești. În sat funcționa o școală românească, frecventată de 1.500 de elevi. Ocupațiile principale erau agricultura, exploatarea și prelucrarea lemnului. Conform datelor statistice, existau 1.250 de bovine, 300 de cai, 500 de porci, 1.000 de capre și oi; suprafața cultivată cu porumb era de 1.300 ha, iar producția medie era de 5 tone/ha. (6, p. 217-226)

În anul 1914, în extrasele referitoare la populație și la situația învățământului confesional greco-catolic din parohiile aflate sub jurisdicția Diecezei de Gherla, pentru localitatea Apșa de Jos sunt consemnate următoarele: „*Parohia de Jos, parohie veche. Biserică de lemn cu hramul Sfântul Nicolae. Casă parohială și edificatele economice din lemn. Școală de zid. Casă cantorială de lemn. Matricole din 1785. Școlari de toate zilele 34, în școala de stat ori în alta 20. Paroh Mihail Papp. Cantor: Ioan Pop. Învățător Petru Bell. Populația după religie: 2125 gr. cat., 3 ref. și 314 izraeliți*”. „*Parohia de Sus, parohie veche. Biserică de lemn cu hramul Sfântul Nicolae. Casă parohială de zid. Matricole din 1837. Școlari de toate zilele 102 de repetiție 39. Paroh Vasile Cioara. Cantor: George Ștețiu. Populația după religie: 1141 gr. cat. și 123 izraeliți*”. (13, p. 564)

În perioada 1914–1918, locuitorii din Apșa de Mijloc au fost mobilizați în armata maghiară, printre aceștia aflându-se și Mihai Dan, autorul jurnalului de război „*Istoria ce am petrecu în crâncenul război*”, publicat în anul 2008 la Editura Muzeului Sătmărean din Satu Mare.

În anul 1918 la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din data de 1 decembrie, a participat ca delegat cu drept de vot, Mihai Dan „*alui Ilie*” din Apșa de Mijloc.

După unirea de la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia (1 decembrie 1918) și până pe data de 25 iulie 1921, localitatea Apșa de Mijloc a aparținut de România Mare.

În anul 1920 sunt consemnate primele familii, Olexei Mărcuța, căsătorită cu ucraineanul Olexei Ivan din Șirokii Lug, raionul Tyacevo și Dan Maria, căsătorită cu Doroftei din cătunul Cereti, satul Biserica Albă, raionul Rahovo, care s-au botezat la cultul Martorii lui Iehova, în Sighetu Marmăției.

În perioada 25 iulie 1921 - 2 noiembrie 1938, localitatea Apșa de Mijloc a aparținut de Cehoslovacia.

În anul 1923, biserica de lemn cu hramul „*Sfântul Nicolae*”, din „*Susani*”, a fost înzestrată cu un clopot, conform inscripției „*DARUIT DE GHEORGHE HUZAU SI SOTIA AXENE SIMON SI IONAS POPSA*”.

În anul 1930, Apșa de Mijloc avea două parohii, aparținând de protopopiatul Apșa, în cadrul Cehoslovaciei, protopopiat care, la rândul său, depindea de episcopia Gherla din România.

În perioada 1929–1933, Transcarpatia, inclusiv satele românești, a fost afectată de o gravă foamete. Conform statisticilor cehoslovace pentru Transcarpatia, peste 16.747 de persoane au emigrat în această perioadă. Foametea și epidemiile au avut un impact deosebit asupra copiilor. Raportul notarului din Apșa de Mijloc pentru anul 1928 menționează că, în comună, „*pe parcursul a trei luni, s-au născut 22 copii și toți au murit. Dominau bolile venerice, tifosul, tuberculoza, care nu se puteau trata, tratarea în spitale nu era posibilă pentru oameni de la sat, și o noapte în staționare costa 25 de coroane, plata la un muncitor într-o săptămână, și la țăran în trei*”. (6, p. 217-226)

În anul 1930, în localitatea Apșa de Mijloc erau 7 mori pe Valea Apșița și Valea Dobric.

În perioada 1930-1936 a fost construită biserica greco-catolică nouă de zid din „*Susani*”, preot fiind Laurențiu Marina și arhitect Egresi. După anul 1949 a devenit Biserică Ortodoxă, iar în perioada 1960-1991 a funcționat ca depozit de cereale. Din anul 1991, edificiul și-a reluat statutul de biserică ortodoxă cu hramul „*Adormirea Maicii Domnului*”.

În anul 1938 a fost construită biserica greco-catolică din „*Josani*”, cu hramul „*Sfinții Apostoli Petru și Pavel*”. Piatra de temelie a fost așezată de preotul Laurențiu Marina, conform actului de funcționare redactat în limba română la data de 6 martie 1938, prin care „*se face cunoscut tuturor celor de față și cari vor urma, că sfințirea pietrii fundamentale acestui locaș nou al Domnului s'a săvârșit în ziua de 6 martie anul Domnului 1938 una mie nouă sute treizeci și opt, în onoarea sf. Apostoli Petru și Pavel, Patriarhul Romei fiind Preafericitul Părinte Papa Pius al XI lea Episcop Diecezan de Uzhorod Excelența Sa Stoica Alexandru; vicar Reverendisimul Domn Ioan Egressy; Protopop tractual M. O. Domn Grigore Moșș de Biserică-Albă; Preot local On. Domn Marina Laurențiu; curator Vasile Pop și Ionaș Marina; cantor Dumitru Marina; crâsnic Gheorghe Hozo; Președintele Republicei Dr. Eduard Benes; guvernatorul P. Rus Constantin Hrabar; Prim pretor Jaroslav Jencek; notar I. Vladimir Batik; II. Arnost Körössy; Director învățător Alexandru Marina; Primar comunal Moșș Ionaș a Crâșnicului. Să dea Dumnezeu Autoputernicul ca acest început să ajungă și la sfârșit spre mai mare laudă și glorie lui Dumnezeu și spre închinăciune tuturor cari se vor închina în acest nou locaș Amin. Apșa de Mijloc, la 6. Martie 1938*”. După 1949, biserica a fost transformată în lăcaș ortodox, iar între 1950-195 a fost depozit de cereale pentru colectiv (colhoz). În perioada 1955-1990 a funcționat ca și cămin cultural și discotecă pentru tineret. Începând cu anul 1991, edificiul și-a reluat statutul de biserică greco-catolică românească.

Între 1 ianuarie și 16 martie 1939, localitatea Apșa de Jos a făcut parte din nou-înființata Republică „*Ucraina Carpatică Independentă*”.

În februarie 1939, locuitorii din Apșa de Mijloc, alături de populația ruteană, au participat la alegerile parlamentare din cadrul acestei republici, cunoscută sub numele de „*Șoimul Ucrainei Carpatice*”. Dintr-un total de 2.066 de alegători, 1.926 au votat pentru „*Șoim*” iar 86 împotriva (6, p. 217–226).

În data de 16 martie 1939, Transcarpatia, inclusiv localitatea Apșa de Mijloc, a fost ocupată de Ungaria, iar Republica „*Ucraina Carpatică Independentă*” a fost desființată.

În perioada 16 martie 1939 – 18 octombrie 1944, Apșa de Mijloc a făcut parte din Ungaria horthistă.

La 18 octombrie 1944, armata sovietică a ocupat localitatea Apșa de Mijloc, unde a fost constituit comitetul popular. Gheorghe Muzo Nuțu a fost ales delegat la Primul Congres al comitetelor populare, congres care, la 26 noiembrie 1944, a adoptat Manifestul de unire a Transcarpatiei cu Ucraina Sovietică. (6, p. 217-226)

Ulterior, între 18 octombrie 1944 și 24 august 1991, localitatea a fost integrată în Republica Sovietică Socialistă Ucraineană, parte a Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste (URSS). Alipirea oficială a Transcarpatiei la Republica Sovietică Socialistă Ucraineană a avut loc la 29 iunie 1945.

În anul școlar 1946–1947, la Apșa de Mijloc erau înscriși 423 de copii la școala primară, director fiind Alexandru I. Marina (6, p. 217–226).

În anul 1948, denumirea localității a fost schimbată din „Середня Апша” în „Середне Водяне” (Seredne Vodyane).

În data de 9 decembrie 1948, a fost înființat colhozul „*Idanov*”, la care au aderat inițial 29 de gospodării. În comună au activat detașamente de rezistență împotriva sistemului sovietic, conduse de Dumitru Fărinescu, care a fost ucis în locul numit „*Preluca Vinului*”. Din totalul de 1.123 de gospodării, la 1 ianuarie 1950 erau înscrise 95 în colhoz, iar la 1 ianuarie 1951 numărul acestora crescuse la 919 (6, p. 217–226).

La 28 august 1949, Eparhia Greco-Catolică de Muncaci (Mukachevo) a fost desființată, iar din 27 mai 1950 a fost scoasă în afara legii. În același an, preotul Laurențiu Marina a fost arestat.

În martie 1949, localnicul Gheorghe Muză, pentru a evita arestarea de către KGB, a părăsit localitatea și s-a refugiat în satul Apșița Veche (*Vodytsia*), unde s-a alăturat fraților Gheorghe și Dumitru Pomaniuc, aflați în legătură cu reprezentanți ai UPA (Precarpatia). Împreună, au luptat împotriva regimului bolșevic. În decembrie 1951, Gheorghe Muză, cunoscut sub pseudonimul „*Bubi*” a fost arestat și deportat în lagărele de concentrare, fiind condamnat la 25 de ani de detenție și la încă 5 ani de „*salcă*”, fără nici un drept (4, p. 217–226).

În perioada 1950–1991, biserica de zid greco-catolică din „*Josani*”, cu hramul „*Sfinții Apostoli Petru și Pavel*”, a fost transformată în cămin cultural și discotecă. De asemenea, biserica de zid din „*Susani*”, cu hramul „*Adormirea Maicii Domnului*”, a fost folosită ca depozit de cereale între 1960 și 1991.

Între 1946 și 24 august 1991, comuna Apșa de Mijloc a aparținut raionului Rahiv, Transcarpatia, în cadrul Republicii Sovietice Socialiste Ucrainene, parte a URSS.

În anul 1960, colectivul (colhozul) din Apșa de Mijloc înființează livezi de meri și pruni pe o suprafață de 700 ha.

În perioada 1961-1963 a fost construită școala nouă din centru, iar în data de 23 iunie 2022 primește denumirea de Liceul „*Vasile Marina*” din Apșa de Mijloc.

În anul 1970 colhozul „*Jdanov*” din Apșa de Mijloc s-a unit cu colhozul „*Pricordonic*” (Grănicerul) din localitatea Biserica Albă.

În anul 1977, colhozul „*Jdanov*” din Apșa de Mijloc se separă de colhozul din Biserica Albă și se unește cu colhozul „*Perșe travnea*” (1 Mai) din localitatea Apșa de Sus. Din acel an colhozul primește denumirea de colhozul „*Perșe travnea*” (1 Mai).

La sfârșitul anului 1982, în Apșa de Mijloc funcționau o școală medie, o școală de opt ani și două școli primare, în total 1.430 de elevi, precum și o casă de cultură cu 250 de locuri, două biblioteci cu un fond de 10.900 de volume, un ambulatoriu cu 14 cadre medicale (dintre care 4 medici), o farmacie, 8 magazine, casă de economii, oficiu poștal și primărie (6, p. 217–226).

În perioada 1980-1985 este construit spitalul din Apșa de Mijloc, azi ambulatoriu.

În perioada 1982-1983 este construită clădirea primăriei Apșa de Mijloc, în timpul primarului Grigor Ion.

În perioada 1982-1985 este construită clădirea oficiului poștal din Apșa de Mijloc, în timpul primarului Grigor Ion.

În data de 31 decembrie 1987 colhozul „*Perest travnea*” din Apșa de Sus și Apșa de Jos se desființează. În Apșa de Jos se înființează cooperativa „*Drujba*” (Pretenia).

Începând cu 24 august 1991, localitatea a intrat în componența statului independent Ucraina.

În anul 1991 a fost reînființată parohia greco-catolică „*Sfinții Apostoli Petru și Pavel*”, în cadrul Eparhiei de Mukacevo (Muncaci), cu sediul la Ujgorod, și a fost organizat Protopopiatul Român al Bisericii Greco-Catolice din Slatina, cu jurisdicție asupra parohiilor Slatina, Apșa de Jos, Apșa de Mijloc și Biserica Albă. În perioada 1991-1994, biserica a fost reamenajată și a fost refăcut turnul biserici. La 2 iulie 1994, biserica greco-catolică „*Sfinții Apostoli Petru și Pavel*” din Apșa de Mijloc a fost sfințită de către PF Arhiepiscop Cardinal Lucian Mureșan, Episcop al Maramureșului, împreună cu un sobor de preoți, avându-l în frunte pe preotul paroh și protopop Dan Nuțu.

În anul 1992 este construită grădinița de copii.

În perioada 1993-1994 a fost construită Sala Regatului Martorilor lui Iehova, de pe strada Decebal. Sala are o capacitate de 2050 de locuri.

În perioada 1994–1995, biserica ortodoxă de zid din „*Susani*” cu hramul „*Adormirea Maicii Domnului*”, a fost pictată de artiștii maramureșeni Ioan și Mariana Botiș din Vișeu de Sus (România). În iconografia propusă de preotul Sebastian Lucan Ioan Olevici, se regăsesc printre alți sfinți și Sf. Voievod Constantin Brâncoveanu cu fiii săi și sfetnicul Ianache. În data de 7 septembrie 2007, biserica a fost sfințită.

În perioada 1997-1999 a fost construită Sala Regatului Martorilor lui Iehova, de pe Valea Rumețelii. În anul 2004 sala este dărâmată și reconstruită în perioada 2004-2005. Sala are o capacitate de 120 de locuri.

Între 24 august 1991 și 17 iulie 2020, Apșa de Mijloc a fost comună în cadrul raionului Rahiv, Transcarpatia, Ucraina.

În data de 19.04.2004 conform Hotărârii Judecătoriai Regionale din Transcarpatia, cooperativa „Drujba” este desființată.

La 17 iulie 2020, Rada Supremă a Ucrainei a adoptat reforma administrativă prin care primăria comunei Apșa de Mijloc a fost desființată, localitatea fiind alipită Comunității Teritoriale Solotvino (Slatina), raionul Teceu, Transcarpatia.

La 20 septembrie 2022, Consiliul Orășenesc Solotvino, prin hotărârea nr. 2042, în conformitate cu Legea Ucrainei, a dispus redenumirea unor străzi din Apșa de Mijloc: strada 18 Octombrie a devenit strada Apșa, strada Pușkin – strada Europeană, strada Gagarin – strada L. Kadeniuk, strada Gogol – strada Independenței, strada Gorki – strada Lesia Ukrainka, iar strada Gujelski – strada Augustin Voloșin. Primar: Vasile Iovdii. (5, p. 498–499)

Istoria unor familii vechii din localitatea Apșa de Mijloc

În anul 1428 este atestată familia nobiliară „Balotă de Apșa de Mijloc”. (10, p. 99-100)

În 1862, în localitate erau consemnate patru familii aparținând ramurii nobiliare Codrea, provenită din „Codrea, alias Leucă de Berbești”, atestată documentar încă din 1411, pe baza unei diplome emise de A. Báthory. (10, p. 172–175)

Din anul 1506 este atestată familia nobiliară „Cosma de Apșa de Mijloc”. (10, p. 184)

Familia nobiliară „Cozup alias Creț de Apșa de Mijloc” este menționată pentru prima dată în 1406, descinzând din Ioan, fiul lui Creț, zis Cozup, care în anul 1458, împreună cu fratele său Sandrin, este introdus în domeniul Apșa de Mijloc. (10, p. 189)

Tot în 1406 este atestată familia „Dan de Apșa de Mijloc”. În 1862 erau consemnate 55 de familii din această ramură nobiliară, care își legitimează statutul printr-o diplomă emisă de Ludovic I. (10, p. 200–202)

În 1862, în Apșa de Mijloc erau menționate trei familii nobiliare Filip, provenite din ramura „Filip de Apșa de Jos”, atestată documentar în 1406. (10, p. 255–256)

În 1862 sunt consemnate șapte familii nobiliare Giurgiu, în Apșa de Mijloc, care descind din ramura „Giurgiu-Djurdj, alias Costea de Iapa”, atestată în 1630. (10, p. 282)

Tot în 1862 sunt menționate șapte familii Grigor, provenite din ramura „Grigor-Gergely de Iapa”, atestată în 1624 și confirmată printr-o diplomă emisă de G. Bethlen. (10, p. 298–299)

În anul 1406 este atestată familia nobiliară „Huzău de Apșa de Mijloc”. În 1862, în localitate erau consemnate 24 de familii, deținând diplome de înnobilitare acordate de Matei Corvin în 1469, și 14 familii cu diplome emise de Ladislau al V-lea în 1456. (10, p. 314–316)

În 1407 este menționată familia nobiliară „Ivanciuc de Apșa de Mijloc”. În anul 1862, în sat existau trei familii cu diplome acordate de Sigismund de Luxemburg în 1407 și alte trei familii cu diplome emise de Ladislau al V-lea în 1456 (10, p. 346–347).

Tot în 1862 sunt menționate două familii Lazar, ramură a familiei nobiliare „Lazar de Purcăreț și Apșa de Jos”, atestată documentar din anul 1658 printr-o diplomă emisă de Gh. Rákóczi (10, p. 366–368). În aceeași perioadă, în Apșa de Mijloc sunt consemnate și familii nobiliare Mandra, provenite din ramura „Mandra de Vișeu de Jos”, atestată documentar din 1463 (10, p. 384–385).

Familia nobiliară „Marina de Apșa de Mijloc și de Jos” este atestată încă din 1584, în baza unei diplome armaliste emise de Sigismund Báthory (10, p. 390–391). În anul 1862, erau consemnate 34 de familii aparținând acestei ramuri, provenite „Marina de Crișănești” (Krychovo), familie atestată în 1591 printr-o diplomă emisă de Sigismund Báthory (10, p. 349–350).

Tot din 1407 datează și atestarea familiei nobiliare „*Mihaly de Apșa*”, în Apșa de Mijloc. În 1862, documentele consemnează 68 de familii purtând acest nume (10, p. 412–415).

În anul 1435 este atestată familia nobiliară „*Moiș de Biserica Albă*”, având o descendență comună cu ramura „*Moiș de Berbești*”. În 1862, în Apșa de Mijloc sunt consemnate 11 familii, deținând diplome de înnobilitare acordate de Maria Terezia în 1773 (10, p. 424–425).

Două familii Nan, înregistrate în anul 1862, proveneau din ramura nobiliară „*Nan de Slatina*” atestată documentar din 1409 (10, p. 433).

Familia nobiliară „*Opriș, alias Lazar de Apșa de Mijloc și de Jos*”, este menționată documentar încă din anul 1407 (10, p. 452–453).

Totodată, din 1456 este atestată vechimea familiei nobiliare „*Pop de Apșa de Mijloc*” (10, p. 485–486). În 1862, în localitate erau înregistrate 33 de familii Pop, deținând diplome de înnobilitare provenite din Giulești. Această familie descinde din ramura „*Pop-Papp de Giulești*”, atestată încă din 1425 (10, p. 494–496).

Din anul 1678 este documentată familia nobiliară „*Popelean de Apșa de Mijloc*”. În 1862 erau consemnate 41 de familii, având diplome de înnobilitare acordate de Mihail Apafi în 1683 (10, p. 513).

Familia nobiliară „*Popșa de Apșa de Mijloc*” este atestată din anul 1431, fiind o ramură a familiei „*Popșa de Apșa de Jos*”. În 1862, în Apșa de Mijloc erau consemnate 23 de familii purtând acest nume, beneficiind de diplome de înnobilitare emise de Carol al VI-lea în 1718 (10, p. 515–516).

În anul 1609 este atestată o ramură a familiei nobiliare Rus, provenită din „*Rus, alias Oros de Drăgoiești*”, stabilită ulterior la Apșa de Mijloc (10, p. 534–536).

Din anul 1406 este documentată familia nobiliară „*Șiman de Apșa de Mijloc*”. În 1862, sursele consemnează 86 de familii aparținând acestei ramuri, cu diplome de înnobilitare acordate de Sigismund Báthory în 1593 (10, p. 564–565).

Familia nobiliară „*Vancea de Apșa de Mijloc*” este atestată documentar încă din anul 1406. În 1862, în sat erau consemnate trei familii purtând acest nume (10, p. 605).

Familia „*Vlad de Apșa de Mijloc*” este atestată din anul 1407. În 1862, în localitate existau 29 de familii nobiliare aparținând acestei ramuri, deținând diplome de înnobilitare acordate de Sigismund de Luxemburg în 1407 (10, p. 622).

Familia „*Vultur de Apșa de Mijloc*” este confirmată ca nobiliară prin investigația din anul 1752 (10, p. 630). Conform investigațiilor nobiliare efectuate în același an, familiile maramureșene din Apșa de Mijloc care și-au dovedit statutul nobiliar erau: Mihaly (atestată în 1407), Vlad (1407), Șiman (1406), Pap (1456), Popelean,

Vultur și Cozub (13, p. 262–263). Ulterior, în cadrul verificărilor din 1763, au fost confirmate ca nobiliare familiile Cozma (1506), Dan (1407), Marina (1589), Huzău (1410) și „*Opriș, alias Lazăr*”. (13, p. 275).

În documentele secolelor XV–XVI, sunt consemnate în Apșa de Mijloc familiile nobiliare Dancul, Groza, Șiman, Sima, Cozup, Pop, Nistor, Dan, Turcu, Popșa, Oros, Ivanciuc, Marușca și Vlad (1, p. 471–480).

De asemenea, în conscripțiile populației impozabile ale Comitatului Maramureș din anii 1530 și 1550, sunt menționate familiile nobiliare din Apșa de Mijloc: Dan, Huzău, Ivanciuc, Pop, Popșa și Vlad (1, p. 471–480).

O sinteză a surselor documentare relevă că, în decursul secolelor XV–XIX, în Apșa de Mijloc au fost atestate următoarele familii nobiliare: Balotă, Cosovan, Cosma, Cozup alias Creț, Dan, Groza, Ivanciuc, Lazăr alias Nemeș Opriș, Marijisz, Marina (din Apșa de Mijloc și de Jos), Mihaly/Mihalyi, Opriș alias Lazăr (din Apșa de Mijloc și de Jos), Pop, Popan alias Popelean, Popșa (din Apșa de Mijloc și Biserica Albă), Șiman, Vancea, Vlad și Vultur (12, p. 9–44).

Populația localității Apșa de Mijloc

Conform recensământului din anul 2001, populația localității Apșa de Mijloc era majoritar de etnie română. Din totalul de 5.689 de locuitori, 5.068 (98,57%) s-au declarat români, 49 (0,86%) ucraineni, 10 (0,18%) ruși, 2 (0,04%) moldoveni, 5 (0,08%) germani, 3 (0,05%) polonezi, 2 (0,04%) maghiari, iar pentru 10 persoane (0,18%) nu au fost disponibile informații privind apartenența etnică. (21)

Recensământul din anul 2001 consemnează separat datele referitoare la satul Dobric, aflat în componența administrativă a localității Apșa de Mijloc.

Menționăm că recensămintele anterioare anului 1941 includ statisticile demografice ale satului Dobric împreună cu cele ale Apșei de Mijloc.

Tabelul 13. Populația localității Apșa de Mijloc după etnie (1767 – 2001)

Anul	Total	Români	Moldoveni	Maghiari	Ucraineni	Ruși	Ruteni	Germani	Evrei	Polonezi	Slovaci	Romi	Informație nedisponibilă
1767-1769	-	653	-	-	-	-	-	-	2 familii	-	-	-	-
1880	2287	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1910	3719	3196	-	22	-	-	12	489	-	-	-	-	-
1921	3451	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1930	3840	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1941	4559	3874	-	61	-	-	200	1	412	-	2	9	-
1989	5146	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2001	5689	5608	2	2	49	10	-	5	-	3	-	-	10

Notă: La recensământul din 1910, evreii s-au declarat germani
Recensămintele din perioada 1767-1941 cuprind și satul Dobric
Recensămintele din perioada 1989-2001 nu cuprind și satul Dobric

Sursa datelor: (2, 21; 22; 23; 24)

Populația localității Apșa de Mijloc după religie.

Datele statistice privind confesiunile religioase din localitatea Apșa de Mijloc nu mai sunt disponibile după recensământul din anul 1941. Totuși, în baza informațiilor provenite din surse locale și observații ulterioare, se poate aprecia că majoritatea populației aparține comunităților ortodocșilor de rit vechi și greco-catolicilor și Martorilor lui Iehova. În anul 2015 în Apșa de Jos erau 1588 de Martorilor a lui Iehova.

Nume de familie din localitatea Apșa de Mijloc

În cadrul comunității din Apșa de Mijloc, onomastica reflectă o bogată tradiție locală, păstrată de-a lungul generațiilor. În ceea ce privește prenumele masculine, cele mai frecvent întâlnite sunt: Dumitru, Flore, Gheorghe, George, Nuțu, Mihai, Mihail, Ion, Iurii, Ionas, Vasile, Văsâi, Victor ș.a. În rândul prenumelor feminine se regăsesc cu precădere: Anuța, Acsenia, Anica, Anjela, Nița, Ileană, Mărcuța, Maria, Măriuca, Floarea etc. Această distribuție antroponimică evidențiază atât persistența unor forme tradiționale românești, cât și influențe onomastice regionale și confesionale.

Tabelul 14. Populația localității Apșa de Mijloc după religie (1767 – 2001)

Anul	Total	Ortodoxă	Greco- catolică	Romano- catolică	Reformați	Mozaică	Informație nedisponibilă
1767-1769	-	-	653	-	-	2 familii	-
1880	2287	-	2019	9	-	259	-
1910	3719	-	3222	7	1	489	-
1921	3451	-	3005	6	-	431	9
1930	3840	-	3428	38	1	355	18
1941	4559	-	4113	29	5	412	-
1989	5146	-	-	-	-	-	-
2001	5689	-	-	-	-	-	-

Sursa datelor: (2, 21; 22; 23; 24)

Infrastructura comunitară și instituțională:

Primărie cu viceprimar (staroste)
 Oficiu poștal
 Spital de sector, ambulatoriu, medicină de familie
 Farmacii
 Liceul „Vasile Marina” și Școala Gimnazială cu gradele I-III, cu predarea în limba română
 Biblioteca comunală
 Biserica ortodoxă. În zona „Susani” se află două biserici, dintre care una este clasată ca monument istoric.

Biserica greco-catolică română. În zona „Josani” sunt 2 biserici, dintre care una este clasată ca monument istoric..
 Sala de rugăciune a Martorilor lui Iehova. Sunt 2 săli.
 Cimitire comune (5) pentru toate confesiunile religioase
 Cimitir evreiesc
 Magazine, bar
 Unități de cazare, restaurante

Tabelul 15. Nume de familie din localitatea Apșa de Mijloc

Nr.	Nume de familie	Origine, atestare, vechime
1.	Alb	Apșa de Jos, anul 1406, origine nobilă
2.	Codre	Berbești, anul 1411, origine nobilă
3.	Cozub	alias Creț, Apșa de Mijloc, anul 1406, origine nobilă
4.	Cohuț	
5.	Ciaica	
6.	Dan	Apșa de Mijloc, anul 1406, origine nobilă
7.	Dorunda	
8.	Forcoș	
9.	Filip	Apșa de Jos, anul 1502, origine nobilă
10.	Funduriak	
11.	Gavrici	
12.	Guzo	
13.	Grigor	Iapa, anul 1624, origine nobilă
14.	Huzău	Apșa de Mijloc, 1406, origine nobilă
15.	Huzo	
16.	Marina	Apșa de Mijloc, de Jos, anul 1584, origine nobilă
17.	Moiș	Biserica Albă, anul 1435, origine nobilă
18.	Migali	
19.	Oros	Drăgoiești, azi Dragovo, Ucraina, anul 1634, origine nobilă
20.	Popșe	Apșa de Mijloc, anul 1431, origine nobilă
21.	Pop	Apșa de Mijloc, anul 1456, origine nobilă Pop-Papp de Giulești”, anul 1425, origine nobilă
22.	Popilean, Popilan	Apșa de Mijloc, anul 1678, origine nobilă
23.	Rudak	
24.	Stan	Săpânța, anul 1401 sau Uglea, anul 1440, origine nobilă
25.	Sovac	
26.	Șofron	
27.	Șiman	Apșa de Mijloc, anul 1406, origine nobilă
28.	Turda	Săpânța, anul 1608, origine nobilă
29.	Uglea, Uglei	Uglea, anul 1439, origine nobilă
30.	Vlad	Apșa de Jos, anul 1407, origine nobilă
31.	Vlasin	Apșa de Jos, anul 1450, origine nobilă
32.	Voloș, Volos	
33.	Zmerega	

Sursa
datelor: (11)

Obiective turistice:

Biserica ortodoxă de lemn „Sfântul Nicolae” din „Susani”, monument istoric, construită în stil maramureșean, în perioada 1705-1706

Biserică greco-catolică de lemn „Sfântul Nicolae” din „Josani”, monument istoric. construită în stil maramureșean în anul 1643

Bibliografie:

1. Ardelean, Livia, (2025) *Contribuții la studiul nobililor maramureșeni, Istoria ca datorie. Omagiu academicianului Ioan-Aurel Pop la împlinirea vârstei de 60 ani*, p. 471-480.
2. Ardelean, Livia (2020), *Descrierea topografică a Comitatului Maramureș 1767-1769*, Memoria Etnologica, nr. 76-77, p. 46-73, Editura Etnologica, Baia Mare.
3. Baboș, Al., Linderson, H., (anul) *Datarea bisericilor de lemn din Apșa de Mijloc, istorii recuperate*
4. Bîrlea, I., (1909), *Însemnări din Bisericile Maramureșului*, București.
5. Botoș, I., Botoș, Ileana, (2023), *Românii din dreapta Tisei, documente*, vol. I, Apșa de Jos.
6. Botoș, I., (2006) *Apșa de Mijloc – străveche localitate românească la 600 de ani de atestare documentară*, Acta Musei Maramorosiensis, Muzeul Maramureșan Sighetu Marmației, vol. 5, p. 217-226, Sighetu Marmației.
7. Bud, T., (1911), *Date istorice despre protopopiatele, parochiile și mănăstirile Române din Maramureș din timpurile vechi până în anul 1911*, Gherla.
8. Ciubotă, V., Ardelean, Livia, Botoș, I., (2015) *Apșa de Jos. Ghid Cultural-Istoric*, Editura Muzeului Sătmărean
9. Ciubotă, V., Rus, V., Horvat, Irina, Liuba, Misiuk, M., Veskvarko, S., Turuczko, S., (2015) *Episcopia Greco-Catolică de Mukacevo, Documente III*, Editura Muzeului Sătmărean
10. Filipașcu, Al., (2015) *Enciclopedia familiilor nobile maramureșene de origine română*, ediția II, Editura Eikon, București.
11. Filipașcu, Al., (1997), *Istoria Maramureșului*, Editura Gutinul Baia Mare.
12. Ivanciuc, T., (2022), *Din istoria nobilimii maramureșene. Aristocrația. Lista numelor de familie*. Revista arhivei maramureșene, nr. 15.
13. Temian, Laura, Lazăr, T., Valentin B., Zamfir D., Laviniu A., (2016), *File de Condică, Ținuturile Chioar, Codru. Lăpuș, Maramureș*, Biblioteca Județeană „Petre Dulfu”, vol. I, Baia Mare.
14. Zsolt, S., (2012) *Máramaros megye helységneveinek etimológiai szótára*, Bessenyei könyvkiadó, Nyíregyháza
15. Harta Iosefină a Maramureșului, 1782-1785
16. Harta Marmaros varmegye, 1870
17. Harta Hungary, Second military survey oh the Hasburg Empire 1819-1869.
18. Harta Habsbreg Empire, Thied Military Survey 1869-1887.
19. Harta Ungarn, 1889
20. <https://dexonline.ro/>
21. <https://socialdata.org.ua/projects/mova-2001/>
22. https://library.hungaricana.hu/hu/view/NEDA_1941_demogr_adatok_kozsegek_ohkivul/?pg=293&layout=s&query=maramaros
23. https://library.hungaricana.hu/hu/view/NEDA_vallasi_Karpatalja_1880-1941/?pg=110&layout=s
24. https://library.hungaricana.hu/hu/view/NEDA_1784_elso_magyar/?pg=155&layout=s

Arșă de Mijloc
(Середне Водяне,
Seredne Vodyane)
Primăria
Biblioteca
Clădirea a fost construită
în perioada 1982-1983

Arșă de Mijloc
(Середне Водяне,
Seredne Vodyane)
Școala a fost construită în
perioada 1961-1963.
Liceul „*Vasile Marina*”, a
fost înființat în data de 23
iunie 2022

Arşa de Mijloc
(Середнє Водяне,
Seredne Vodyane)

Arşa de Mijloc
(Середнє Водяне,
Seredne Vodyane)

Арша de Mijloc
(Середнє Водяне,
Seredne Vodyane)

Арша de Mijloc
(Середнє Водяне,
Seredne Vodyane)

Arșa de Mijloc (Середне Водяне, Seredne Vodyane)
Biserica de lemn „Sfântul Nicolae”
Biserică Ortodoxă
Anul edificării: 1705-1706
Monument istoric
Biserică construită în stil maramureșean

Arșia de Mijloc
(Середне Водяне,
Seredne Vodyane)
Biserica de lemn „Sfântul
Nicolae”
Biserică Ortodoxă
Anul edificării: 1705-1706
Monument istoric
Biserică construită în stil
maramureșean

Arșa de Mijloc (Середне Водяне, Sereďne Vodyane)
Biserica de lemn „Sfântul Nicolae”
Biserică Ortodoxă
Anul edificării: 1705-1706
Monument istoric
Biserică construită în stil maramureșean
Naos

Arșă de Mijloc
(Середне Водяне,
Seredne Vodyane)
Biserica de lemn „Sfântul
Nicolae”
Biserică Ortodoxă
Anul edificării: 1705-1706
Monument istoric
Biserică construită în stil
maramureșean

Naos
Balconul pentru cor

Altar

Arpa de Mijloc
 (Середне Водяне,
 Seredne Vodyane)
 Biserica de lemn „Sfântul
 Nicolae”
 Biserică Ortodoxă
 Anul edificării: 1705-1706
 Monument istoric
 Biserică construită în stil
 maramureșean

Pronaos

Pronaos
 Anul picturii:
 1840
 Pictor: Cornel
 Romanowsky

Arșa de Mijloc
 (Середне Водяне,
 Seredne Vodyane)
 Biserica de lemn „Sfântul
 Nicolae”
 Biserică Ortodoxă
 Anul edificării: 1705-1706
 Monument istoric
 Clopotniță construită în
 stil maramureșean

Arșa de Mijloc
 (Середне Водяне,
 Seredne Vodyane)
 Biserica de lemn
 „Sfântul Nicolae”
 Biserică Ortodoxă
 Cimitir

Arșa de Mijloc
(Середне Водяне,
Seredne Vodyane)
Biserica de lemn „Sfântul
Nicolae”
Biserică Ortodoxă

Procesiune

Arșa de Mijloc (Середне Водяне, Seredne Vodyane)
Biserică Ortodoxă „*Adormirea Maicii Domnului*”.
Anul edificării: 1930-1936

Arșă de Mijloc
(Середне Водяне,
Seredne Vodyane)
Biserică Ortodoxă
„Adormirea Maicii
Domnului”.

Perioada picturii:
1994–1995
Pictori: Ioan și
Mariana Botiș, Vișeu
de Sus, România.

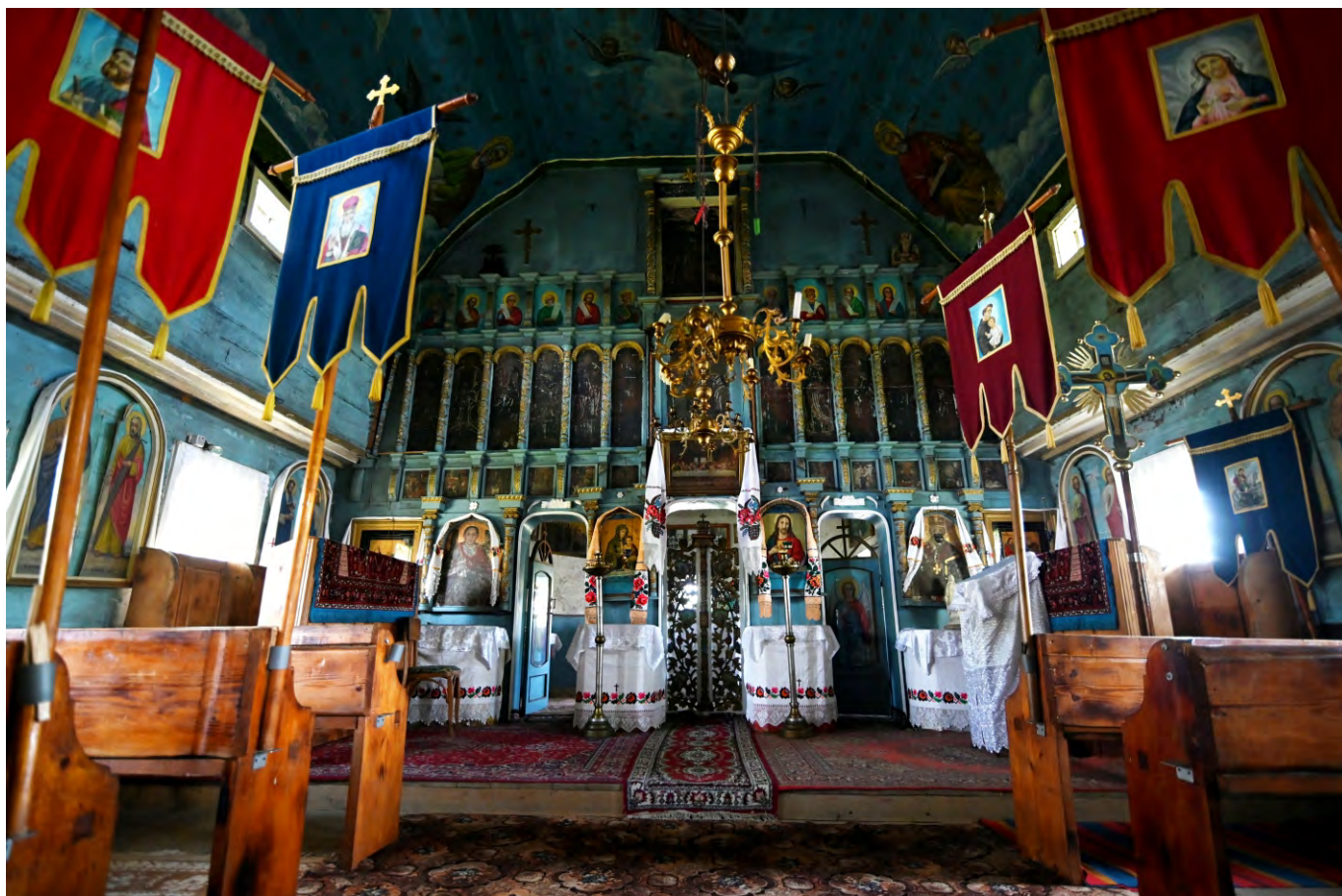

Arșa de Mijloc (Середне Водяне, Seredne Vodyane)
Biserica de lemn „Sfântul Nicolae”
Biserică Greco-Catolică Română
Anul edificării: 1643
Monument istoric
Biserică construită în stil maramureșean

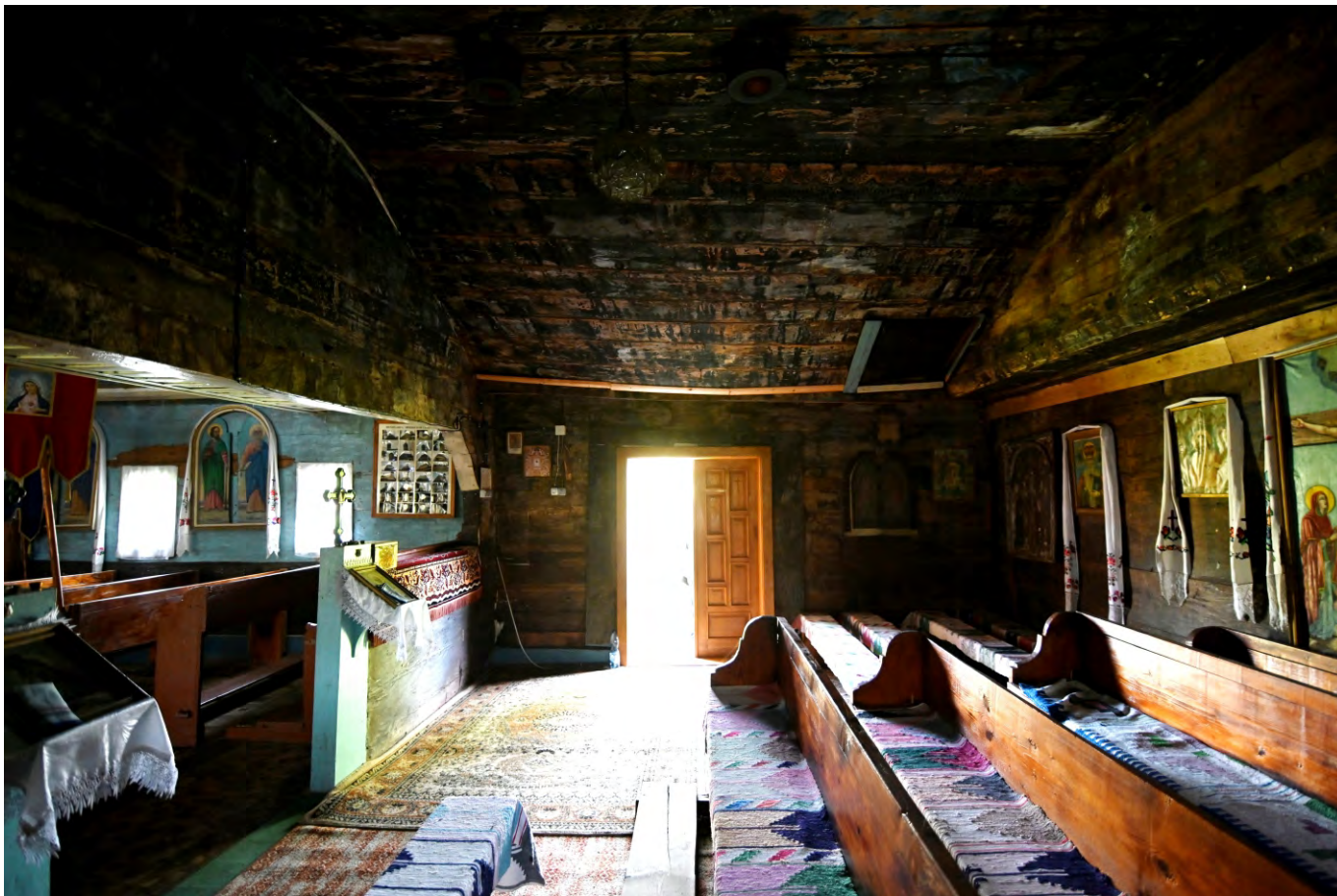
Arșa de Mijloc
(Середне Водяне,
Seredne Vodyane)
Biserica de lemn „Sfântul
Nicolae”
Biserică Greco-Catolică
Română
Anul edificării: 1643
Monument istoric
Biserică construită în stil
maramureșean

Arșa de Mijloc
(Середне Водяне, Seredne Vodyane)
Biserica de lemn „*Sfântul Nicolae*”
Biserică Greco-Catolică Română
Anul edificării: 1643
Monument istoric

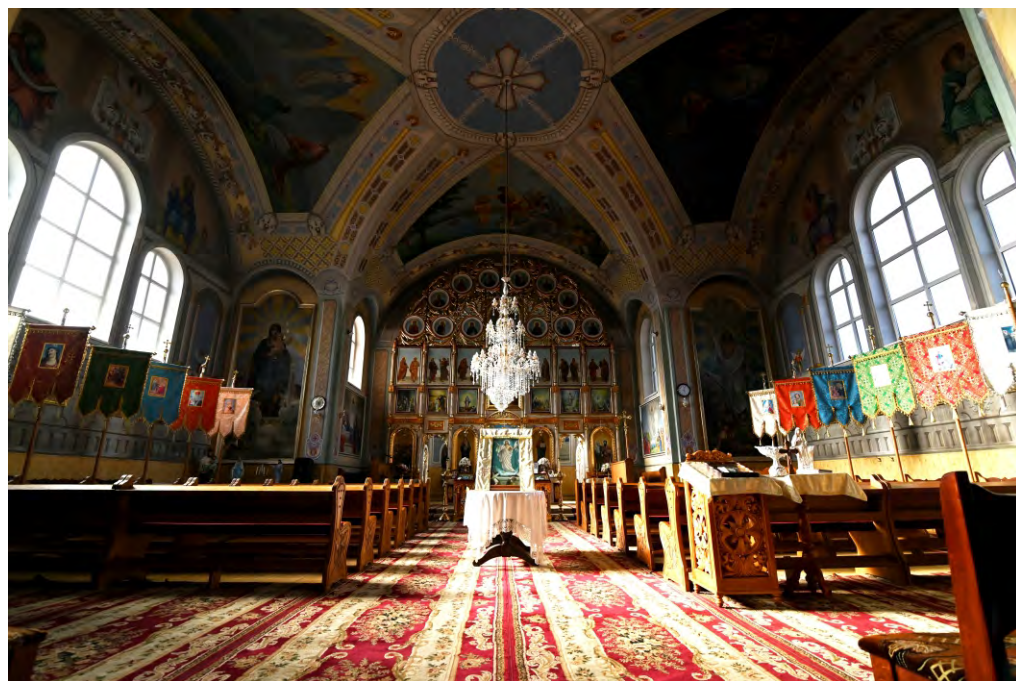
Naos

Arșă de Mijloc
(Середне Водяне, Seredne Vodyane)
Biserica de lemn „Sfântul Nicolae”
Biserică Greco-Catolică Română
Anul edificării: 1643
Monument istoric
Pronaos
Anul picturii: 1822

Arșa de Mijloc (Середне Водяне, Seredne Vodyane)
Biserică Greco-Catolică Română „Sfinții Apostoli Petru și Pavel”,
Anul edificării: 1938

Arșă de Mijloc
(Середне Водяне,
Seredne Vodyane)
Biserică Greco-Catolică
Română „Sfinții Apostoli
Petru și Pavel”,

Interior

Altar

Arșă de Mijloc (Середне Водяне, Seredne Vodyane)
Sala de rugăciune a Martorilor lui Iehova, strada Decebal
Anul construirii 1993-1994

Arşa de Mijloc (Середне Водяне, Seredne Vodyane)
Port popular

Satul Dobric (Добрик, Dobrik)

Localizare geografică

Satul Dobric (Добрик, Dobrik) este situat pe Valea Dobric (Dobryk), în continuarea localității Apșa de Mijloc.

Accesul în sat se face pe drumul Apșa de Mijloc - Dobric.

Originea numelui localității

Numele satului Dobric își are originea în hidronimul Văii Dobric, care străbate localitatea. Etimologic, toponimul „Dobric” provine din rădăcina slavă „dobr-”, care înseamnă „bun”,. Denumirea face referire atât la calitatea locului – considerat un loc bun și frumos –, cât și la apa curgătoare a Văii Dobric, apreciată pentru puritatea și calitatea sa.

Tipologia spațială a localității

Satul Dobric este o așezare cu structură răsfirată, gospodăriile fiind așezate de-a lungul Văii Dobric și pe văile secundare.

Istoricul numelui localității

Numele satului Dobric își are originea în hidronimul *Dobric*, care este menționat pentru prima dată într-un document datat la 23 iunie 1390, sub denumirea „*rivulos Dobryk*”. (2)

Date despre istoricul localității

Satul Dobric s-a format la începutul secolului al XIX-lea, ca urmare a extinderii localității Apșa de Mijloc prin fenomenul de roire demografică. Inițial a funcționat ca un cătun, pentru ca ulterior să dobândească statutul de sat.

În anul 1968-1971 a fost construită școala gimnazială din satul Dobric. În anul 2022 a primit denumirea de Gimnaziul „*Decebal*”. În anul 2025, gimnaziul este desființat și școala aparține de Liceul „*Vasile Marina*” din Apșa de Mijloc.

În perioada 1973-1975 în satul Dobric este construită clădirea în care se află un punct sanitar (ambulatoriu) și un club pentru tineret.

În perioada 1983-1987 a fost construită o fermă modernă de animale (vite) în Dobric, care aparținea de brigada nr. 2 a colhozului

În perioada 1993-1995 în zona Ursei, a fost construită sala Regatului Martorilor lui Iehova, pe locul cântarului colhozului. În anul 2023 a fost demolată și reconstruită în perioada 2023-2024. Sala are o capacitate de 120 de locuri.

În perioada 1995-2000 în zona Văcăreț, a fost construită a doua sală Regatului Martorilor lui Iehova. Din anul 2020 sala nu mai funcționează. Sala are o capacitate de 120 de locuri.

Populația localității Dobric

Conform recensământului din anul 2001, populația satului Dobric este preponderent de etnie română. Din totalul de 1.106 locuitori, 1.087 persoane (98,28%) s-au declarat români, 7 persoane (0,63%) ucraineni, 1 persoană (0,09%) rus, iar pentru 11 persoane (1,00%) informațiile privind apartenența etnică nu sunt disponibile. (3)

Tabelul 16. Populația localității Dobric după etnie (1989 – 2001)

Anul	Total	Români	Ucraineni	Ruși	Informație nedisponibilă
1989	912	-	-	-	-
2001	1106	1087	7	1	11

Sursa datelor: (3)

Datele privind confesiunile religioase din satul Dobric nu sunt disponibile. Totuși, conform informațiilor provenite din surse locale, majoritatea locuitorilor aparțin comunităților Martorilor lui Iehova și ortodocșilor de rit vechi.

Nume de familie din satul Dobric

În satul Dobric, onomastica personală reflectă tradițiile locale și continuitatea culturală. Printre prenumele masculine cele mai frecvente se numără: Dumitru, Gheorghe, George, Lorint, Ilieș, Nuțu, Mihai, Mihail, Ion, Vasile, Văsâi etc., iar în rândul prenumelor feminine se regăsesc: Anuța, Acsenia, Anica, Nița, Ileană, Mărcuța, Maria, Măriuca, Teodora etc

Tabelul 17. Nume de familii din satul Dobric

Nr.	Nume de familie	Origine, atestare, vechime
1.	Ardelean	
2.	Borca	Apșa de Jos, anul 1539, origine nobilă
3.	Bucrîci	
4.	Bâce	Origine necunoscută, anul 1740
5.	Dan	Apșa de Mijloc, anul 1406, origine nobilă
6.	Dîrda, Derda	
7.	Fede	Apșa de Jos, anul 1420, origine nobilă
8.	Filip	Apșa de Jos, anul 1502, origine nobilă
9.	Guzo	
10.	Guban	
11.	Huzo	
12.	Marina	Apșa de Mijloc, de Jos, anul 1584, origine nobilă
13.	Motre	provine din Motra de Uglea, Ucraina, anul 1439, origine nobilă
14.	Migali	
15.	Orban	
16.	Popovic	Vonigova, anul 1595, origine nobilă
17.	Popilian, Popilean	Apșa de Mijloc, anul 1678, origine nobilă
18.	Pop	Apșa de Mijloc, 1456, origine nobilă Pop-Papp de Giulești”, anul 1425, origine nobilă
19.	Spidei	
20.	Stan	Săpânța, anul 1401 sau Uglea, 1440, origine nobilă
21.	Șiman	Apșa de Mijloc, anul 1406, origine nobilă
22.	Vlad	Apșa de Jos, anul 1407, origine nobilă
23.	Zmicala	

Sursa datelor: (1)

Utilități în satul Dobric

Ambulatoriu, medicină de familie
 Club pentru tineret.
 Școala Gimnazială „Decebal” cu Gradul
 I-II, cu predarea în limba română
 Sala de rugăciune a Martorilor lui Iehova
 Cimitir
 Magazine, bar

Bibliografie:

1. Filipașcu, Al., (2015) *Enciclopedia familiilor nobile maramureșene de origine română*, ediția II, Editura Eikon, București.
2. Mihalyi de Apșa, I., (1900), *Diplome maramureșene din secolul XIV și XV*, vol. I, Maramureș-Sziget, Tipografia Mayer și Berger, p. 100, Sighetu Marmăției
3. <https://socialdata.org.ua/projects/mova-2001/>

Satul Dobric (Добрик, Dobrik)

Satul Dobric (Добрік)

Satul Dobric (Добрік)

Satul Dobric (Добрік)
Sala de rugăciune a
Martorilor lui Iehova

Satul Dobric (Добрік)

Satul Dobric (Добрик)
Ambulatoriu, medicină de familie.
Club pentru tineret

Satul Dobric (Добрик)
Școala Gimnazială „Decebal”

Biserica Albă (Біла Церква, Bila Tserkva)

Localizare geografică

Localitatea Biserica Albă (în ucraineană Біла Церква, Bila Tserkva) este așezată pe partea dreaptă a râului Tisa, pe prima terasă a acestuia. Din punct de vedere administrativ, comuna Biserica Albă dispune de primărie cu viceprimar și aparține Comunității Teritoriale Solotvino, Raionul Teceu, Regiunea Transcarpatia (Zacarpattia), Ucraina.

Localitatea se învecinează la nord cu satul Arșă de Mijloc (Seredne Vodyane, Середнє Водяне), la nord-est cu Vosicoiul Mare (Великий Бичків, Velikîi Bîcikiv), la est și sud-est cu Tisa și Vosicoiul Mare, România, la sud cu Sighetu Marmației iar la vest cu Slatina (Solotvino, СОЛОТВИНО).

Accesul rutier principal în localitate se realizează pe drumul HO9, care leagă Solotvino de Biserica Albă, iar din România, intrarea se face prin punctul de trecere a frontierei Sighetu Marmației–Solotvino.

Originea numelui localității

Numele localității Biserica Albă își are originea de la vechea biserică parohială de piatră, ridicată în anul 1351, care era văruiată în alb și amplasată pe terasa râului Tisa, fiind vizibilă de la distanță.

Etimologic, toponimul derivă din combinarea substantivului feminin „*biserică*” și adjectivul „*alb*” (22).

Tipologia spațială a localității

Biserica Albă reprezintă o așezare rurală cu vatră de tip adunat, având o textură liniară a tramei stradale, orientată și dezvoltată paralel cu albia râului Tisa.

Istoricul numelui localității

De-a lungul timpului, localitatea apare în documente și pe hărți sub diferite denumiri: 1363 - *Feyreg haz*, *Feyereghaz* (14); 1373 – *Feyereghaz* (15); 1773 - *Fejéregyháza*, *Bezerida albo*, *Biloj czrok* (15); 1782-1785 - *Weiskirchen* (17); 1808 - *Fejéregyháza*, *Weißkirchen*, *Bila czerkva*, *Beszerika alba* (15); 1819-1869 – *Fehéregyháza* (19); 1828 - *Fehér Egyháza*, *Beserika Alba* (15);

1838 - *Fejéregyháza* (15); 1851 - *Fehéregyháza* (15); 1869-1887 – *Fejeregyháza* (21); 1877 - *Fejéregyháza*, *Beserica-Alba* (15); 1870, 1889 – *Fejéregyháza* (18, 22); 1913 - *Tiszafejéregyháza* (15); 1925 - *Bila Cirkev* (15); 1930 - *Cirkev Bilá* (15); 1941 - *Tiszafejéregyház* (15); 1983 - Біла Церква, Беляя Церковь; 2021 - Біла Церква, Biserica Albă.

Localitatea este cunoscută sub denumirea de Biserica Albă în limba română, Біла Церква (Bila Tserkva) în limba ucraineană și Fejéregyháza în limba maghiară.

Date despre istoricul localității

Cetatea dacică de la Biserica Albă datează din perioada secolelor IV–III î.Hr. și este situată pe „*Dealul Mânăstirii*”, pe o culme cu altitudinea de 525 m, în proximitatea râului Tisa. Fortificația ocupă o suprafață de aproximativ 1,8 hectare și prezintă întărituri pe laturile de nord și nord-est, unde se remarcă un șanț și un val de apărare. Celelalte laturi nu au fost fortificate datorită pantelor abrupte și diferenței de nivel de circa 50 m. Valul de apărare avea o lățime de 8 m, o înălțime actuală de 1,5–2 m și era placat cu pietre pe partea exterioară, în timp ce șanțul avea o lățime de 14–15 m și o adâncime de aproximativ 1,5 m. În colțul nord-vestic, cetatea era dotată cu un turn sau o platformă de luptă. Fortificația a fost utilizată și în perioada Hallstatt C–D a epocii fierului și a fost abandonată în secolul III î. Hr. (13, p. 18–19).

În anul 1336 este menționată localitatea pentru prima dată în documente, prin „*nobilul local Ioan de Biserica Albă*” (14, 9, p. 4).

În anul 1351, a fost ridicată biserică parohială din piatră, având ca ctitor pe nobila „*Milița*”, soția voievodului Drag din Maramureș. În anul 1809 a fost descoperită o inscripție pe o coloană, redactată în limba slavonă, care menționa „*Soția lui Drag, luna februarie 12, în timpul domniei voievodului Ștefan, biserică a fost sfințită în anul ...56*”. În urma inundațiilor din

1738, biserica a suferit avarii semnificative, ceea ce a determinat părăsirea edificiului. Zidurile sale au rămas vizibile până la începutul secolului al XIX-lea (**4, p. 142, 283**).

Tot în secolul al XIV-lea, probabil tot în 1351, a fost construită și biserica din piatră a mănăstirii din Biserica Albă, având ca ctitori pe voievodul „*Drag și nobila sa soție Milița*”. Drag și Balc erau fiii ai voievodului Sas și nepoți ai lui Dragoș din Bedeu. Mănăstirea cu hramul „*Înălțarea Domnului*”, a fost abandonată în 1779 și a rezistat până la sfârșitul secolului al XVIII-lea (**4, p. 142, 283; 3, p. 243**).

La 11 august 1373, Balc, Drag și Ioan, fiii voievodului Sas, au fost introduși în domeniul moșiilor Bocicoi, Biserica Albă, Taras și Bustina, ca recompensă pentru „*serviciile și fidelitatea adusă curții regale*” (**16, p. 41**).

Între anii 1431 și 1507 sunt consemnați mai mulți preoți ortodocși nobili din Biserica Albă: Andreas (Andrei) Pop în 1431, „*Nobilis Michael dictus Pop, filius Andree*” în 1456 și Ioannes (Ioan) Pop în 1507 (**8**).

În zilele de 14 și 15 decembrie 1467 are loc lupta de la Baia. În acea noapte, oastea Moldovei condusă de Voievodul Ștefan cel Mare înfrânge oastea ungară a Regele Matei Corvin, care este salvat de la moarte de o ceată de luptători români maramureșeni și anume „*Ambroziu din Dolha, Coroy din Oncești, Mihail din Petrova, Mihail Nan din Slatina, Petru Luca din Vad, Ioan Miclea din Șugataș, Georgiu Avram din Oncești, Ștețiu din Biserica Albă, Simion, fiul lui Pop din Uglea etc.*” (**16, p. 78**).

În anul 1487, regele Matia Corvin a emis o scrisoare de cercetare prin care „*Bartolomeu Gherheș de Virișmort este chemat la judecată pentru că a ocupat o sesie iobăgească a lui Lazăr de Biserica Albă și Margaretei, văduva lui Pinte Pop de Biserica Albă*” (**9, p. 5**).

Tot în 1487, la 20 noiembrie, Conventul de la Lelesz „*citează pe Georgiu, Ladislau, Petru și Nicolae, Ioan, pe Petru de Dolha, pe Bartholomeu din Veresmart, Petru Nan din Slatina, Andrea din Vișeu, Bârsan și Șandrin din Bedeu să-și arate documentele privitoare la moșiile lor din Bedeu, Belavar, Apșa de Sus, Crăciunești, Biserica Albă, Botiza, Șieu, Ruscova, Rona și cele două Vișăuă pretinse de Bartholomeu Drágffy*” (**16, p. 86**).

În anul 1507 este consemnat faptul că „*nobilul Ioan Pop de Biserica Albă era om al regelui*” și participa la Conventul din Lelesz, la procesul fetelor lui Luca de Vișeu de Sus (de Mijloc) și Borșa (**9, p. 5**).

În anul 1508, nobilii „*Gheorghe și Ioan Dragffy de Beltiug*” au fost puși în posesie în mai multe moșii din Maramureș, printre care și în Biserica Albă (**9, p. 5**).

În anul 1542 sunt consemnați câțiva nobili din Biserica Albă: „*Petru de Biserica Albă, Ioan Batin, Simion Bota și Ioan Pop*” (**9, p. 5**).

În anul 1543 sunt consemnați nobili din Biserica Albă care dețineau „*o sesie, Ihnat Moiş, Ștefan Herea, Matei Baboș, Danci Ilie și Pleș*” (**9, p. 6**).

În anul 1548 „*Eufrosina, văduva lui Sigismund Pogány*” a primit din nou din partea regelui Ferdinand al Ungariei o scrisoare de punere în posesie, pentru mai multe moșii din Maramureș, printre care și în Biserica Albă (**9, p. 6**).

În anul 1554 este atestată o epidemie de ciumă la Biserica Albă, când sunt menționate două „*porți goale*”, între care și cea a nobilului Ștefan Kozta, consemnată ca fiind părăsită din cauza molimei (**15, p. 6**).

La începutul secolului al XVII-lea în Biserica Albă sunt consemnați nobilii „*Danci Alexiu și Luca, Banc Andrei și Popșa Petru*”.

În anul 1600, în sat erau 16 nobili mici, săraci și fără posesie, care plăteau impozit de două ori pe an (**3, p. 121**).

În data de 15 august 16, „*Sigismund Báthori a ordonat Conventului de la Lelesz*” să facă hotărnicia orașului Sighet. Nobilii din Sarasău, Săpânța, Biserica Albă și Rona de Jos s-au împotrivit noilor limite. Din Biserica Albă au participat nobilii „*Alexiu și Luca Danci, Andrei Bank, Ieremia Stan (Zihan) de Săpânța și Petru Popșa*”. Documentul consemnează că „*Jeremia Stan era om al regelui*” (**9, p. 6-7**).

În anul 1651, la Mănăstirea din Biserica Albă, egumen era Ladislau (călugărul Vasiliu), care a „*întărit*” testamentul lui „*Ioan Marina, zis Ionaș Popșa Marița (Marina), preot din Apșa de Mijloc, a cărei familie a emigrat ulterior în comitatul Bihor*”. Preotul avea terenuri în Apșa de Mijloc în „*Câmpul de Sus și în Câmpul de Jos*” (**9, p. 15**).

Protopopiatul Sighet este vechi, de el aparțineau parohiile românești din: „*Orașul Sighet, Săpinția, Saraseu, Sat-Slatina cu filia Ocna-Slatina, Apșa de jos două beneficii, Apșa de mijloc două beneficii, Biserica-albă și Rona de jos*”. În anul 1694 este amintit „*Popa Georgie din Saraseu*” ca protopop **(8, p. 14)**.

În data de 17 aprilie 1698 la Sighet s-a întrunit un sobor de preoți și nobili din Comitatul Maramureș pentru a judeca un litigiu între Lupu Ștețiu și Axenia Codrea din Berbești. De față au fost „*vładica Iosif Stoica, protopopul Grigorie din Vișeu de Sus, popa George din Săcel, popa Ionașcu din Vișeu de Mijloc, protopopul Lupu din Giulești, popa Lupu din Berbești, protopopul Ioan din Iagova, popa Ștefan din Apșa de Jos, popa din Slatina, toți asesorii Soborului mare, jupânul Dan Lásló din Biserica Albă, jupânul Ioan Stan din Slatina*” **(16, p. 225)**.

În anul 1698 în Biserica Albă, nu locuia nici un nobil mare, erau 44 de nobili mici cu „*sesii mici*”, 6 țărani și un nobil cu posesie, Ladislau Danci, care plăteau impozit. Nobilii „*Nicolae și Petre Rișco nu erau originari din localitate*”, erau veniți din satul Peri **(3, p. 121)**.

Conscripția din secolul al XVII-lea, din Biserica Albă evidențiază nobilii mici: „*Dumitru, Grigore, Ladislau, Luca, Toma, Mihai, Volpfgang și George, Ladislau Popșa, Nicolae și Ilie Banc, George, Ladislau și Ionaș Moiş, Dumitru, Francisc Roman, Ștefan, Ionaș Bota, Volpfgang Zett jr., Andrei, Simion Ciplea, văduva lui Paul Chindriș, Ionaș Birtalam, Petru Alb, jr., Petru Alb senior, Toma și Paul Alb, Ianoș și Ladislau Hrin, Ioan Vlașin, Ladislau și Gabriel Fetikaș, Ladislau Nan, Teodor Kovaci, Nicolae Birtalan, alias Ardelean. Toți locuitorii erau români*” **(3, p. 121)**.

În anul 1689, în satul Biserica Albă erau „*25 de iobași care aveau 23 de fii, iar în 1692 aveau 23 de fii. Unii iobași au fugit din sat, în decurs de 10 ani au fugit 4 iobași. Iobași erau obligați să slujească 2 săptămâni în anul 1698 și 3 săptămâni în anul 1692 la Cămara sării din Sighet și să dea 8 berbeci, un butoi de vin pentru cârciumărit, 2 găini de sesie, 16 potârnicși sau 12 dinari și 12 scânduri pentru corabie de transport sare pentru care primeau de la comitele Cămării 2 florini*” **(3, p. 161)**.

Conscripția din secolul al XVII-lea consemnează nobilii mărunți: „*Dumitru, Grigore, Ladislau, Luca, Toma, Mihai, Volpfgang și Grigore, Ladislau Popșa, Nicolae și Ilie Banc, George, Ladislau, și Ionaș Moiş, Dumitru, Francisc Roman, Ștefan, Ionaș Bota, Volpfgang Zett jr., Andrei, Simion Ciplea, văduva lui Paul Chindriș, Ionaș Birtalan, Petru Alb jr., Petru Alb senior, Toma și Paul Alb, Ionaș și Ladislau Hrin, Ioan Vlașin, Laislau și Gabriel Fetikaș, Ladislau Nan, Teodor Kovaci, Nicolae Birtalan, alias Ardelean*” **(9, p. 7)**.

În perioada 1703-1711, în timpul răscăleii lui Rákóczi, au fost mărite dărilor, „*ductorul satului Kindriș Ioan împreună cu 6 martori nobili, Nicolae Bank, Cziple Simion, Cziple Andrei, Popșa Gheorghe, Popșa Mihai și Mariș Todor au mărturisit care erau obligațiile satului, trebuiau să dea 3 soldați călțri, 2 soldați pedestri pentru a fi trimiși în tabăra militară, 3 gube, ovăz, grâu, făină, păsări, găște, slănină și alte animale, etc.*” **(9, p. 11-12)**.

În luna august 1705, într-un proces intentat episcopului Stoica, au fost audiați preoți, diaconi și nobili din Săpânța, Sarasău, Apșa de Mijloc, Biserica Albă, Berbești, Giulești, et. **(16, p. 237)**.

În anul 1705, preot greco-catolic era „*Gregorius Pap alias Cziple*”. **(8)**

În anul 1716, Ștefan Cantacuzino, domnul Țării Românești, donează un potir de argint Mănăstirii din Biserica Albă, pe care se află inscripția cu litere chirilice „*Acest potir îl închină și îl prisosește Maria sa luminatul domnul Țării Românești I. Ștefan Cantacuzino voievod Sfintei mănăstire de la Maramureș unde se prăznuiește hramul „Înălțarea Domnului Hristos” spre pomenirea numelui și ispășirea sufletului Măriei Sale Leat 7224*” **(16, p. 243)**.

În anul 1716, la Mănăstirea din Biserica Albă, este amintit egumenul „*Antoniu în vârstă de 60 de ani*”. În 1725 egumen era tot Antoniu **(9, p. 15-16)**.

În perioada 1728-1742, la Mănăstirea Ortodoxă din Biserica Albă, este amintit călugărul Baziliu, egumenul mănăstirii **(8, p. 3, 101)**.

În anul 1738 în urma inundațiilor din Maramureș, biserica este afectată, fapt ce a dus la părăsirea ei. Zidurile acestei bisericii de piatră au fost vizibile până la începutul secolului al XIX-lea **(4, p. 142, 283)**.

În anul 1740 a fost construită o biserică de lemn cu hramul „*Înălțarea Domnului*” (4, p. 141).

În anul 1749 este făcută o descriere a mănăstirii din Biserica Albă: „*Biserica mănăstirii era din piatră cu gropniță din lemn. În inventarul mănăstirii mai figurau cinci case, din care trei erau bune, două grajduri, o șură, boi, vaci, pământ de jur împrejurul locașului de cult pentru însămânțat, mai sus pentru 18 câde, de sămânță, iar în partea de jos pentru 35 de câde de sămânțe. Mai aveau și fâneată pentru mai mult de 13 care de fân*”. „*Lângă mănăstire este înmormântat Grigore Bulko, vicar al Maramureșului în perioada 1732-22 noiembrie 1742*” (9, p. 16).

În perioada iulie–august 1751, episcopul Mihail Manuel Olszavszky, care a condus dieceza greco-catolică de Muncaci (Mukacevo) între anii 1742–1767, a efectuat o vizită canonică în Comitatul Maramureș, ocazie cu care a inspectat și parohia din Biserica Albă. Documentele consemnează existența a doi preoți: Theodorus Bratya, văduv, hirotonit de episcopul Dosoftei, și Theodorus Czyplye, investit de același episcop, precum și a unui diacon, Ionas Moys. Cu această ocazie se menționează că biserica de lemn a parohiei fusese construită recent, era prevăzută cu turn, acoperită cu șindrilă și înzestrată cu două clopote. Lăcașul de cult fusese binecuvântat de vicarul Andrea Bacsinszky și deținea un antimis oferit de episcopul Bizanție. În localitate se aflau aproximativ 200 de persoane apte pentru spovedanie, iar pe lângă biserica de lemn era atestată și existența unei biserici de piatră. De asemenea, sunt menționați 50 de „*oaspeți*” (10, p. 201). Hramul bisericii era „*Înălțarea Domnului Hristos*”.

În anul 1750 sunt amintiți preoții greco-catolici Theodor Bratya și Teodor Czyplye, iar în 1751 sunt consemnați „*Teodor Cziplie, Teodor Popșa parochus, Ionaș Mois, diaconus*”. Preotul Teodor Cziplie este menționat în documente între anii 1751–1758 (8).

În anul 1752, familiile Moiş (atestată din 1435), Zsak, Hrin și Ștefanca din Biserica Albă și-au dovedit nobilitatea (16, p. 262).

În descrierea topografică a Comitatului Maramureș, făcută de către maiorul „*Carracioli de Ghelin*”, în perioada 1767-1769, satul Biserica Albă era format în mare parte din nobili armaliști și țărani. Nobilii erau în număr de „*178 din care: 41 bărbați, 44 femei, 43 de băieți, 44 fete și locuiesc în 44 de case. Țărani sunt 71 din care: 18 bărbați, 19 femei, 15 de băieți, 18 fete, 1 slujitor care locuiau în 18 case*”. În localitate era consemnat un preot necăsătorit și un diacon. Preotului îi revenea responsabilitatea de a asigura instruirea copiilor, însă această datorie era adesea îngreunată de opoziția părinților, care preferau să-i implice de la vârste fragede în activitățile gospodărești și în pășunatul animalelor. Populația își asigura existența prin practicarea agriculturii și prin activitatea de transport al sării cu ajutorul boilor, de la minele din Coștiui către depozitele de sare. O parte dintre locuitori se ocupa cu tăierea lemnului și confecționarea plutei, ori cu transportul sării pe apă, utilizând plutele și „*corăbiile*” pe Tisa, până la „*Szólnoc, Tokáy și Zemlin*”. În sat exista o crâșmă, arendată de un evreu, unde se comercializa țuică. Limba vorbită de localnici era româna (2, p. 46-73; 11, p. 9-10).

În anul 1770 au fost conșcriși din Biserica Albă și „*nobili expensaliști: Mihalyk Petraș, văduva lui Nicolae Mihalyko, Mihalyko Petraș, Buga Vaszok, Borka (Vaszok, Grigor, Togyer, Mihaly, Togyer), Grigor Togyer, Philip Vaszok, Vlad (Ignat, Petraș, Togyer, Ioan, Vaszok, Petraș, Togyer, Ștefan, Gheorghe, Nikora), Opriș (Gheorghe, Ionaș, Petraș, Ștefan, Ionaș, Vasile, Mihai), Vida (Luka, Ioanaș), Philip (Lupul, Griga, Mihai, Ionaș, Ștefan, Ilieș), etc.*” (9, p. 8).

În anul 1777, mănăstirea din Biserica Albă, având hramul „*Înălțarea Domnului*”, este consemnată ca fiind nelocuită. (15, p. 15-16)

În perioada 1773-1808 în localitate sunt menționați nobilii „*Bank (Andrei și Dumitru), Boza (Gheorghe și Ionaș), Cziplie (Andrei, Dumitru, Mihai), Erdó (Dumitru, Gheorghe, Ionaș), Godzsa Simion, Joódy Maria, Kindriș Petru și Teodor, Kökenyesdy Mark, Man Ștefan, Maroșan Ianoș, Mois (Andrei, Lupu, Mihai, Petru), Nan Ianoș, Negre (Lupu și Mihai), Ona (Gheorghe, Ioan, Ioan), Petrovai Vasile, Popșa (Elek, Gheorghe, Ilieș, Mihai), Rednic Ștefan, Ștefan (Gheorghe, Teodor), baronul Sztoika Lajos, Tivadar Ioan și Vlad Gheorghe*” (9, p. 8).

Între anii 1780–1786, preot greco-catolic în Biserica Albă a fost Ioan Tivadar (8; 9, p. 15–16). În perioada 1792–1806, parohia a fost păstorită de preotul greco-catolic Dumitru Cziplé (8).

În anul 1788 este consemnat faptul că nobilul Ioan Tivadar deținea un iobag, preotul satului, Ioan Tivadar, avea doi iobagi, baronul Sztoika un iobag, iar Ștefan Rednic de Giulești deținea, de asemenea, un iobag (9, p. 8-9).

Tot în anul 1788 sunt amintiți „nobilii armaliști sau de 1 sesie, în număr de 16 din familiile: Popșa, Nyegre, Bank, Cziplé, Kindrits, Petrovai, Szasz, Bota, Mihai (Mihali)” (9, p. 9).

În anul 1792, satul avea 296 de credincioși greco-catolici, preot fiind Dumitru Cziplé (8).

În anul 1805 este menționat „Țiplea Mihai, nobil valah din Biserica Albă”, printre studenții Liceului Academic din Cluj (16, p. 325).

În anul 1806, satul număra 459 de credincioși greco-catolici, preot fiind Dumitru Cziplé (9, p. 14).

În 1814, populația greco-catolică era de 471 de suflete, iar preotul era Mihai Cziplé. Același preot figura și în anul 1825 (9, p. 14). În 1821, în parohie au fost introduse „matricole bisericești” (9, p. 14).

În anul 1833, comunitatea greco-catolică număra 453 de persoane, însă parohia era lipsită de preot, situație similară și în 1839, când erau consemnați 570 de credincioși (9, p. 14).

În perioada 1842–1866, numărul greco-catolicilor era de 603, dintre care 450 erau nobili, iar preotul parohiei era Ioan Batin (9, p. 14).

În perioada ? - 1866, parohia a fost păstorită de preotul greco-catolic Michail Kőkènyesdy, „alias Pop de Kőkènyes”, care a fost ulterior vicar al Maramureșului între 1879 și 1887, vicepreședinte al Asociațiunii pentru Cultura Poporului Român din Maramureș și profesor de limba română și religie la Gimnaziul Catholic din Sighet (9, p. 14).

În anul 1867, în Șematismul nou înființatei „dieceze greco-catolice a Gherlei, este consemnat că parohia a fost înființată în anul 1787, în sat era o biserică de lemn cu hramul Înălțării lui Isus Cristos, casă parohială din lemn. Matricolele au început a fi scrise la 1789. Școala era din piatră, la ea erau înscriși 55 școlari. Administratorul bisericii era Vasile Ioody de Ieud iar George Juhász era cantor al bisericii și învățător” (9, p. 14).

În perioada 1867–1881, preot greco-catolic a fost Baziliu (Vasile) Ioody, sub care s-a zidit școala din piatră (8, p. 27).

Potrivit Șematismului din anul 1894, „casa parohială este construită din piatră, școala era construită din piatră. Au fost conscriși 125 școlari, alți 45 fiind în școlile de repetiție. Administratorul parohiei era Vasile Pop, cantor și învățător interimar era Nicolae Doroșiu, preot. În localitate trăiau 1121 greco-catolici, 30 romano-catolici și 286 evrei” (9, p. 14).

În anul 1898, parohia era condusă de preotul Vasile Pop, iar funcția de cantor-învățător era îndeplinită de Dumitru Pop (9, p. 14–15).

În anul 1898 a fost edificată biserica de piatră cu hramul „Înălțarea Domnului”. Preotul aflat în slujire la momentul începerii construcției a fost Baziliu Pop, care a păstorit comunitatea între anii 1881–1898 (8, p. 26). În timpul lucrărilor de edificare, biserica de lemn existentă anterior a fost demolată, o parte dintre materialele rezultate fiind reutilizate la ridicarea noii biserici de piatră. Astfel, icoanele vechi provenite din biserica de lemn au fost integrate în turnul clopotniței.

În perioada 1889–1897, în timpul păstoririi preotului Augustin Daradanth (1889–1893), a fost realizat iconostasul și s-a realizat pictarea interioară a bisericii cu hramul „Înălțarea Domnului”.

În anul 1906, Șematismul consemnează „208 elevi în școala normală, 94 în școala de repetiție, administrator parohial era Augustin Daradant, cantor și învățător calificat era Dumitru Pop, numărul locuitorilor den sat se ridica la 1164 greco-catolici, 21 romano-catolici, 3 calvini și 288 evrei” (9, p. 15).

În perioada 1906–1914, paroh al comunității era Augustin Darabanth, iar cantor-învățător, Dumitru Popp. În anul 1914, în localitate erau „126 elevi în școala normală, 68 în școala de repetiție, 46 în școala repetițională” (9, p. 15).

În anul 1911, numărul credincioșilor greco-catolici din Biserica Albă era de 1.250 (7, p. 204).

În 1912, la Biserica Albă funcționa un liceu cu 316 elevi și 17 profesori (16, p. 534).

Potrivit extraselelor din 1914 privind locuitorii și situația învățământului confesional greco-catolic pentru parohiile diecezei de Gherla, în localitatea Biserica Albă se menționează: „*Comună mică cu parohie veche. Biserică de zid cu hramul Înălțarea Domnului, edificată în 1898. Casă parohială de zid. Școala de zid. Matricole din 1821. Școlari de toate zilele 126, de repetiție 68, în Școlile de stat 47. Paroh Augustin Darabanth. Cantor-învățător: Dumitru Papp. Există sinagogă iudaică. Populația după religie: 1554 gr. ca., 19 rom. cat., 1 helvetici, 242 izraeliți*” (16, p. 564-565).

În anul 1914, în Biserica Albă exista o sinagogă, iar comunitatea evreiască număra 242 de persoane (16, p. 564-565).

În perioada 1 decembrie 1918 – 25 iulie 1921, localitatea Biserica Albă a aparținut de România Mare, ca urmare a unirii de la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia.

Între 25 iulie 1921 și 2 noiembrie 1938, Biserica Albă a făcut parte din Cehoslovacia.

Din anul 1930, parohia localității Biserica Albă a aparținut episcopiei Gherla, în cadrul protopopiatului nou înființat Apșa, creat ca urmare a dezmembrării Maramureșului și alipirea acestuia la Cehoslovacia. Parohia număra 1.317 credincioși (9, p. 16).

În anul 1938, localitatea avea 2.000 de locuitori, dintre care 1.700 erau români (9, p. 16).

În perioada 1 ianuarie – 16 martie 1939, Biserica Albă a făcut parte din nou înființata republică „*Ucraina Carpatică Independentă*”, iar protopopul Grigore Moiş a fost ales în parlamentul republicii la 12 februarie 1939 (9, p. 16).

La 16 martie 1939, Ungaria a ocupat Transcarpatia, inclusiv localitatea Biserica Albă, desființând republica „*Ucraina Carpatică Independentă*” (9, p. 16).

În perioada 16 martie 1939 – 18 octombrie 1944, Biserica Albă a făcut parte din Ungaria hortistă.

La 25 aprilie 1944, jandarmii și armata maghiară au adunat toți evreii din Biserica Albă și i-au transportat la Slatina, de unde, la 24 mai, au fost deportați la Auschwitz (9, p. 16).

La 18 octombrie 1944, armata sovietică a ocupat localitatea Biserica Albă, iar V. T. Popșa a fost ales președinte al nou-înființatului comitet popular (9, p. 17).

În perioada 18 octombrie 1944 – 24 august 1991, localitatea Biserica Albă a făcut parte din Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste (URSS).

În fața Centrului Cultural a fost ridicat Monumentul Eroilor din al Doilea Război Mondial, dedicat consătenilor care au participat alături de Armata Roșie la eliberarea localității de sub ocupația fascistă. Monumentul poartă inscripțiile în limba română: „*VEȘNICĂ POMENIRE A CONSĂTENILOR, CARE AU CĂZUT JERTFE A FASCISMULUI ÎN TIMPUL CELUI DE-AL II-LEA RĂZBOI MONDIAL*” și în limba ucraineană: „*ВІЧНА СЛАВА ОДНОСЕЛЬЧАНАМ – ЖЕРТВАМ ФАШИЗМУ ЯКІ ЗАГИНУЛИ В РОКИ ІІ-ОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ*”. Pe o placă de andezit sunt menționați eroii locali: *FONTA G.D., MARINCIAN I. M., TOVAT P. I., ȘIMANT G., POPȘA N. I., MOIȘ V. I., MOIȘI. N., MIGALIF. F., SUZO M. M.*

Începând cu 24 august 1991, localitatea Biserica Albă aparține de Ucraina, care și-a declarat independența prin separarea de URSS.

În data de 3 martie 2002, în localitatea Biserica Albă a fost deschisă prima bibliotecă românească din Transcarpatia, Ucraina.

Tot în anul 2002 a fost inaugurat *Centrul Multicultural* din Biserica Albă, avându-l ca primar pe Gheorghe Berinde. În memoria lui Ion Alb, pe *Centrul Multicultural* a fost amplasată o placă comemorativă din andezit, cu următoarele inscripții: în limba română – „*ION ALB FONDATOR ȘI CONDUCĂTOR AL ANSAMBLULUI FOLCLORIC MUGURELUL DIN SATUL BISERICA ALBĂ*” și în limba ucraineană – „*АЛБ ІВАН ВАСИЛЬОВИЧ 20.10.1937–23.01.2018 ЗАСНОВНИК НАРОДНОГО ФОЛКЛОРНОГО АНСАМБЛЮ МУГУРЕЛ с. БІЛА ЦЕРКВА*”.

De asemenea, în memoria lui Grigore Moiş, pe acelaşi Centru Multicultural a fost amplasată o placă comemorativă din andezit, cu inscripțiile: în română – „GRIGORE MOIŞ: MEMBRU AL SOI-ULUI 'UCRAINA CARPATICĂ', PREOT LA BISERICA ALBĂ ÎNTRE ANII 1930–1940” și în ucraineană – „ГРИГОРІЙ МОЙШ В 30–40-Х СВЯЩЕНИК В С. БІЛА ЦЕРКВА ЧЛЕН СОЙМА КАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ”.

La 9 martie 2008, în cadrul celei de-a X-a ediții a „Festivalului Culturii Române”, a fost dezvelit bustul poetului național Mihai Eminescu, amplasat lângă școala din Biserica Albă. Pe bust este inscripția: „EMINESCU ÎN LIMBA NOASTRĂ SFÂNTĂ DULCE CA O STEA PE CER STRĂLUCEȘTE”, iar pe soclu, pe o placă, se află inscripția: „POETUL NAȚIONAL AL ROMÂNILOR MIHAI EMINESCU (1850–1889)”. Primar al localității era Gheorghe Berinde.

În anul 1998, preotul Sebastian Lucan a inițiat demersurile pentru construcția unei mănăstiri în Biserica Albă. În 2003, în zona „Râțul Popii”, preotul Ghenadie Holubca a început construcția mănăstirii ortodoxe pentru comunității de români din Transcarpatia, cu hramul „Iosif Mărturisitorul”. Lucrările continuă și în anul 2025, sub coordonarea protopopului călugăr Venedict Hromâi, pentru construirea celei de-a doua mănăstiri, cu hramul „Tuturor Sfinților Subcarpatici”.

La 14 august 2012, Consiliul Sătesc Biserica Albă, conform legislației din Ucraina, a hotărât ca limba română să fie recunoscută ca limbă regională pe teritoriul satului Biserica Albă. Primar interimar era G. M. Huzo (6, p. 376).

În anul 2015, pe „Dealul Mănăstirii” a fost construită o capelă, menită să marcheze locul vechii mănăstiri de la Biserica Albă. Pe capelă se află o placă de andezit cu inscripție în limba română: „Trecând pe lângă acest loc. Opriți-vă! Să vă rugați, Ca pe Dumnezeu să nu-l uitați, Spunând o rugăciune pentru marele Său nume. Închinându-vă și mulțumind. Si așteptându-L din venind. Această capelă a fost înălțată în cinstea fostei Mănăstirii a Ordinului Bazilian, avându-l patron pe Sf. Francisc de Assisi”. Pe capelă se află o inscripție în limba latină „IN HOC SIGNO VINCES”.

Locul vechi al mănăstirii, construită în secolul al XIV-lea, se afla sub „Coasta Mănăstirii”, în zona „La Cornet”, pe prima terasă a râului Tisa, aproape de cimitir, și nu pe dealul unde a fost ridicată capela și cetatea.

În perioada 1946 – 17 iulie 2020, comuna Biserica Albă a aparținut de Raionul Rahău, Transcarpatia, Ucraina.

La 17 iulie 2020, Rada Supremă a Parlamentului Ucrainei a aprobat reforma administrativă prin care primăria comunei Biserica Albă a fost desființată, iar localitatea a fost inclusă în Comunitatea Teritorială Slatina, Raionul Teceu, Transcarpatia.

La 20 septembrie 2022, Consiliul Orașenesc Solotvino, prin hotărârea nr. 2042 și în conformitate cu legislația Ucrainei, a dispus redenumirea unor străzi din Biserica Albă după cum urmează: strada Octombrie în strada Centrală, Kuznețov în strada A. Pelladi, Pușkin în strada Ucraineană, Lermontov în strada Europeană, Gagarin în strada Poștei, General Petrov în strada I. Șiman, 8 Martie în strada L. Kostenko, Esenin în strada Pușcașii Secei, Gogol în strada Independenței, Tereșkov în strada I. Alb și Ciornovil (în Cereti) în strada Sălcoolor (Verbna). Primar era Vasile Iovdii (6, p. 498–499).

În perioada 2019–2025 a fost construită o biserică ortodoxă pentru comunitatea românească, situată aproape de cimitir, de-a lungul drumului ce leagă Slatina de Apșa de Mijloc. Ctitor al bisericii este Moiş Vasile, împreună cu familia sa, descendentă a vechii familiei nobile „Moiş de Biserica Albă”, atestată documentar în anul 1435.

În anul 2025 a fost amenajat și deschis pentru vizitare „Muzeul Românilor din dreapta Tisei” din Biserica Albă. Casa muzeu, construită din lemn de molid la începutul secolului XX, are două camere și șatră pe două laturi. În interior sunt expuse obiecte de uz casnic și port popular românesc specific localității. Muzeul a fost înființat de prof. Țiplea Vasile.

Istoria unor familii vechi din localitatea Biserica Albă

În anul 1580 este atestată familia nobilă „Alb de Biserica Albă”, stabilită aici din Așșa de Jos, ca ramură a familiei „Albu, alias Cosma de Așșa de Jos”. (1, p. 77-78)

În Biserica Albă sunt menționați membri ai familiei nobile Bancu, descendenți ai familiei „*Bancu de Sarasău*”, atestată documentar încă din anul 1429 (11, p. 96-97).

În anul 1862, în Biserica Albă era prezentă familia nobilă Berinde, provenind din „*Berinde de Budești*”, atestată din 1587 prin diploma emisă de Sigismund Báthory (11, p. 119-120).

În anul 1373, Biserica Albă aparținea fiilor lui Sas Vodă, iar ulterior, nobililor români Simion Pașca (menționat în 1459) și Mihai Pop (menționat în 1456), străbuni ai „*famiilor de Biserica Albă*” – Danciu, Hrin, Pașca, Pop și Ștefanca. În 1469, „*Ștefan (Stezc) de Biserica Albă*” a primit titlul de liber baron de la Matei Corvin, după lupta de la Baia contra lui Ștefan cel Mare (11, p. 130).

În anul 1862 sunt consemnate cinci familii nobile Bokocs, descendente din familia „*Bococi/Bokocs de Uglea*”, deținând diplomă emisă de regele Carol al VI-lea (11, p. 135-137).

Tot în 1862 este consemnată familia nobilă Borodi, provenind din „*Borodi, alias Bălin de Sârbi*”, atestată în anul 1610 (11, p. 143-144).

De asemenea, în același an (1862), în Biserica Albă sunt menționați membri ai familiei nobile Bota, descendenți ai „*Bota de Breb*”, atestați încă din 1599, cu diplomă emisă de A. Báthory. (11, p. 147-149).

În Biserica Albă este menționată familia nobilă „*Buben de Biserica Albă*”, atestată în anul 1663 (11, p. 154).

Familia „*Ciceu, alias Mureșan de Biserica Albă*” ar fi identică cu familia „*Ciceu, alias Berinde de Budești*”, atestată în anul 1613. În anul 1862, în Biserica Albă erau trei familii „*Marosan de Biserica Albă*”. (11, p. 161-162)

În Biserica Albă erau membri ai familiei nobile Cionca, provenind din „*Cionca, alias Mihalca de Ariniș*”, atestată în anul 1527 (11, p. 164-165).

Familia Ciplea din Biserica Albă descinde din Ioan, fiul lui Simion de Ferești. În 1862, în localitate erau 11 familii „*Ciple de Ferești*” cu diplomă din 1596 emisă de Sigismund Báthory și 12 familii cu diplomă de la împăratul Carol VI din 1718. Această familie își are originea în „*Ciplea, alias Feir de Ferești*”, atestată din 1590 de către Sigismund Báthory (11, p. 165-169).

În 1862, în Biserica Albă era prezentă familia nobilă Dan, cu diplomă de la Sigismund de Luxemburg din 1429. Familia provine din „*Dan de Așșa de Mijloc*”, atestată în 1406 (11, p. 200-202).

În secolul XV, preotul Danci de Iapa, din familia nobilă „*Danci de Iapa*”, se stabilește în Biserica Albă, iar descendenții săi au purtat numele de „*Danci alias Pop de Biserica Albă*”. De asemenea, în localitate este consemnată familia „*Danci, alias Fejer de Biserica Albă*”, cu diplomă din 1467 de la Matei Corvin (11, p. 203-204).

La 6 august 1784, pe baza unor documente de la Viena, este confirmată familia nobilă armalistă „*Fetyco*”, ale cărei membri se regăsesc în Biserica Albă, Slatina, Săpânța și Drăgoiești (11, p. 254).

Familia „*Hrin de Biserica Albă*” își trage descendența din familiile nobile din Ferești. În 1586, în cadrul unui litigiu privind proprietatea lui Dumitru Hrin din Biserica Albă, Sigismund Báthory îi recunoaște acestuia calitatea de nobil (11, p. 311-312).

În anul 1862, în Biserica Albă era prezentă o familie nobilă Iura, provenind din „*Iura de Oncești*”, atestată în anul 1508 (11, p. 336-341).

Tot în 1862, în localitate existau patru familii Mihaly, descendenți ai familiei „*Mihaly de Așșa*”, atestată din anul 1407 (11, p. 412-415).

Vechimea familiei „*Moiș de Biserica Albă*” este atestată din anul 1435. În 1862, în Biserica Albă erau 34 de familii nobile Moiș (11, p. 424-425).

În 1862, în localitate erau trei familii nobile Nan, cu diplomă de la Carol al VI-lea din 1718, provenind din „*Nan de Săpânța*”, atestată din 1406 (1, p. 431-432). Alte patru familii Nan aveau origine din „*Nan de Slatina*”, atestată din 1409 (11, p. 433).

Vechimea familiei „*Pașca de Biserica Albă*” este atestată din 1459 (**1, p. 459–460**), iar a familiei „*Pop-Papp de Biserica Albă*” din anul 1431 (**11, p. 488–489**). În anul 1862, în Biserica Albă erau 25 de familii Pop, cu origine din „*Pop-Papp de Târnova*” (**11, p. 504**).

Începând cu anul 1431 este atestată genealogia familiei nobile „*Popșă de Apșa de Mijloc*”, descendentă din ramura „*Popșă de Apșa de Jos*”. În anul 1862, în localitatea Biserica Albă erau consemnate 12 familii aparținând acestui neam, deținând diplome nobiliare emise în 1593, precum și 10 familii deținând diplome acordate de împăratul Carol al VI-lea în 1718 (**11, p. 515-516**).

Tot în anul 1862, în aceeași localitate este menționată existența unei familii nobile Stan, posesoare a unei diplome acordate de regele Ludovic în 1365. Această familie își are originea în ramura „*Stan de Săpânța*”, atestată documentar încă din anul 1401 (**11, p. 543-545**).

De asemenea, sursele din 1862 consemnează prezența a patru familii nobile Șiman, deținând diplome acordate de principele Sigismund Báthory în 1593. Linia genealogică a acestora își are obârșia în ramura „*Șiman de Apșa de Mijloc*”, atestată documentar în anul 1406 (**11, p. 564-565**).

Investigația nobiliară din anul 1772 certifică apartenența la nobilime a familiei „*Ștefanca de Biserica Albă*”, menționată pentru prima dată în documente în anul 1593 (**11, p. 569**).

În aceeași localitate, în anul 1862 erau înregistrate 25 de familii aparținând nobililor *Kökenyesdy*, descendenți din ramura „*Familiei de Târnova (Kökenyesdy)*”, atestată încă din 1411. Un membru al acestei familii, Mihai Kökenyesdy, a deținut funcția de preot în Biserica Albă (**11, p. 580-582**).

Familia nobilă „*Tomoiagă alias Vlașin de Vișeu de Sus*”, atestată documentar încă din anul 1507, este prezentă și în localitatea Biserica Albă (**11, p. 593-594**).

În anul 1862, în Biserica Albă erau consemnate patru familii nobile Vlad, deținând diplome emise de regele Sigismund de Luxemburg în 1407. Această ramură își are originea în familia „*Vlad de Apșa de Mijloc*”, atestată în același an (**11, p. 622**).

Familia „*Pop de Biserica Albă*” a fost înnobilitată în anul 1623, printr-o diplomă armalistă, iar în 1674 a fost înnobilitată familia „*Gheorghe Kovaci din Biserica Albă*”, de asemenea prin diplomă armalistă (**1, p. 471-480**).

Documentele secolelor XV-XVI atestă existența în Biserica Albă a unor familii nobile precum: Moiş, Herea, Baboș, Danci, Pleș, Bota, Pop, Kovaci, Batin (aceasta din urmă având originea în Tisa) (**1, p. 471-480**).

Alte familii nobile atestate în Biserica Albă sunt menționate sub următoarele nume: „*Alb, Bertin, Besermanii, Broda, Buben, Fetico, Hrin, Kovacs, Moiş, Pașca, Pop, Popșă (Apșa de Mijloc, Biserica Albă), Ștef, Ștefanca, Țiplea alias Ciplea*”. (**12, p. 9-44**)

În anul 1752, familiile Moiş (atestată din 1435), Zsak, Hrin și Ștefanca din Biserica Albă și-au dovedit statutul nobiliar (**6, p. 262**). În anul 1763, același demers a fost realizat de familiile *Danciu alias Pop* (atestată din 1529) și Oros din Biserica Albă (**16, p. 262**).

Populația localității Biserica Albă

Conform recensământului din anul 2001, populația localității Biserica Albă era predominant de etnie română. Din totalul de 3.024 locuitori, 2.993 persoane (98,97%) s-au declarat români, în timp ce alte grupuri etnice erau reprezentate numeric într-o proporție redusă: 38 ucraineni (1,25%), 30 ruși (1,00%), 5 moldoveni (0,17%), 4 maghiari (0,13%), precum și câte un reprezentant al comunităților germane (0,03%), poloneze (0,03%) și armene (0,03%). Pentru 7 persoane (0,23%) nu au fost disponibile date privind apartenența etnică (**23**).

Populația localității Biserica Albă după religie

După anul 1941 nu sunt disponibile date statistice oficiale referitoare la structura confesională a populației din localitatea Biserica Albă. Totuși, sursele locale indică faptul că majoritatea locuitorilor aparțin confesiunilor Martorii lui Iehova, ortodocșilor de rit vechi și greco-catolicilor.

Nume de familii din localitatea Biserica Albă

În satul Biserica Albă, antroponimia reflectă atât tradiția locală, cât și influențele culturale și religioase specifice zonei. Astfel, printre prenumele masculine frecvent întâlnite se numără: Dumitru, Daniel, Ion, Gheorghe, Mihai, Marian, Mohail, Nuțu, Pavel, Vasilii, Vasile. În ceea ce privește prenumele feminine, cele mai răspândite sunt: Anuța, Anna, Anastasia, Ileana, Elena, Marie, Măricuța etc.

Obiective turistice:

Muzeul etnografic al Centrul Multicultural
Muzeul Românilor din dreapta Tisei
Monumentul Eroilor din al Doilea Război

Mondial

Cetatea dacică de la Biserica Albă datează din perioada secolelor IV–III î.Hr

Utilități în localitatea Biserica Albă

Primărie cu viceprimar (staroste)
Oficiu poștal
Ambulatoriu, medicină de familie
Liceul cu predare în limba română
Scoală gimnazială
Centru Multicultural
Muzeul etnografic al Centrul Multicultural
Muzeul Românilor din dreapta Tisei
Cimitir comun pentru toate confesiunile

religioase.

Cimitir evreiesc (2)
Biserică ortodoxă
Mănăstire ortodoxă
Biserică Greco-Catolică
Sală de rugăciune a Martorilor lui Iehova (2)
Magazine, baruri
Stadion

Biserica Albă (Біла Церква, Bila Tserkva)
Capela de pe Dealul Mănăstirii
Anul edificării: 2015

Anul	Total	Români	Moldoveni	Maghiari	Ucraineni	Ruși	Ruteni	Germani	Evrei	Polonezi	Armean	Informație nedisponibilă
1767-1769	244	243							1			
1880	1103											
1894	1437											
1910	1619	1338		50			23	265				
1938	2000	1700										300
1941	1714	1504		25			6	3	176			
1989	2873											
2001	3024	2993	5	4	38	30		1		1	1	7

Tabelul 18.
Populația localității Biserica Albă după etnie (1767 – 2001)

Sursa datelor: (2, 23, 24, 25, 26)

Anul	Total	Ortodoxă	Greco- catolică	Romano- catolică	Calvini	Ortodoxă greacă	Reformați	Evangelică	Mozaică	Informație nedisponibilă
1767-1769	244	-	243	-	-	-	-	-	1	-
1880	1103	-	865	16	-	-	-	-	222	-
1894	1437	-	1121	30	-	-	-	-	286	-
1906	1476	-	1164	21	3	-	-	-	288	-
1910	1676	-	1380	16	-	-	3	-	277	-
1921	1632	-	1380	18	-	-	1	-	230	-
1941	1714	-	1489	16	-	1	2	1	176	29
1989	2873	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2001	3024	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Tabelul 19.
Populația localității Biserica Albă după confesiune (1767 – 2001)

Sursa datelor: (2, 23, 24, 25, 26)

Nr.	Nume de familie	Origine, vechime
1.	Avgustin	
2.	Berinde	Budești, anul 1587, origine nobilă
3.	Borodi	Sârbi, anul 1609, origine nobilă
4.	Bococi, Bocoeh	Uglia, anul 1419, origine nobilă
5.	Borzan	
6.	Bigun	
7.	Ciuban	Vișeu de Mijloc, anul 1638, origine nobilă
8.	Cerbanic	
9.	Clementeva, Klementeva	
10.	Chichinejdi, Chicinejdi Kikinejdi	amintit în anul 1773, origine nobilă
11.	Dan	Apșa de Mijloc, anul 1406, origine nobilă
12.	Dunca	Șieu, anul 1373, origine nobilă
13.	Fonta	Dragomirești, 1 anul 653, origine nobilă
14.	Fundureac	
15.	Guzo	
16.	Grin	
17.	Granăr	
18.	Lumei	
19.	Marincian	
20.	Migali	
21.	Moldovan	Oncești, origine nobilă
22.	Motrea	Uglea, anul 1439, origine nobilă
23.	Moiș	Biserica Albă, anul 1435, origine nobilă
24.	Morar	
25.	Negre	Slatina, anul 1442, origine nobilă
26.	Nan	Săpânța, anul 1406, origine nobilă Slatina, anul 1409, origine nobilă
27.	Ona	Iapa, anul 1588, origine nobilă
28.	Olar	
29.	Popșa, Popșe	Apșa de Mijloc, anul 1431, origine nobilă
30.	Poprican	
31.	Pop	Biserica Albă, anul 1456, origine nobilă
32.	Șiman	Apșa de Mijloc, anul 1406, origine nobilă
33.	Șofron	
34.	Tovt	
35.	Țiple	(Ciple), Ferești, anul 1590, origine nobilă
36.	Varga	
37.	Volos	
38.	Vlad	Apșa de Mijloc, anul 1406, origine nobilă

Tabelul 20. Nume de familie din localitatea Biserica Albă

Sursa datelor: (11)

Bibliografie:

1. Ardelean, Livia, (2025), *Contribuții la studiul nobililor maramureșeni, Istoria ca datorie*. Omagiu academicianului Ioan-Aurel Pop la împlinirea vârstei de 60 ani
2. Ardelean, Livia, (2020), *Descrierea topografică a Comitatului Maramureș 1767-1769*, Memoria Etnologica, nr. 76-77, p. 46-73, Editura Etnologica, Baia Mare
3. Ardelean, Livia, (2012), *Istoria economică și socială a Maramureșului între 1600-1700*, Editura Etnologica, Baia Mare
4. Babos, Al., (2004), *Tracing a Sacred Building Tradition. Wooden Churches, Carpenters and Founders in Maramures until the Turn of the 18th Century*, Lund University, Sweden
5. Bîrlea, I., (1909), *Însemnări din Bisericile Maramureșului*, București
6. Botoș, I., I Botoș, Ileana, (2023), *Românii din dreapta Tisei, documente*, vol. I, Apșa de Jos
7. Bud, T., (2021), *Scrieri Istorice*, Editura Valea Verde Sighet
8. Bud, T., (1911), *Date istorice despre protopopiatele, parohiile și mănăstirile Române din Maramureș din timpurile vechi până în anul 1911*, Gherla
9. Ciubotă, V., Ardelean, Livia, (2015) *Biserica Albă. Ghid Cultural-Istoric*, Editura Muzeului Sătmărean
10. Ciubotă, V., Rus, V., Horvat, Irina, Liuba, Misiuk, M., Veskvarko, S., Turuczko, S., (2015) *Episcopia Greco-Catolică de Mukacevo*, Documente III, Editura Muzeului Sătmărean
11. Filipașcu, Al., (2015), *Enciclopedia familiilor nobile maramureșene de origine română*, ediția II, Editura Eikon, București
12. Ivanciuc, T., (2022), *Din istoria nobilimii maramureșene. Aristocrația. Lista numelor de familie*. Revista arhivei maramureșene, nr. 15
13. Marta, L., Gindele, R., (2014), *Tezaur dacice din Transcarpatia*, Muzeul județean din Satu Mare,
14. Mihalyi, I., (1900), *Diplome maramureșene din secolul XIV și XV*, vol. I, Maramureș-Sziget, Tipografia Mayer și Berger.
15. Sebestyén, Z., (2012) *Máramaros megye helységneveinek etimológiai szótára*, Bessenyei könyvkiadó, Nyíregyháza
16. Temian, Laura, Lazăr T., Valentin B., Zamfir D., Laviniu A., (2016), *File de Condică, Ținuturile Chioar, Codru. Lăpuș, Maramureș*, Biblioteca Județeană „Petre Dulfu”, vol. I, Baia Mare
17. Harta Iosefină a Maramureșului, 1782-1785
18. Harta Marmaros varmegye, 1870
19. Harta Hungary, Second military survey oh the Hasburg Empire 1819-1869.
20. Harta Habsbreg Empire, Thied Military Survey 1869-1887.
21. Harta Ungarn, 1889
22. <https://dexonline.ro/>
22. <https://socialdata.org.ua/projects/mova-2001/>
https://library.hungaricana.hu/hu/view/NEDA_1941_demogr_adatok_kozsegek_ohkivul/?pg=293&layout=s&query=maramaros
25. https://library.hungaricana.hu/hu/view/NEDA_vallasi_Karpatalja_1880-1941/?pg=110&layout=s
26. https://library.hungaricana.hu/hu/view/NEDA_1784_elso_magyar/?pg=155&layout=s

Biserica Albă (Біла Церква, Bila Tserkva)

Biserica Albă (Біла Церква, Bila Tserkva)

Biserica Albă (Біла Церква, Bila Tserkva)

Biserica Albă (Біла Церква, Bila Tserkva)

Biserica Albă (Біла Церква, Bila Tserkva)
Centrul Multicultural

Biserica Albă (Біла
Церква, Bila Tserkva)
Școala gimnazială

Biserica Albă (Біла
Церква, Bila Tserkva)
Bustul poetului național
Mihai Eminescu
Anul amplasării: 2008

Biserica Albă (Біла
Церква, Bila Tserkva)
Biserica Greco-
Catolică Română
„Înălțarea Domnului”
Anul edificării: 1898

Biserica Albă (Біла Церква, Bila Tserkva)
Biserica Greco-Catolică Română
„Înălțarea Domnului”
Anul edificării: 1898

Biserica Albă (Біла Церква, Bila Tserkva)
Biserica Greco-Catolică Română „Înălțarea Domnului”
Anul edificării: 1898

Biserica Albă (Біла
Церква, Bila
Tserkva)
Biserică Ortodoxă
Perioada edificării:
2019–2025

Biserica Albă (Біла Церква, Bila Tserkva)
Mănăstirea Ortodoxă
„Iosif Mărturisorul”
și a „Tuturor Sfinților
Subcarpatici”

Biserica Albă (Біла
Церква, Bila Tserkva)
Capela de pe Dealul
Mânăstirii
Anul edificării: 2015

Biserica Albă (Біла
Церква, Bila Tserkva)
Cimitirul

Biserica Albă (Біла
Церква, Bila Tserkva)
Sala de rugăciune a
Martorilor lui Iehova

Biserica Albă (Біла
Церква, Bila Tserkva)
Sala de rugăciune a
Martorilor lui Iehova

Biserica Albă (Біла Церква, Bila Tserkva)
Muzeul Românilor din dreapta Tisei din Biserica Albă.
Anul înființării: 2025

Biserica Albă (Біла Церква, Bila Tserkva)
Muzeul Românilor din dreapta Tisei din Biserica Albă.
Anul: 2025

Biserica Albă (Біла Церква, Bila Tserkva)
Centrul Multicultural
Muzeul Etnografic al
Centrului Multicultural
din Biserica Albă.

Biserica Albă (Біла Церква, Bila Tserkva)
Monumentul Eroilor
din al Doilea Război
Mondial

Biserica Albă (Біла
Церква, Bila Tserkva)
Case vechi

Biserica Albă (Біла Церква, Bila Tserkva)
Cetatea dacică de pe „Dealul Mânăstirii”
Datare: secolul IV-III. î. Hr.
Datare: epoca fierului, Hallstatt C-D

Biserica Albă (Біла Церква, Bila Tserkva)
Dealul și Coasta Mănăstirii
Pe acest deal se află Cetatea dacică
Locul de Sub Coasta Mănăstirii unde a fost ridicată
Mănăstirea Biserica Albă „Înălțarea Domnului”
în secolul al XIV-lea, probabil în 1351

Strâmtura (Глибокий Потік, Hlybokyi Potik)

Localizare geografică

Localitatea Strâmtura (în ucraineană Глибокий Потік, Hlybokyi Potik) este o așezare situată de-a lungul Văilor Băscău, Bouțu Mic, Bouțu Mare, Scradi, Strâmtura și pe dealurile adiacente.

Dispune de primărie proprie și aparține administrativ de Comunitatea Teritorială Soltvino (Slatina), Raionul Teceu, Regiunea Transcarpatia (Zacarpattia), Ucraina. În componența sa intră satele Strâmtura, Bouțu Mic, Bouțu Mare, Cărbunești, cătunul Băscău și o parte din cătunul Peștere.

Comuna Strâmtura se învecinează cu următoarele localități: la nord cu Solone (Солоне), la nord-est cu Plăiuș și Vodytsya (Плаюць, Водиця), la est cu satul Strâmba, Arșa de Sus (Стримба, Верхнє Водяне), la sud-est cu Dobric, Arșa de Mijloc (Добрік, Середнє Водяне), la sud cu Podișor, Arșa de Jos (Подішор, Нижня Апша), la sud-vest cu Topcino (Топчино) și la vest cu Petrushiv (Петрушів).

Accesul în localitate se face pe drumul HO9 Slatina - Arșa de Jos și pe drumul comunal Arșa de Jos – Strâmtura.

Accesul din România se face prin punctul de frontieră Sighetu Marmației – Slatina (Solotvino).

Date despre istoricul localității

Comuna Strâmtura a fost înființată pe data de 9 martie 1947, prin decizia Comitetului Executiv Regional, devenind comună cu „*Consiliu Sătesc de Deputați ai Poporului*”. Aceasta s-a constituit prin unirea satelor Strâmtura, Bouțu Mic, Bouțu Mare, Cărbunești, cătunul Băscău și a unei părți din cătunul Peștere, care s-au desprins de comuna Arșa de Jos.

Comuna Strâmtura cuprinde 1.450 de gospodării, amplasate de-a lungul văilor și pe dealurile din împrejurimi, după cum urmează: Strada Centrală – 203, După Râu – 115, Perecrest – 77, Pitgirna – 46, Valea Strâmturii – 111, Strâmtura – 50, Dealul Ursului – 48, Bouțu Mic – 254, Bouțu Mare – 142, Dealul Dintre Văii – 83, Cărbunești – 152, Băscău – 83, Dealul Boului – 119 și Prihăzel – 132. (3)

Suprafața teritoriului administrativ al localității Strâmtura este de 4.936,60 ha.

Populația localității Strâmtura

Populația comunei Strâmtura în anul 2001 este majoritar de etnie română. Din cei 5.531 de locuitori, 5.442 (98,39%) sunt români, 45 (0,81%) ucraineni, 16 (0,28%) ruși, 11 (0,20%) moldoveni, 5 (0,10%) polonezi, 1 (0,01%) german, 1 (0,01%) maghiar, iar pentru 7 persoane (0,12%) informațiile nu sunt disponibile. (2)

Date despre confesiunile religioase nu sunt disponibile, însă majoritatea locuitorilor sunt Martori a lui Iehova și ortodocși de rit vechi.

Tabelul 21.
Populația comunei Strâmtura (1989 - 2001)

Anul	Total	Români	Moldoveni	Ucraineni	Ruși	Polonezi	Germani	Maghiari	Informație nedisponibilă
1989	5120	-	-	-	-	-	-	-	-
2001	5531	5442	11	45	16	5	1	4	7

Sursa datelor: (2)

Nume de familie din localitatea Strâmtura

Comuna Strâmtura, respectiv satele Strâmtura, Bouțu Mic, Bouțu Mare, Cărbunești și cătunul Băscău, cuprinde un număr destul de mare de nume de familie, multe cu origine nobilă. (1)

În satele Strâmtura, Bouțu Mic, Bouțu Mare, Cărbunești și cătunul Băscău, numele de botez (prenume) predominante la bărbați sunt Dumitru, Dumitri, Diorde, David, Flore Gheorghe, Nicolai, Nicoară, Nikora, Mihail, Ion, Iurii, Vasile, Vasil, Vasâi, Viktor, etc. iar la femei Anna, Adina, Anica, Axenie, Cuța, Nița, Ileană, Todosie, Elena, Mărișcuța, Maria etc.

Nr.	Nume de familie	Origine, atestare, vechime
1.	Alb	Apșa de Jos, anul 1406, origine nobilă
2.	Abadii	
3.	Bezec	
4.	Bice	
5.	Bicta	
6.	Bognari	
7.	Borca	Apșa de Jos, anul 1539, origine nobilă
8.	Buga	Apșa de Jos, anul 1752, origine nobilă
9.	Bura	
10.	Butaș	
11.	Bâce, Băce	Origine necunoscută, 1740
12.	Bobric	
13.	Cufa	
14.	Cladicov	
15.	Clepar	
16.	Covaci	
17.	Copcear	
18.	Creț	(Cozup), Apșa de Mijloc, 1456, origine nobilă
19.	Chendei	
20.	Cregul	
21.	Dan	Apșa de Mijloc, anul 1406, origine nobilă
22.	Daș	
23.	Derda	
24.	Delen, Delin	povine din Duleni, Dulovo, Ucraina, anul 1420, origine nobilă
25.	Demian	
26.	Drobot	
27.	Fuțur	
28.	Fundurac	
29.	Furt	
30.	Fede	Apșa de Jos, anul 1420, origine nobilă
31.	Filip	Apșa de Jos, anul 1502, origine nobilă
32.	Gandik	
33.	Gafineț	
34.	Grin	
35.	Greșineț	
36.	Grigor	Iapa, anul 1624, origine nobilă
37.	Guzov	
38.	Geneștean	
39.	Guk	
40.	Gereden	

Tabelul 22.
Nume de familii din
localitatea Strâmtura

41.	Gevre	
42.	Gherman	
43.	Guzi	
44.	Guzo	
45.	Grițan	
46.	Huzov	
47.	Huzău	Apșa de Mijloc, anul 1406, origine nobilă
48.	Iovdii	Ieud, anul 1459, origine nobilă
49.	Iurca	Călinești, anul 1569, origine nobilă
50.	Ioaniș	
51.	Martânova	
52.	Marina	Apșa de Mijloc, de Jos, 1584, origine nobilă
53.	Mahotca	
54.	Mihalca, Mihalco	de Ariniș – Ialova, azi Olhovți, Ucraina, anul 1406, origine nobilă
55.	Motre	provine din Motra de Uglea, Ucraina, anul 1439, origine nobilă
56.	Moiș	Biserica Albă, anul 1435, origine nobilă
57.	Moldovan	
58.	Moțola	
59.	Migali, Migalo	
60.	Micutra	
61.	Mihalcici	
62.	Melnic	
63.	Nadimova	
64.	Nicolenco	
65.	Nemerenco	
66.	Onish	
67.	Oros	Drăgoiești, azi Dragovo, Ucraina, anul 1634, origine nobilă
68.	Ofrim	Bârsana, anul 1500, origine nobilă
69.	Opriș	Apșa de Mijloc, de Jos, anul 1407, origine nobilă
70.	Olari, Olar	
71.	Ostap	
72.	Paneci	
73.	Palciuc	
74.	Pazac	
75.	Popovici	de Voinești, azi Vonigovo, Ucraina, anul 1595, origine nobilă
76.	Pop	

77.	Pricop	
78.	Pașcu	Ieud, anul 1607, origine nobilă
79.	Petro	
80.	Plipineț	
81.	Plantiș	
82.	Pipciac	
83.	Popilean	
84.	Pocorda	
85.	Roșineț	
86.	Romaniuc	
87.	Rusnac	
88.	Rubac	
89.	Soima	
90.	Sidei	
91.	Spuzar	
92.	Stan	Săpânta, anul 1401 sau Uglea, anul 1440, origine nobilă
93.	Sabadiș	
94.	Senziuc	
95.	Secmar	
96.	Șorodos	
97.	Șimon	Iapa, anul 1752, origine nobilă
98.	Șiman	Apșa de Mijloc, anul 1406, origine nobilă
99.	Selver, Șelever	de Uglea, Ucraina, anul 1617, origine nobilă
100.	Șobei	
101.	Șlemba	
102.	Șuşca	
103.	Taşcov	
104.	Tite	Săpânta, anul 1608, origine nobilă
105.	Teslevici	
106.	Tivodar	
107.	Tomanet	
108.	Teaci	
109.	Toderici	
110.	Uhali	
111.	Usachi	
112.	Vlad	Apșa de Jos, anul 1407, origine nobilă
113.	Varga	
114.	Vlashin	Apșa de Jos, anul 1450, origine nobilă
115.	Vutcariov	
116.	Zubaci	
117.	Vugali	
118.	Zmereba	
119.	Zmăcală	

Bibliografie:

1. Filipașcu, Al., (2015), *Enciclopedia familiilor nobile Maramureșene de origine Română*, Editura Eikon, București.
2. <https://socialdata.org.ua/project/mova-2001/>
3. Creț, Doreliu (2025). Comunicare personală, Staroste comuna Strâmtura, 18 iunie 2025.

Sursa datelor: (1)

Satul Strâmtura (Глибокий Потік, Hlybokyi Potik)

Localizare geografică

Satul Strâmtura, (în ucraineană Глибокий Потік, Hlybokyi Potik), este situat pe cursul mijlociu al Văii Băscău, între satele Podișor și Cărbunești.

Accesul în satul Strâmtura se face pe drumul comunal Apșa de Jos – Strâmtura.

Originea numelui satului

Etimologic, denumirea satului Strâmtura derivă din substantivul feminin „strâmtură”, de origine latină (2), care desemnează un loc îngust. În acest caz, toponimul face referire la spațiul îngust situat de o parte și de alta a Văii Băscău, delimitat de două mici defilee.

Tipologia spațială a satului

Satul Strâmtura prezintă o structură mixtă: o parte a așezării este concentrată într-o mică depresiune modelată de Valea Băscău, în timp ce cealaltă parte are o structură răsfirată, cu gospodării dispuse de-a lungul văilor Băscău, Scradi și Strâmturii, pe văile secundare, precum și pe dealurile din zona localității.

Istoricul numelui satului

Pe teritoriul actual al localității Strâmtura, în zona Văii Scradii, este menționat în anul 1925 satul Valea Scradi, conform unei inscripții aflate pe clopotul așa-numitei „Biserici bătrâne”, pe care se consemnează: „SATT-VALASKRADE ANUL 1925”. Lăcașul de cult din Valea Scradi avea în jurisdicția sa religioasă comunitățile din cătunele Strâmtura, Bouțu Mic, Bouțu Mare, Cărbunești, Peștere și Băscău.

Numele satului Strâmtura a fost dat în anul 1947 când a fost înființată comuna Strâmtura.

Date despre istoricul satului

Conform izvoarelor documentare disponibile, primele gospodării din satul Strâmtura au fost ridicate la începutul secolului al XIX-lea, de către locuitori proveniți din Apșa de Jos, în special familii de condiție modestă, „oaspeți”, care în documente sunt menționați încă din anul 1751 (1, p. 202–203). Ulterior aici sau stabilit și români din aceeași localitate.

În perioada 1819-1869 pe harta „*Second military survey of the Habsburg Empire*”, este menționată o moară pe apă, pe Valea Băscău, aval de Valea Scradei. (3)

În anul 1920 a fost edificată Biserica Ortodoxă cu hramul „*Înălțarea Sfintei Cruci*”, cunoscută astăzi sub denumirea de „*Biserica bătrână*” din satul Valea Scradi (actuala Strâmtura), situată la confluența Văii Bouțu cu Valea Băscău, în zona Prihozâl. Lăcașul, realizat din lemn de stejar, a fost tencuit la exterior și pictat în interior. Construit în stil gotic, are un plan dreptunghiular de tip navă, cu altar decroșat și rectangular, și include un balcon destinat corului. Pridvorul de la intrare a fost adăugat ulterior, după anul 1990. Turnul-clopotniță, de dimensiuni reduse, dispune de un foisor ieșit în consolă, acoperit cu un coif scund, iar lateral sunt amplasate două turnulețe de mici dimensiuni. Acest lăcaș de cult a deservit comunitatea ortodoxă din cătunele Strâmtura, Bouțu Mic, Bouțu Mare, Cărbunești, Peștere și Băscău, precum și din localitatea Apșa de Jos.

În biserică se află o Evanghelie din anul 1923, tipărită cu „*aprobarea și binecuvântarea Sfântului Sinod al Sfintei Biserici Autocefale Ortodoxe Române, în zilele Majestății Sale Iubitorul de Hristos Ferdinand I Regele României*”, pe care se află scris în limba română „*Această sfântă Evanghelie, dăruită de Ministerul Cultelor din București, sa legat și-i s-a pus pereți cu starania și mijloacele enoriașului din Apșa-de-jos Marina Vasile a lui Dumitru, care pentru acest lucru a plătit una sută cincizeci de coroane cehești. Toți preoții, ce vor citi această sf. Evanghelie sunt rugați să pomenească în sfintele rugăciuni și numele iubitorului de biserică Marina Vasile lui Dumitru. Apșa-de-jos (Vales scrad) 15 Decembrie 1928. Preot ortodox român Leonte ...*”.

În proximitatea bisericii, în anul 1925, a fost ridicată o clopotniță, prevăzută inițial cu un singur clopot, transferat ulterior la noua biserică.

În anul 1925 biserica a fost înzestrată cu un clopot pe care se află inscripția în limba slavonă: „АЧЕ ІАСТА КЛОПОТУ ЛА ПОФТИНЦА КРЕДИНЧИОСУ, ЛСУФЛЕТЕСК ГРЕКО ОРИЭНТАТЬ ОРТОДОКШ ПРАВОСЛАВНИЧЛОРЪ ЛАЧФАКУТО ЛИНТРУ САТТ-ВАЛАСКРАДЕ АНУЛ 1925. ІСЭ-ХРСЕ ФІЮЛУЧ ДУМНЕЗВЪ МИЛУСШЕ НЕ СПРЕНОЙ. ФАБРИКА ЗВОНОВ „АКОРА” УЖГОРОД. 1925”. Tradus: „ACHE IASTA KLOPOTU LA POFTINSA KREDINCHIOSU, LSUFLETESK GREKO ORIENTAT ORTHODOKSH PRAVOSLAVNICHILOR LACHFAKUTO LINTRU SATT-VALASKRADE ANUL 1925. ISE-HRSE FIYULUCH DUMNEZV MILUSCHE NE SPRENOY. FABRICĂ DE CLOPOTE „AKORA” UZHGOROD. 1925”. Tradus transliterat: „Acest clopot, la dorința credincioșilor, sufletelor greco-orientali ortodocși pravoslavnici, a fost făcut pentru satul Valea Scradi în anul 1925. Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu cel milostiv, neîncetat. Fabrica de clopote „Akora”, Ujgorod. 1925”.

În anul 1946 a fost deschisă prima școală din Strâmtura, cu clasele I–IV, într-o casă evreiască.

Până în 1947, satul Strâmtura a avut statut de cătun aparținând localității Apșa de Jos, iar din acel an a fost ridicat la rangul de comună.

Extinderea învățământului a fost treptată: în 1947 s-a deschis clasa a V-a, în 1948 clasa a VI-a, în 1949 clasa a VII-a, iar din 1950 școala a funcționat cu clasele I–VIII, în case închiriate.

Prima clădire școlară a fost ridicată în 1975, având două etaje. Tot atunci a fost construit și un internat destinat copiilor din cătunele Bouțu Mic, Bouțu Mare, Cărbunești și Băscău, care a funcționat până în anul 1980.

În anul 1987 a fost finalizată actuala clădire a școlii, cu trei etaje, 19 săli de clasă, sală pentru profesori, birou pentru director, bibliotecă, cabinet medical și cantină cu sală de mese. În prezent, aici își desfășoară activitatea, liceul din Strâmtura, cu predare în limba română.

În anul 1993 a fost construită sala de rugăciune a Martorilor lui Iehova, situată pe strada Centrală, la confluența cu Valea Scradi.

În anul 2006 a fost ridicată noua Biserică Ortodoxă de zid, cu hramul „Înălțarea Sfintei Cruci”, în apropierea „bisericii bătrâne”, lângă cimitirul localității, la inițiativa preotului Mihai Marina. Pictura bisericii, realizată între anii 2014–2015 în stil neo-bizantin, cu explicații în limba română, a fost executată de pictorul Alexandru Zahinei împreună cu echipa sa din Rivne, Ucraina. Biserica a fost sfințită în anul 2012 de P. S. Iustin Sigheteanul, Episcopul Maramureșului și Sătmarului, și I. P. S. Marc, Arhiepiscopul Hústului și Vinogradului, alături de preotul Mihai Marina și un sobor de preoți.

Cimitirul localității, situat în apropierea bisericii, este comun pentru toate confesiunile și deservește satele Strâmtura, Bouțu Mic, Bouțu Mare, Cărbunești și cătunul Băscău. Pe crucile mormintelor sunt înscrise numele decedatului în limba ucraineană sau română, precum și familia de origine, sub forma „a lui Toader” sau similar.

În data de 15 noiembrie 2007 a fost înființat Muzeul Etnografic al școlii din Strâmtura. Muzeul a fost înregistrat la Departamentul Educației și Științei al Administrației de Stat din Transcarpatia, cu numărul 07-77, conform ordinului nr. 895 al Ministerului Educației și Științei. Inițiativa înființării aparține profesoarei de limba română Popovici Eugenia Vasile și directorului Popovici Iurie Mihai.

Utilități în satul Strâmtura

Primărie cu viceprimar (staroste)

Oficiu poștal, pentru satele Strâmtura, Bouțu Mic, Bouțu Mare, Cărbunești, cătunul Băscău.

Ambulatoriu și cabinet de medicină de familie, pentru satele Strâmtura, Bouțu Mic, Bouțu Mare, Cărbunești, cătunul Băscău.

Școală gimnazială.

Liceu cu predare în limba română, pentru satele Strâmtura, Bouțu Mic, Bouțu Mare, Cărbunești, cătunul Băscău.

Biserică Ortodoxă, pentru satele Strâmtura, Bouțu Mic, Bouțu Mare, Cărbunești, cătunul Băscău.

Cimitir comun pentru toate confesiunile religioase, pentru satele Strâmtura, Bouțu Mic, Bouțu Mare, Cărbunești, cătunul Băscău.

Muzeu Etnografic Școlar.

Patru săli de rugăciune ale Martorilor lui Iehova.

Magazine alimen

Casa de Cultură și Bibliotecă

Bibliografie:

1. Ciubotă, V., Rus, V., Horvat, Irina, Liuba, Misiuk, M., Turuczko S., (2015) *Episcopia Greco-Catolică de Mukacevo, Documente III*, Editura Muzeului Sătmărean.
2. <https://dexonline.ro/>
3. <https://maps.arcanum.com/en/map/europe-19century-secondsurvey/>
4. Informator: Creț Doreliu (2025). *Comunicare personală*, Staroste comuna Strâmtura, 18 iunie 2025

Satul Strâmtura
(Глибокий Потік,
Нлубокуї Потік)
Primăria

Satul Strâmtura
(Глибокий Потік,
Нлубокуї Потік)
Casa de Cultură
Biblioteca

Satul Strâmtura
(Глибокий Потік,
Нлубокуї Потік)

Satul Strâmtura
(Глибокий Потік,
Нлубокуї Потік)

Satul Strâmtura
(Глибокий Потік,
Нлубокуї Потік)

Satul Strâmtura
(Глибокий Потік,
Нлубокуї Потік)
Școală gimnazială
Liceul din Strâmtura

Satul Strâmtura
(Глибокий Потік,
Нлубокуї Потік)
Ambulatoriu

Satul Strâmtura
 (Глибокий Потік,
 Нлубокый Потік)
 Muzeul Etnografic Școlar

Satul Strâmtura
(Глибокий Потік,
Нльбокыі Potik)
Sala de rugăciune a
Martorilor lui Iehova
Valea Scradi

Satul Strâmtura
(Глибокий Потік,
Нльбокыі Potik)
Sala de rugăciune a
Martorilor lui Iehova

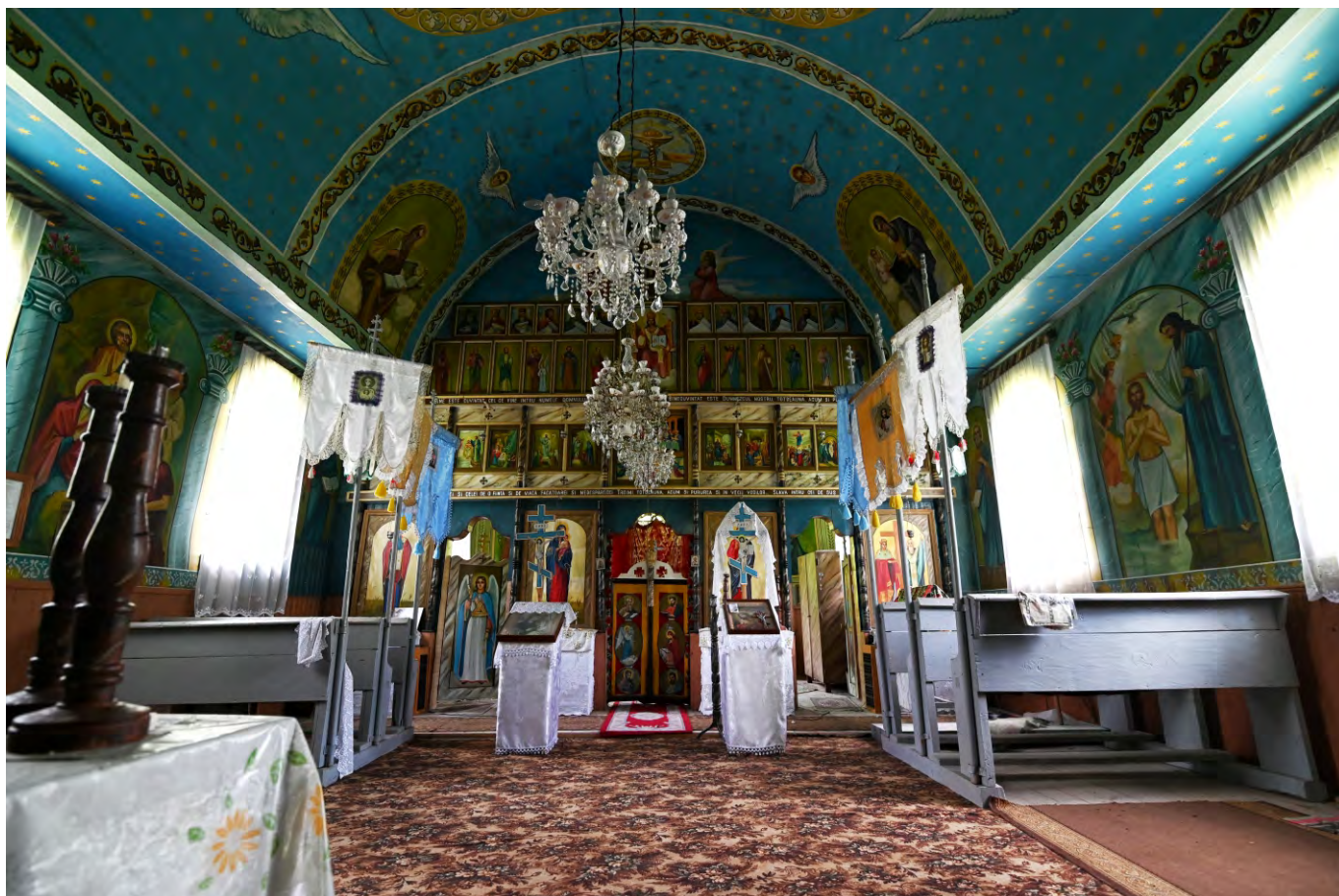
Satul Strâmtura (Глибокий Потік, Hlybokyi Potik)
Biserica Ortodoxă „Înălțarea Sfintei Cruci”
„Biserica bătrână”
Anul edificării: 1920

Satul Strâmtura
(Глибокий Потік,
Нлубокіуі Potik)
Biserica Ortodoxă
„Înălțarea Sfintei Cruci”
„Biserica bătrână”
Anul edificării: 1920

Altar

Satul Strâmtura (Глибокий Потік, Нлубокий Потік)
Biserica Ortodoxă „Înălțarea Sfintei Cruci”
„Biserica bătrână”
Anul edificării: 1920

Satul Strâmtura
(Глибокий Потік,
Нлубокий Потік)
Biserica Ortodoxă
„Înălțarea Sfintei Cruci”
Anul edificării:2006

Pictura bisericii în stil
neo-bizantin
Perioada picturii:
2014–2015
Pictor Alexandru Zahinei,
Rivne, Ucraina

Biserica Ortodoxă
„Înălțarea Sfintei Cruci”
Anul edificării:2006

Satul Strâmtura
(Глибокий Потік,
НІybokyi Potik)
Cimitir

Biserica Ortodoxă
„Înălțarea Sfintei Cruci”
„Biserica bătrână”
Anul edificării:1920

Satul Bouțu Mic (Малий Боуц)

Localizare geografică

Satul Bouțu Mic (în ucraineană Малий Боуц) este o așezare situată de-a lungul văii Bouțu Mic și pe dealurile adiacente bazinetului acesteia.

Accesul în satul Bouțu Mic se face pe drumul comunal Apșa de Jos - Strâmtura - Bouțu Mic.

Originea numelui satului

Numele satului Bouțu Mic provine din toponimul văii „Bouțu Mic”, respectiv din substantivul masculin „bou”, la care se adaugă sufixul „uț”, și adjectivul „mic”. (3)

Etimologic, „Bouțu” se referă la bour (*Bos primigenius*), specie ce a trăit în Maramureș. Adjectivul „mic”, este folosit pentru a identifica cele două văi, Bouțu Mic și Bouțu Mare.

Tipologia spațială a satului

Satul Bouțu Mic este o așezare cu structură răsfirată, cu gospodăriile dispuse de-a lungul văii Bouțu Mic și pe dealurile adiacente bazinetului, reflectând adaptarea comunității la relieful deluros și la configurația hidrografică a zonei.

Istoricul numelui satului

Așezarea este menționată încă din perioada 1819–1869 pe harta „*Second military survey of the Habsburg Empire*”. (4)

În anul 1849, cătunul a primit denumirea de Bouțu Mic

Date despre istoricul satului

În anul 1849, pe văile Bouțu Mic și Bouțu Mare au fost ridicate primele gospodării de câteva familii de condiție modestă, care s-au mutat din Apșa de Jos, conform unui chestionar transmis de localitatea Apșa de Jos academicianului maghiar Pesty Frigyes (1, p. 11). Pe această vale s-au mutat „oaspeți” din Apșa de Jos, prezenți încă din anul 1751 (2, p. 202–203), precum și români din această localitate.

Prima școală din Bouțu Mic a fost înființată în anul 1928, într-o locuință particulară (5).

Până în 1947, satul a aparținut administrativ localității Apșa de Jos, după care a fost inclus în comuna Strâmtura.

În 1957 a fost construită actuala școală, care poartă denumirea de „*Nița Gandic*”.

În anul 1993 a fost ridicată o sală de rugăciune a Martorilor lui Iehova.

În incinta școlii funcționează un muzeu școlar, unde sunt expuse obiecte de uz casnic, unelte agricole și de tâmplărie, aparate electronice din perioada sovietică, precum și elemente de port popular specifice zonei Bouțu Mic. Muzeul a fost înființat de profesorul Opriș Gheorghe. (5)

Utilități în satul Bouțu Mic

Școală gimnazială de gradul I-II, cu predare în limba română

Muzeul Școlar de Etnografie și Tehnică

Casa de rugăciune a Martorilor lui Iehova

Magazin alimentar și bar

Bibliografie:

- 1.Ciubotă, V., Ardelean, Livia, Botoș, I., (2015), *Apșa de Jos. Ghid Cultural-Istoric*, Editura Muzeului Sătmărean.
- 2.Ciubotă, V., Rus, V., Horvat, Irina, Liuba, Misiuk, M., Turuczko S., (2015) *Episcopia Greco-Catolică de Mukacevo, Documente III*, Editura Muzeului Sătmărean.
- 3.<https://dexonline.ro/>
- 4.<https://maps.arcanum.com/en/map/europe-19century-secondsurvey/>
- 5.Informator: Gheorghe Opriș, profesor la școala din Bouțu Mic

Satul Bouțu Mic
(Малий Боуц)

Satul Bouțu Mic
(Малий Боуц)
Școală gimnazială

Satul Bouțu Mic
(Малий Боуц)
Muzeul Școlar de Etnografie
și Tehnică

Satul Bouțu Mic
(Малий Боуц)
Sala de rugăciune a
Martorilor lui Iehova

Satul Bouțu Mic
(Малий Боуц)

Satul Bouțu Mic
(Малий Боуц)
Muzeul Școlar de Etnografie
și Tehnică

Satul Bouțu Mic
(Малий Боуц)
Bazinul Văii Bouțu Mic

Satul Bouțu Mic
(Малий Боуц)
Stână

Satul Bouțu Mare (Великий Боуц)

Localizare geografică

Satul Bouțu Mare (Великий Боуц) este o așezare situată pe Valea Bouțu Mare, și în zona deluroasă adiacentă.

Accesul în satul Bouțu Mare se face pe drumul comunal Apșa de Jos-Strâmtura-Bouțu Mare.

Originea numelui satului

Numele satului Bouțu Mare provine de la toponimul văii „Bouțu Mare”, din substantivul masculin „bou”, la care se adaugă sufixul „tu”, și adjectivul „mare”. (3)

Toponimul „Bouțu” se referă la bour (*Bos primigenius*), specie ce a trăit în Maramureș. Adjectivul „mare”, este folosit pentru a identifica cele două văi, Bouțu Mic și Bouțu Mare.

Tipologia spațială a satului

Satul Bouțu Mare este o așezare cu structură răsfirată, cu gospodăriile dispuse în bazinetul văii Bouțu Mare și în zona deluroasă adiacentă adaptându-se configurației zonei.

Istoricul numelui satului

Denumirea satului Bouțu Mare derivă de la toponimul Văii Bouțu Mare, menționat încă din perioada 1819–1869 pe harta „*Second military survey of the Habsburg Empire*”. (4)

În anul 1849, cătunul a primit denumirea de Bouțu Mare.

Date despre istoricul satului

Din perspectivă istorică, așezarea prezintă similitudini cu satul Bouțu Mic.

Din punct de vedere administrativ, până în anul 1947, satul Bouțu Mare a aparținut de localitatea Apșa de Jos.

În anul 1974 a fost construită actuala clădire a școlii din sat.

În anul 1993 a fost ridicată o sală de rugăciune a Martorilor lui Iehova

Utilități în satul Bouțu Mare

Școala gimnazială cu predare în limba română.

Sala de rugăciune a Martorilor lui Iehova.

Magazin alimentar și bar

Bibliografie:

- 1.Ciubotă, V., Ardelean, Livia, Botoș, I., (2015), *Apșa de Jos. Ghid Cultural-Istoric*, Editura Muzeului Sătmărean.
- 2.Ciubotă, V., Rus, V., Horvat, Irina, Liuba, Misiuk, M., Turuczko S., (2015) *Episcopia Greco-Catolică de Mukacevo, Documente III*, Editura Muzeului Sătmărean.
- 3.<https://dexonline.ro/>
- 4.<https://maps.arcanum.com/en/map/europe-19century-secondsurvey/>
- 5.Informator: Gheorghe Opriș, profesor la școala din Bouțu Mic

Satul Bouțu Mare
(Великий Боуц)

Satul Bouțu Mare
(Великий Боуц)
Școala gimnazială

Satul Bouțu Mare
(Великий Боуц)
Poartă maramureșeană

Satul Bouțu Mare
(Великий Боуц)
Sala de rugăciune a
Martorilor lui Iehova

Satul Bouțu Mare
(Великий Боуц)

Satul Cărbunești (Керьунешть)

Localizare geografică

Satul Cărbunești (Керьунешть) este situat pe cursul superior al Văii Bascău și pe dealurile adiacente, între satul Strâmtura și cătunul Băscău.

Accesul în satul Cărbunești se face pe drumul comunal Apșa de Jos-Strâmtura-Cărbunești.

Originea numelui satului

Etimologic numele satului Cărbunești provine din substantivul feminin „cărbunăriște”, și se referă la locul unde cărbunarii, făceau cărbuni din lemn (mangal). (2)

Tipologia spațială a satului

Satul Cărbunești prezintă are o structură răsfirată, gospodăriile fiind așezate în bazinetul văii Bascău și în zona adiacentă.

Istoricul numelui satului

Pe hărțile „*Europe in the XIX. Centuri*” din perioada 1869-1887 este consemnată „*V. Cherbuesiilor*” (3) iar pe „*Military survey of the Hungary*” din 1941 apare „*Vf. Cărbuneștilor*” (4)

Denumirea satului Cărbunești datează de la începutul secolului al XIX-lea, perioadă care coincide cu momentul înființării așezării.

Date despre istoricul satului

Primii locuitori ai satului Cărbunești s-au stabilit aici la începutul secolului al XIX-lea și au fost familii de condiție modestă, „*oaspeți*”, precum și români care s-au mutat din Apșa de Jos. „*Oaspeții*” sunt menționați încă din anul 1751 în localitatea Apșa de Jos (1, p. 202–203).

Satul Cărbunești a aparținut administrativ de localitatea Apșa de Jos până în anul 1947.

În 1975 a fost construită școala din sat, iar după anul 2000, în holul acesteia, a fost amenajată o mică expoziție cu obiecte etnografice și elemente de port popular din zonă.

Utilități în satul Cărbunești

Școala gimnazială de gradul I-II, cu predare în limba română

Expoziție Școlară de Etnografie

Sala de rugăciune a Martorilor lui Iehova

Magazine și bar

Bibliografie:

1. Ciubotă, V., Rus, V., Horvat, Irina, Liuba, Misiuk, M., Veskvarko, S., (2015) *Episcopia Greco Catolică de Mukacevo, Documente III*, Editura Muzeului Sătmărean, p. 202-203.
2. <https://dexonline.ro/>
3. <https://maps.arcanum.com/en/map/europe/19century-secondsurvey/>
4. <https://maps.arcanum.com/en/map/hungary194/>

Satul Cărbunești
(Керънешть)

Satul Cărbunești
(Керънешть)

Satul Cărbunești
(Керъунештъ)
Școala gimnazială

Satul Cărbunești
(Керъунештъ)
Școală gimnazială
Expoziție de etnografie

Satul Cărbunești
(Керъунешть)
Sala de rugăciune a
Martorilor lui Iehova

Satul Cărbunești
(Керъунешть)

Cătunul Băscău

Localizare geografică

Cătunul Băscău este așezat pe Dealul Băscău, aproape de izvoarele Văii Băscău.

Accesul în satul Băscău se face pe drumul comunal Apșa de Jos-Strâmtura-Cărbunești-Băscău.

Originea numelui satului

Numele cătunului Băscău provine de la Dealul Băscău și de la hidronimul Văii „*Băscău*”.

Etimologic toponimul „*Băscău*” are substrat daco-tracic, și face referire la râu de munte, cu apă repede. Numele Dealul „*Băscău*”, provine de la faptul că dealul se află între două văii de munte, cu ape repezi.

Tipologia spațială a satului

Cătunul Băscău este o așezare cu structură risipită, cu gospodăriile amplasate pe Dealul Băscău.

Istoricul numelui satului

Valea Băscău este amintită pentru prima dată într-un document în data de 23 iunie 1390 sub numele de „*rivulos Bachkow*”. (1, p. 100)

Denumirea dealului și a văii apare și pe harta Iosefină din perioada 1782-1785 sub denumirea de „*Beskiu b.*” și „*Beskiu bach*”. (2)

Denumirea cătunului Băscău își are originea la începutul secolului al XIX-lea, perioadă ce marchează înființarea sa.

Date despre istoricul cătunului

Valea și Dealul Băscău constituiau areale de importanță majoră pentru comunitatea de păstori, fiind totodată utilizate în activitățile de exploatare a resurselor forestiere.

Locuitorii din Apșa de Jos își creșteau aici animalele și exploatau lemnele pentru construcții și foc.

Primii locuitori ai cătunului Băscău s-au stabilit la începutul secolului al XIX-lea, fiind familii cu posibilități materiale reduse din Apșa de Jos, responsabile de creșterea animalelor nobililor locali. Ulterior, aici s-au stabilit și alți locuitori din Apșa de Jos, precum și din satele aparținând comunei Strâmtura.

Cătunul Băscău a aparținut administrativ localității Apșa de Jos până în anul 1947, iar după această dată a fost inclus în administrarea comunei Strâmtura.

În anul 2025, cătunul Băscău număra 83 de gospodării.

Utilități în cătunul Băscău

Școala gimnazială de gradul I-II, cu clasele simultane I-IV, cu predare în limba română.

Bibliografie:

1. Mihalyi, I., (1900), *Diplome maramureșene din secolul XIV și XV*, vol. I, Maramureș-Sziget, Tipografia Mayer și Berger, p. 100.
2. https://ro.wikipedia.org/wiki/Ridicarea_opografică_iozefină

Drumul de acces în cătun
Cătunul Băscău

Cătunul Băscău
Școala gimnazială

Cătunul Băscău

Topcino (Топчино, Топчыно)

Localizare geografică

Localitatea Topcino (Топчыно, Топчино, în ucraineană) este așezată la poalele Dealului Obcina, extinzându-se pe dealurile înconjurătoare și pe văile Teteșul Mare, Teteșul Mic, Plopilor, Bertenilor, Toporâște, Stârcului și Prihodului, precum și în zonele Bacota, Trocoaia și Sub Topcino.

Așezarea se învecinează la nord cu cătunul Peștere (Pechera, Пещера), la est cu satul Podișor (Podishor, Подішор), la sud cu Apșa de Jos (Nijnea Apșa, Нижня Апша), la sud-vest cu Peri (Hrushovo, Грушово) iar la vest cu Petrushiv (Петрушів).

Topcino dispune de primărie și aparține administrativ Comunității Teritoriale Solotvino (Slatina), Raionul Teceu, Regiunea Transcarpatia (Zacarpattia), Ucraina. De această localitate ține și o parte din cătunul Peștere.

Accesul în localitate se face pe drumul HO9, Solotvino – Tyachiv, precum și prin drumul comunal Apșa de Jos – Topcino.

Originea numelui localității

Denumirea așezării o a fost atribuită în anul 1989, odată cu înființarea comunei, și provine din toponimul „*Ulița Topcino*”.

Etimologic, numele localității Topcino derivă din cuvântul slav „*Топол*” (Тополя), care înseamnă „*plop*” precum și din termenul „*obcină*” (3), substantiv feminin de origine daco-română, referitor la faptul că zona este formată din culmi (coame) prelungite de dealuri. Combinația toponimică sugerează semnificația de „*zone cu plopi de pe culmi*”. De altfel, în cadrul așezării se întâlnesc toponime precum „*Valea Plopilor*” și „*Obcină*”, care reflectă această origine semantică.

Tipologia spațială a localității

Așezarea prezintă o structură adunată a vetrei în zona centrală, cu o textură liniară de-a lungul drumului care urmează paralel Valea Teteșul Mare. Spre periferie, structura vetrei devine răsfirată, gospodăriile fiind dispuse de-a lungul văilor secundare și pe dealurile din împrejurimi.

Date despre istoricul localității

Comuna Topcino a fost înființată în anul 1989, prin desprinderea de comuna Apșa de Jos, devenind astfel o comună cu „*Consiliu Sătesc de Deputați ai Poporului*”. (2, p. 314-315) Primul primar a fost Dumitri Bezec.

Până în anul 1989, Topcino a funcționat ca un cătun aparținând localității Apșa de Jos.

Primele gospodării din localitate datează de la începutul secolului al XIX-lea. Majoritatea locuitorilor provin din Apșa de Jos și s-au stabilit în Topcino pe parcursul secolelor XIX și XX.

Primele școli din localitate, cu clase primare, au fost deschise la 1 septembrie 1946, în case particulare situate pe Valea Toporâște, Sub Topcino și în Voloseniște.

În anul 1962 a fost construită o școală de opt ani, care cuprindea opt clase, atelier de muncă, cancelarie, cabinet pentru director și cantină.

La 1 ianuarie 1991 a fost dată în folosință școala actuală, structurată pe două etaje, cu zece săli de clasă, cancelarie, cabinet pentru director și cantină.

În anul 1993 a fost construită sala de rugăciune a Martorilor lui Iehova pe Valea Toporâște.

În perioada 1992–1995 au fost ridicate alte săli de rugăciune ale Martorilor lui Iehova, situate la intrarea în localitate și pe Valea Teteșul Mare, mai sus de primărie.

În anul 1994 a fost construită Biserica Ortodoxă în cimitirul satului, având hramul „*Înălțarea Domnului la Cer*”, la inițiativa preotului Gheorghe Ofrim. Pictura bisericii a fost realizată în anul 1996 de artiști din Ternopol și este însoțită de explicații în limba română.

Cimitirul, situat în imediata vecinătate a bisericii, este comun pentru toate confesiunile.

De-a lungul timpului, pe cruci s-au inscripționat numele decedaților în limba ucraineană sau română. Pe toate crucile, pe lângă numele decedatului, este menționată și familia din care provine, de exemplu „a lui Trîmbuș, a lui George etc”.

În anul 2012, Consiliul Sătesc Topcino a hotărât, conform legislației din Ucraina, ca limba română să fie recunoscută ca limbă regională pe teritoriul satului Topcino. Primar era Dan M. Iu. (2, p. 382)

În data de 15 iunie 2019, în fața școlii generale cu clasele I–II „Vasile Alecsandri” a fost amplasat bustul poetului Mihai Eminescu. Bustul, realizat de sculptorul Constantin Sinescu din București, a fost donat de „Fundatia Culturală Boema OJT” din Baia Mare (președinte Mihai Cozma), cu ocazia împlinirii a 130 de ani de la moartea poetului.

La data de 17 iulie 2020, ca urmare a reformei administrative adoptate de Rada Supremă a Ucrainei, primăria comunei Topcino a fost transferată sub autoritatea Comunității Teritoriale Slatina, aparținând Raionului Teceu din Regiunea Transcarpatia, păstrând în structura sa doar funcția de viceprimar (staroste).

În anul 2023 a fost construită o nouă sală de rugăciune a Martorilor lui Iehova, situată la intersecția drumurilor principale de pe Valea Toporâște și Valea Teteșul Mare.

Populația localității Topcino

Populația localității Topcino este alcătuită, în majoritate din etnici români. Conform recensământului din anul 2001, din totalul de 2.238 de locuitori, 2.218 persoane (99,06%) s-au declarat români, 10 persoane (0,45%) ucraineni, 7 persoane (0,31%) ruși, 1 persoană (0,04%) moldovean, 1 persoană (0,04%) polonez, iar pentru 2 persoane (0,09%) nu există date disponibile privind apartenența etnică. (4)

Informațiile statistice referitoare la structura confesională a populației nu sunt disponibile. Totuși, la nivel comunitar, se constată prezența semnificativă a Martorilor lui Iehova, precum și a credincioșilor ortodocși de rit vechi.

Tabelul 23. Populația localității Topcino după etnie (1989 – 2001)

Anul	Total	Români	Moldoveni	Ucraineni	Ruși	Polonezi	Informație nedisponibilă
1989	2382	-	-	-	-	-	-
2001	2238	2217	1	10	7	1	2

Sursa datelor: (4)

Nume de familie din satul Topcino

În comunitatea rurală Topcino, antroponimia tradițională reflectă particularitățile identitare și influențele lingvistice locale. Astfel, în cazul populației masculine, prenumele cel mai frecvent întâlnite sunt: Dumitri, Dumitru, Diorde, Ilieș, Iuri, Ion, Gheorghe, Gorge, Mihai, Mixai, Nicoară, Ștefan, Văsâi, Vacilii, Vasalie, Vasile. În rândul populației feminine, se regăsesc prenume precum: Anuța, Anna, Acsăne, Călina, Cuța, Floare, Floarea, Flore, Ileana, Elena, Marie, Mărișcuța, Mărdălina. Aceste forme antroponimice, păstrate în uzul cotidian, denotă atât continuitatea tradiției românești, cât și adaptări fonetice și grafice influențate de contactul lingvistic și cultural cu populațiile vecine

Utilități în localitatea Topcino

Primărie cu viceprimar (staroste)

Oficiu poștal

Ambulatoriu și cabinet de medicină de familie

Scoală gimnazială, gradul I-II cu predarea în limba

română

Biserică Ortodoxă

Patru săli de rugăciune ale Martorilor lui Iehova.

Cimitir comun pentru toate confesiunile religioase

Magazine alimentare și baruri

Bibliografie:

- Alexandru Filipașcu, Enciclopedia familiilor nobile maramureșene de origine română, ediția II, Editura Eikon, București 2015
- Botoș, I., Botoș, Ileana, (2023), *Românii din dreapta Tisei, documente*, vol. I, Apșa de Jos
- <https://dexonline.ro/>
- <https://socialdata.org.ua/projects/mova-2001>

Tabelul 24. Nume de familii din satul Topcino

Nr.	Nume de familie	Origine, vechime
1.	Alb	Apșa de Jos, anul 1406, origine nobilă
2.	Camerzan	
3.	Bîce	Origine necunoscută, anul 1740
4.	Belea	
5.	Buga	Apșa de Jos, anul 1752, origine nobilă
6.	Boje	
7.	Borca	Apșa de Jos, anul 1539, origine nobilă
8.	Bocochi	Uglea, anul 1440, origine nobilă
9.	Dan	Apșa de Mijloc, anul 1406, origine nobilă
10.	Demean	
11.	Eudi	
12.	Filip	Apșa de Jos, anul 1502, origine nobilă
13.	Genesteanu	
14.	Găneștian	
15.	Huzo	
16.	Iovdi	Ieud, anul 1459, origine nobilă
17.	Marina	Apșa de Mijloc, de Jos, anul 1584, origine nobilă
18.	Mitruc	
19.	Mihalca	de Ariniș – Ialova, azi Olhovți, Ucraina, anul 1406, origine nobilă
20.	Oros	Drăgoiești, azi Dragovo, Ucraina, anul 1634, origine nobilă
21.	Ofrim	Apșa de Mijloc, de Jos, anul 1407, origine nobilă
22.	Opriș	Apșa de Mijloc, de Jos, anul 1407, origine nobilă
23.	Pop	Apșa de Jos, anul 1507, origine nobilă
24.	Paneț	
25.	Secmar	
26.	Tivodari	Săpânța, anul 1419, origine nobilă
27.	Vlad	Apșa de Jos, anul 1407, origine nobilă
28.	Zubaci	
29.	Zmîkalo, Zmâcală	

Sursa datelor: (1)

Торсина
(Торчупо, Топчино)
Centrul localității

Торсина
(Торчупо, Топчино)

Topcino
(Topchyno, Topchino)

Topcino
(Topchyno, Topchino)
Valea Toporâște

Торсіно
(Торчупо, Топчино)

Торсіно
(Торчупо, Топчино)
Valea Toporâște

Торцино
(Торчуну, Топчино)
Școala gimnazială
„Vasile Alecsandri”

Торцино
(Торчуну, Топчино)
Bustul poetului
Mihai Eminescu
Sculptor Constantin
Sinescu, București
Data amplasării: 15 iunie
2019

Topcino (Topchyno, Топчино)
Biserica Ortodoxă „Înălțarea Domnului La Cer”
Anul edificării: 1994

Торчино (Торчyno, Топчино)
Biserica Ortodoxă „Înălțarea Domnului La Cer”
Pictura bisericii
Anul 1996, artiști din Ternopol
Pictura are explicații în limba română.

Торцино (Торчунно, Топчино)
Троица

Торцино
(Торчупно, Топчино)
Sala de rugăciune a
Martorilor lui Iehova
Valea Toporâște

Торцино
(Торчупно, Топчино)
Sala de rugăciune a
Martorilor lui Iehova
Centru

Торцино
(Торчупно, Топчино)
Sala de rugăciune a
Martorilor lui Iehova

Торцино
(Торчупно, Топчино)
Sala de rugăciune a
Martorilor lui Iehova

Cătunul Peștere (Пещера, Pechera)

Localizare geografică

Cătunul Peștere (în ucraineană Пещера, transliterat Pechera,) este o mică așezare românească, situată în zona Văii Peștere, într-un cadru natural deosebit. Cătunul aparține de localitățile Topcino, Strâmtura și Apșa de Jos.

Accesul în cătun se face pe drumul comunal Apșa de Jos - Strâmtura, iar din Strâmtura pe drumul care urmează Văii Peștere.

Originea numelui cătunului

Numele cătunului Peștere provine din hidronimul Văii Peștere.

Etimologic, el derivă din substantivul feminin „peșteră” (1), făcând referire la existența, în această zonă, a unei cavități naturale subterane.

Tipologia spațială a cătunului

Modul de grupare a componentelor construite evidențiază o așezare cu structură risipită, locuințele fiind amplasate în vale și pe dealurile din jur, la distanțe mari unele față de altele.

Istoricul numelui cătunului

Pe harta intitulată „*Second military survey of the Habsburg Empire*” din perioada 1819-1869, valea apare menționată cu numele de „*Pestiere*”. (2)

Denumirea cătunului Peștere este de la începutul secolului al XIX-lea, când s-a înființat.

Date despre istoricul cătunului

Deși nu există date documentare certe, se consideră că primele familii s-au așezat pe această vale la începutul secolului al XIX-lea, fiind oameni de condiție modestă, veniți din satul Apșa de Jos.

De la constituire până în anul 1947, cătunul Peștere a aparținut de localitatea Apșa de Jos.

În perioada 1947-1989, cătunul a aparținut administrativ atât de Apșa de Jos, cât și de Strâmtura.

Din anul 1989, cătunul aparține de satele Topcino, Apșa de Jos și Strâmtura.

În perioada 1992-1998, Martorii lui Iehova au construit o sala de rugăciune.

Populația cătunului Peștere

Populația cătunului Peștere este de etnie română.

(3)

Tabelul 26. Populația cătunului Peștere (1989 - 2001)

Anul	Români	Total
1989	91	91
2001	104	104

Sursa datelor: (3)

Date despre confesiunile religioase nu sunt disponibile, însă majoritatea locuitorilor sunt Martori a lui Iehova, precum și ortodocși de rit vechi.

Bibliografie:

1. <https://dexonline.ro/>
2. <https://maps.arcanum.com/en/map/europe-19-century-secondsurvey/>
3. <https://socialdata.org.ua/projects/mova-2001>

Cătunul Peștere (Пещера, Peshera)

Localitatea Topcino (Торчупо, Топчино)

Cătunul Peștere
(Пещера, Pechera)

Cătunul Peștere
(Пещера, Pechera)
Troia

Cătunul Peștere
(Пещера, Pechera)
Sala de rugăciune a
Martorilor lui Iehova

Cătunul Peștere
(Пещера, Pechera)

Satul Plăiuț (Плаюць, Playuts')

Localizare geografică

Satul Plăiuț este așezat la poalele Muntelui Apețca, de-a lungul cursurilor celor trei văi care își au izvoarele sub Vârful Apețca (1.512 m): Valea Apșița (numită și *Valea de la Prelucă*), Valea Serednyi Plăiuț (Valea de Mijloc) și Valea Mocrenilor.

Din punct de vedere administrativ, satul Plăiuț (în ucraineană Playuts', Плаюць), aparține de localitatea Vodytsia (Водиця), componentă a Comunității Teritoriale Velîkîi Bîcikiv (Восікоіу Маре), raionul Rahiv (Рахăу), Regiunea Transcarpatia (Zacarpattia), Ucraina.

Satul se învecinează la nord cu Krasna (Красна), în nord-vest cu Solone (Солоне), Kalyny (Каліні), în est cu Kobylets'ka Polyana (Кобилецька Поляна), în sud cu Vodytsia (Водиця), în sud-vest cu Cărbunești iar în vest cu Băscău.

Accesul în localitate se face din Apșa de Sus (Верхнє Водяне, Verhnie Vodeane) și Восікоіу Маре (Великий Бичків, Velîkîi Bîcikiv).

Din România, se poate ajunge prin punctul de frontieră Sighetu Marmăției - Solotvino.

Originea numelui localității

Denumirea satului Plăiuț provine din toponimul „Plăiuț”, care este mai vechi decât așezarea. Pe harta Iosefina din perioada 1782-1785, zona apare sub numele de „Pleiuč b.”. (6)

Etimologic, „Plăiuț” derivă din substantivul neutru „plai”, la care s-a adăugat sufixul „-uț” (4), făcând referire la faptul că zona este formată dintr-o succesiune de dealuri, așezate între cele trei văi paralele.

Tipologia spațială a localității

Așezarea prezintă o structură adunată pe cele trei văi, prezentând o linearitate a gospodăriilor de-a lungul cursurilor minore de apă, cu tendințe de răsfire.

Istoricul numelui localității

De la constituirea satului Plăiuț, sfârșitul secolului al XIX-lea și până în prezent, denumirea acestuia a rămas neschimbată.

Date despre istoricul localității

Conform hărții cadastrale a Imperiului Habsburgic din anul 1860, teritoriul pe care se află satul Plăiuț aparținea de localitatea Apșa de Jos. Pe hartă apare toponimul „Plajucz”, și nu sunt gospodăriile cadastrate. (5)

Satul a fost întemeiat la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, prin stabilirea permanentă a câtorva familii venite din Apșa de Mijloc, care dețineau în zonă fânețe. Ulterior au venit și câteva familii de români și ucraineni din alte sate. La început oamenii foloseau locuințele doar pe timpul verii, pentru pășunatul animalelor, dar treptat s-au stabilit definitiv.

De la întemeierea sa, la sfârșitul secolului al XIX-lea, și până în anul 1978, satul Plăiuț a aparținut de comuna Apșa de Mijloc, fiind ulterior alipit localității Vodița.

În perioada 1919-25.07.1921, pe Vârful Apețca (1.512 m), amonte de satul Plăiuț, a fost construit un obelisc din beton, de 400 cm înălțime, 85 cm lățime la bază, 45 cm lățime sus, care a fost o bornă de graniță între România și Cehoslovacia. (2)

În anul 1930 pe Valea Apșița (Valea de la Prelucă), Dan Mihai „a lui Mihai a Domnului”, construiește o moară pe apă, care se păstrează și astăzi, dar nu mai este funcțională. (8)

În anul 1937 este înființată prima școală în satul Plăiuț, în gospodăria unui localnic. (8)

În anul 1954 școala este mutată într-o casă care a fost donată de un localnic. Casa se afla pe locul unde a fost construită clădirea Casa de Cultură și Biblioteca. (8)

În anul 1967 este construită școala actuală (8)

În anul 1974 se construiește lângă școală, Casa de Cultură și Biblioteca. (8)

În anul 1978, satul Plăiuiț a fost alipit localității ucrainene Vodytsia (Водиця), datorită distanței mari față de localitatea românească Apșa de Mijloc.

În perioada 1998-2001 este construită Biserica Ortodoxă de către familia Varcaleț Mihail și Eleana, care a fost ajutată financiar și de câteva familii din satul Plăiuiț. În perioada 2011-2024 a fost preot Ilie Bococi din Slatina. Din anul 2024, preot ortodox este Iuri Gheorghe. Biserica a fost construită pe locul unde a fost ferma colhozului.

În anul 2000 a fost construită casa de rugăciune a Martorilor lui Iehova, lângă Biserica Ortodoxă.

În anul 2008 Biserica Ortodoxă a fost pictată de Stan I. E. Pictura a fost finanțată de familia Varcaleț Mihail și Eleana.

În data de 21 noiembrie 2012, Consiliul Sătesc Vodytsia, în conformitate cu legislația ucraineană privind principiile politicii lingvistice a statului, a hotărât ca pe teritoriul satelor Plăiuiț și Vodytsia limba română să fie utilizată ca limbă regională, primar fiind Vatrata I. (1)

În anul școlar 2012-2013, la școala din Plăiuiț erau înscriși 154 de elevi, la învățământ mediu, gradele I-III cu predare în limba română. În acel an, în școală predau 23 de cadre didactice.

În anul 2024 a fost construită o nouă sală a Martorilor lui Iehova.

În anul 2025 a fost sfințită Biserica Ortodoxă, cu hramul „Sfântul Ilie”.

Utilități în satul Plăiuiț

Școală gimnazială, gradul I-II cu predare în limba română

Biserică Ortodoxă

Cimitir comun pentru toate confesiunile religioase

Sală de rugăciune a Martorilor lui Iehova

Magazine alimentare și baruri

Casa de Cultură și Biblioteca

Populația satului Plăiuiț

În anul 2001 în Plăiuiț erau 210 gospodării iar populația satului era majoritar de etnie română. Dintre cei 882 de locuitori, 690 (78,23%) erau români, 182 (20,63%) ucraineni, 7 (0,80%) moldoveni și 3 (0,34%) ruși. (7)

Date privind confesiunile religioase nu sunt disponibile, însă majoritatea locuitorilor sunt Martori ai lui Iehova, precum și ortodocși de rit vechi.

Tabelul 27. Populația satului Plăiuiț (1989 - 2001) (7)

Anul	Români	Moldoveni	Ucraineni	Ruși	Total
1989	-	-	-	-	775
2001	690	7	182	3	882

Sursa datelor: (7)

Nume de familii din localitatea Plăiuiț

În satul Plăiuiț, numele de botez (prenume) predominante la bărbați sunt Daniel, Vasile, Dorin, Dumitru, Ivan, Vasalie, Gheorghe, Nicoară, Ion, Jurii, Ionaș, Nuțu, Dimitri, Pavel, George, Dumitri, Nicoară, Mihail, iar la femei: Domnița, Erjika, Anuța, Anica, Nița, Maria, Marcuța, Evelina, Ileana, Ilena, Elena, Ileana Nița, Asâne, Anica.

Localitatea Vodytsia (Водиця)

Localitatea Vodytsia, numită Apșița Veche sau Apșița până în anul 1946 a fost întemeiată la sfârșitul secolului al XVI-lea. Din comuna Vodytsia fac parte satele Plăiuiț și Vodytsia. O parte dintre locuitorii din Vodytsia sunt de origine română, chiar dacă unii nu mai cunosc limba română. Numeroase familii din localitate sunt mixte, ca urmare a căsătoriilor interetnice.

Tabelul 28. Populația localității Vodytsia (Водиця) după etnie

Anul	Români	Moldoveni	Ucraineni	Ruși	Armeni	Nespecificat	Total
2001	23	3	1837	16	1	2	1882

Sursa datelor: (7)

Nr.	Nume de familie	Origine, vechime
1.	Bulgaru	
2.	Băce	Origine necunoscută, 1740 Venit din Apșa de Jos
3.	Buga	Venit din Apșa de Mijloc Apșa de Jos, 1752, origine nobilă
4.	Butaș	
5.	Cindrici	
6.	Costioc	
7.	Cozma	Venit din Apșa de Mijloc, 1406, origine nobilă
8.	Dan	Venit din Apșa de Mijloc, 1406, origine nobilă
9.	Greadili	
10.	Glodean	Glod, Maramureș, mutat în Kobyletska Poliana (Кобилецька Поляна), fiul mutat în Plăiuț
11.	Guzo	
12.	Huzo	
13.	Lacatoș	
14.	Litvin	Venit din Topcino
15.	Luper	Venit din Rusca Mocra
16.	Marina	Venit din Apșa de Mijloc, de Jos, 1584, origine nobilă
17.	Migali	
18.	Ofrim	Venit din Venit din Apșa de Mijloc Bârsana, 1500, origine nobilă
19.	Opriș	Venit din Apșa de Mijloc, de Jos, 1407, origine nobilă
20.	Pipciac	
21.	Pop	Apșa de Mijloc, 1456, origine nobilă Pop-Papp de Giulești”, 1425, origine nobil
22.	Popovici	Venit din Slatina de Voinești, azi Vonigovo, Ucraina, 1595, origine nobilă
23.	Rusnac	
24.	Romaniuc	
25.	Rahivskyi	Venit din Apșița
26.	Șușca	Săcel, 1451, origine nobilă
27.	Șiman	Venit din Apșa de Mijloc, 1406, origine nobilă
28.	Țubera	
29.	Țințaș	Venit din Iapa
30.	Vlad	Venit din Apșa de Mijloc Apșa de Jos, 1407, origine nobilă
31.	Vlașin	Venit din Apșa de Mijloc Apșa de Jos, 1450, origine nobilă
32.	Varga	
33.	Zmăcală	

Tabelul 29. Nume de familii din localitatea Plăiuț

Sursa datelor: (4)

Bibliografie:

1. Botoș, I., Botoș Ileana, (2023), Români din dreapta Tisei, documente, vol. I, Apșa de Jos.
2. Chiș, V.-T., (2022), Obeliscuri - foste borne de graniță din Maramureș (România) și Transarpatia (Ucraina) de pe vechea frontieră România-Cehoslovacia, Anuarul Centrului de cercetări Istorico-Teologice ale Credințelor și Cultelor din România, vol. II, p. 172-180, Giulești.
4. Filipașcu, Al. (2015), Enciclopedia familiilor nobile Maramureșene de origine Română, Editura Eikon, București
5. <https://dexonline.ro/>
6. <https://maps.arcanum.com/ro/map/cadastral/>
7. https://ro.wikipedia.org/wiki/Ridic_area_topografică_iozefină
<https://socialdata.org.ua/projects/mova-2001/>
8. Dan, Nuțu, (2025). Comunicare personală, 12 iunie 2025

Plăiuț (Playuts', Плаюць)

Plăiuț
(Playuts', Плаюць)
Valea Mocrenilor

Plăiuț
(Playuts', Плаюць)
Valea Mocrenilor

Plăiuț
(Playuts', Плаюць)
Casa de Cultură
Biblioteca

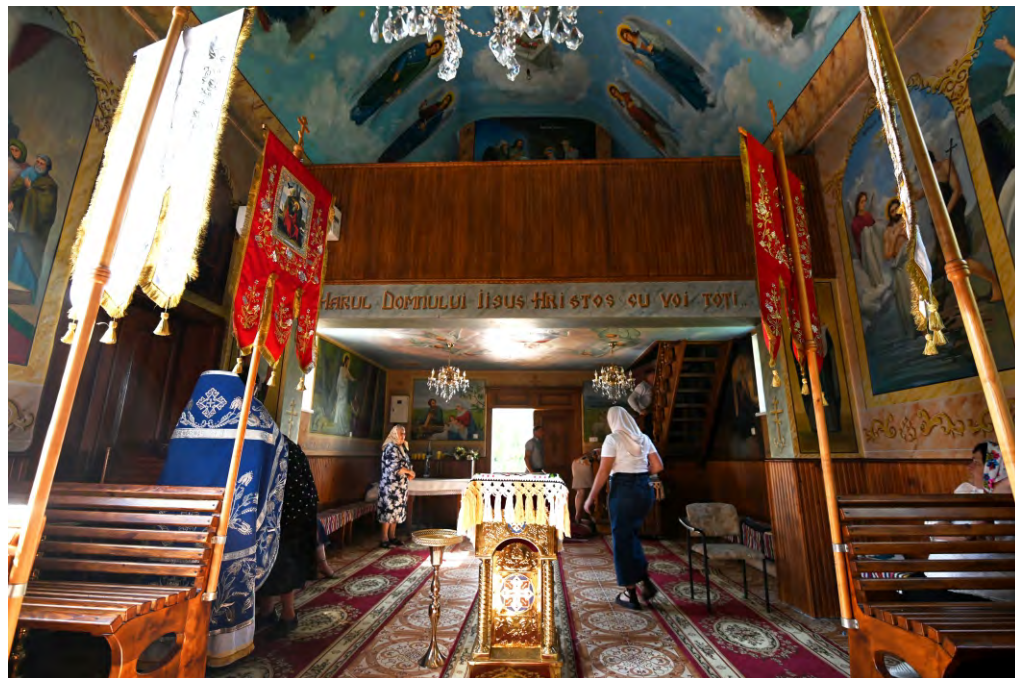

Plăiuț
(Playuts', Плаюць)
Școala gimnazială

Plăiuiț
(Playuts', Плаюць)
Biserica Ortodoxă
„Sfântul Ilie”
Anul construirii:
1998-2001

Plăiuiț
(Playuts', Плаюць)
Cimitirul de lângă
Biserica Ortodoxă

Plăiuț
(Playuts', Плаюць)
Biserica Ortodoxă
„Sfântul Ilie”
interior

Plăiuț
(Playuts', Плаюць)
Sala Regatului a
Martorilor lui
Iehova

Plăiuț
(Playuts', Плаюць)
Sala Regatului a
Martorilor lui
Iehova

Plăiuț
(Playuts', Плаюць)
Valea Serednyi
Plăiuț

Plăiuț
(Playuts', Плаюць)
Valea Serednyi
Plăiuț

Plăiuț
(Playuts', Плаюць)
Valea Arșița

Plăiuț
(Playuts', Плаюць)
Valea Arșița

Plăiuț (Playuts', Плаюць)
Obeliscul de pe Vârful Apeșca (1.512 m)
Datare: 1919-25.07.1921
Istoric: a fost bornă de graniță între România și Cehoslovacia

Peri (Hrushovo, Грушово)

Considerații geografice

Localitatea Peri, cunoscută în trecut sub denumirea de Perii Maramureșului, azi în ucraineană Hrushovo (Грушово), este situată pe malul drept al râului Tisa, pe a doua terasă a acestuia și pe dealurile adiacente. La est, se învecinează cu așezarea românească Apșa de Jos (Нижня Апша, Nijnea Apșa, Nyzhnya Apsha).

Din punct de vedere administrativ, localitatea dispune de primărie proprie și este integrată în Comunitatea Teritorială Teresva, făcând parte din Raionul Teceu al Regiunii Transcarpatia (Zacarpattia), Ucraina.

La recensământul din anul 2001, Peri (Hrushovo) număra 5.897 de locuitori, dintre care majoritatea sunt de etnie ucraineană: 5.734 persoane (97,24%). Comunitatea românească era reprezentată prin 82 de persoane (1,39%), alături de care se regăseau 68 de ruși (1,15%), 3 belaruși (0,05%), 4 maghiari (0,06%), 1 slovac (0,02%) și 1 armean (0,02%), 1 moldovean (0,02%) iar pentru 3 persoane (0,05%) nu au fost disponibile date privind apartenența etnică. (5)

Astfel, Peri se configurează astăzi ca un centru rural cu identitate predominant ucraineană, dar în care coexistă, la scară redusă, comunități etnice diverse, inclusiv români, fapt ce reflectă complexitatea etno-culturală specifică Maramureșului istoric și întregii zone transcarpatice.

Scurt istoric al Mănăstirii Peri și a localității

Mănăstirea Peri „*Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil*” a constituit, de la întemeierea sa și până la distrugere ei, nu doar un important centru monastic, ci și sediul unor episcopii ortodocși din Maramureș, având un rol major în viața religioasă și culturală a regiunii.

Construcția bisericii de piatră a mănăstirii este în secolul al XIV, în jurul anului 1389, fiind ctitorită de voievodul Drag și de soția sa, nobila Milița. (1, p. 142, 283). Drag și Balc, frați și fiii voievodului Sas, erau nepoții lui Dragoș din Bedeu, întemeietorul voievodatului moldovean.

Mănăstirea a dăinuit până către sfârșitul secolului al XVII-lea, fiind distrusă, cel mai probabil, în jurul anului 1660, în urma invaziilor tătaro-turce care au afectat în mod repetat zona Maramureșului (1, p. 142, 283).

Din documentele regale reiese statutul privilegiat al așezământului. În anul 1491, regele Ungariei, Vladislav al II-lea, a interzis episcopilor de la Muncaci (Mukacevo) să perceapă dări de la mănăstirea „*Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil*” din Perii Maramureșului (3, p. 54). Ulterior, în 1498, același monarh a acordat noi privilegii acestei mănăstiri din Maramureșul istoric (3, p. 53).

După marea foamete din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, numeroși locuitori ai Maramureșului – inclusiv nobili originari din Peri – au emigrat către alte teritorii. Este consemnat, de pildă, cazul nobilului Stoica, care s-a stabilit în localitatea Pelișor (Kiss Peleş), din comitatul Sătmarului (4, p. 471–480).

Astfel, mănăstirea de la Peri nu a fost doar un centru spiritual de importanță regională, ci și un simbol al rezistenței identitare și religioase românești în Maramureșul medieval, până la distrugerea sa în contextul frământărilor politico-militare ale secolului al XVII-lea.

În descrierea topografică a Comitatului Maramureș, realizată de maiorul Carracioli de Ghelin în perioada 1767–1769, localitatea Peri apare ca un sat de dimensiuni reduse, având „*21 de case, în care locuiau 160 locuitori din care 30 bărbați, 30 femei, 43 de băieți și 49 de fete și 8 slujitori*”. Viața religioasă era asigurată de prezența unui preot greco-catolic, iar activitățile sociale erau completate de existența unei crâșme arendate. (2, p. 46–73).

Principalele ocupații ale locuitorilor erau creșterea animalelor, cultivarea în mică măsură a terenurilor și transportul sării – atât pe plute, pe râul Tisa, cât și pe uscat. Din notele vremii reiese că limba predominantă a comunității era ucraineana. (2, p. 46–73).

În jurul anului 1760, printre ruinele de piatră ale vechii mănăstiri de la Peri, s-a consemnat existența unei coloane cu inscripția: „*Această coloană a fost ridicată în cinstea Sfântului Arhanghel Mihail*” ceea ce confirmă continuitatea memoriei sacre a lăcașului. (1, p. 142, 283)

Cercetările arheologice recente au pus în evidență planul unei biserici din piatră, având o navă cu dimensiunile aproximative de 8x9,5 m (1, p. 142, 283).

Localitatea Peri (Hrushovo, Грушово)

Ruinele Mănăstirii Ortodoxe Peri „*Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril*”

Secolul XIV, probabil în anul 1389 - sfârșitul secolului al XVII-lea, probabil până în anul 1660.

Ctitor al mănăstirii a fost voievodul Drag cu nobila soție Milița.

Bibliografie:

1. Babos, Al., (2004), *Tracing a Sacred Building Tradition. Wooden Churches, Carpenters and Founders in Maramures until the Turn of the 18th Century*, Sweden, Lund University.
2. Ardelean, Livia, (2020), *Descrierea topografică a Comitatului Maramureș 1767-1769*, Memoria Etnologica, nr. 76-77, p. 46-73, Editura Etnologica, Baia Mare
3. Ciubotă, V., Rus, V., Horvat, Irina, Liuba, Misiuk, M., Veskvarko, S., Turuczko, S., (2012), *Episcopia Greco-Catolică de Mukacevo, Documente II*, Editura Muzeului Sătmărean.
4. Ardelean, Livia, (2025) *Contribuții la studiul nobililor maramureșeni, Istoria ca datorie. Omagiu academicianului Ioan-Aurel Pop la împlinirea vârstei de 60 ani*, p. 471-480
5. <https://socialdata.org.ua/projects/mova-2001/>

Localitatea Peri (Hrushovo, Грушово)
Mănăstirea Ortodoxă Ucraineană Peri
Mănăstirea se află lângă ruinele vechii Mănăstiri Peri

Cuprins

Comunitatea de români din Transcarpatia	5
Comunitatea Teritorială Solotvino	7
Slatina (Солотвино, Solotvino, Solotvyno)	8
Arșa de Jos (Нижня Апша, Nijnea Arșa)	45
Cătunul Valea Malului	80
Satul Podișor (Podishor, Подішор)	83
Arșa de Mijloc (Середне Водяне, Seredne Vodyane)	87
Satul Dobric (Добрік, Dobrik)	119
Biserica Albă (Біла Церква, Bila Tserkva)	125
Strâmtura (Нлубокуі Potik, Глибокий Потік)	157
Satul Strâmtura (Нлубокуі Potik, Глибокий Потік)	161
Satul Bouțu Mic (Малий Боуц)	175
Satul Bouțu Mare (Великий Боуц)	181
Satul Cărbunești (Керьунешть)	185
Cătunul Băscău	190
Topcino (Топчино, Topchyno)	193
Cătunul Peștere (Пещера, Pechera)	205
Satul Plăiuț (Плаюць, Playuts')	209
Vodytsia (Водиця)	210
Peri (Hrushovo, Грушово)	221

ISBN 978-606-37-2966-9